

Itä-Suomen luonnonvara- suunnitelma

Kausi 2008–2017

METSÄHALLITUS

Metsähallituksen metsätalouden julkaisuja 61 • 2008

Itä-Suomen luonnonvara- suunnitelma

Kausi 2008-2017

Toimittajat

Esko Maukonen

Sirpa Nykänen

Juha Laitinen

Seppo Manninen

Juha Huttunen

Arto Kammonen

Jukka Leskinen

Juha S Salmi

Jari Jämsä

Helsinki 2008

© Metsähallitus 2008,

Ulkoasu : Arja Rautakoski

Taitto: Sirkku Heikkinen

*Kartat, kuvat ja taulukot: Seija Pieniniemi, Jyrki Määttä, Arto Kammonen,
Jukka Leskinen, Maarit Similä, Arja Rautakoski, Auvo Sapattinen, Anssi
Ronkainen, Sari Hiltunen*

Painopaikka: Edita Prima Oy

Tilaukset:

Puh. 0205 64 7702

Sähköp. natureinfo@metsa.fi

ISSN 1239-1670

ISBN (NIDOTTU) 978-952-446-686-8

ISBN (PDF) 978-952-446-687-5

KUVAILULEHTI

JULKAISUJA	Metsähallitus	JULKAISUAIKA	31.10.2008
TOIMEKSIANTAJA	Metsähallitus	HYVÄKSYMISPÄIVÄMÄÄRÄ	02.06.2008
LUOTTAMUKSELISUUS	Julkinen	DIAARINUMERO	
TEKIJÄ(T)	Esko Maukonen, Sirpa Nykänen, Juha Laitinen, Seppo Manninen, Juha Huttunen, Arto Kammonen, Jukka Leskinen, Juha Salmi, Jari Jämsä		
JULKAISUN NIMI	Itä-Suomen luonnonvarasuunnitelma, kausi 2008-2017		

TIIVISTELMÄ

Vuoden 2006 lopulla käynnistetyn hankkeen tavoitteena oli laatia maankäytön sekä luonnonvarojen hoidon ja käytön kokonaissuunnitelma Metsähallituksen Itä-Suomen alueen maa- ja vesialueille. Suunnitelma ohjaa Metsähallituksen ja sen eri tulosalueiden toimintaa Itä-Suomen valtionmailla vuosina 2008-2017.

Suunnitteluprosessia varten työstettiin ajantasaiset tiedot luonnonvaroista sekä analysoitiin sidosryhmien, asiakkaiden, ja kansalaisten Metsähallitukseen ja valtion maihin ja vesiin kohdistamat tavoitteet ja odotukset. Suunnitelma laadittiin tiiviissä yhteistyössä alueellisista sidosryhmistä koostuvan yhteistyöryhmän kanssa. Kansalaisten mielipiteitä saatiin yleisötilaisuuksista ja internetin kautta.

Suunnitelmassa muodostettiin viisi vaihtoehtoa, joiden avulla selvitettiin toiminnan erilaisten painotusten vaikutuksia. Vaihtoehtoja arvioitiin ekologisen, taloudellisen ja sosiaalisen kestävyuden kannalta ja valituista näkökulmista. Vaihtoehtotarkastelun tuloksista haettiin tukea tavoiteasetteluun ja tulevan kauden toiminnan linjauksiin. Vaihtoehtojen arvioinnin lopputuloksena yhteistyöryhmä suositteli, että luonnonvarasuunnitelman painotusten muutoksiin edelliseltä suunnitelma-kaudelta ei ole erityisen suuria paineita. Kuitenkin hakkuumäärää voidaan kasvattaa, mikäli samalla laajennetaan ekologista verkostoa, lisätään virkistys- ja matkailualueiden määrää sekä laajennetaan rantametsävyöhykkeitä.

Metsähallitus vahvisti suunnitelman 2.6.2008. Suunnitelmalla Metsähallitus toteuttaa Itä-Suomen osalta Metso II-ohjelmaa, vastaa teollisuuden lisääntyvään puuntarpeeseen sekä parantaa virkistyskäytön ja luontomatkailun edellytyksiä niille tärkeillä alueilla.

Suunnitelman keskeiset linjaukset ovat:

- Toiminnan yleiset painotukset säilyvät pääosin ennallaan. Virkistyskäytön ja matkailun tavoitteita painotetaan aiempaa enemmän ja ekologista verkostoa parannetaan.
- Virkistyskäytön- ja luontomatkailun edellytyksiä parannetaan niille tärkeillä aluekokonaisuuksilla. Keinona ovat kaavoitus, palvelurakenteiden, ympäristöhoidon, yrittäjäyhteistyön ja asiakaspalvelun kehittäminen.
- Maisemallisesti ja ekologisesti tärkeille vesistöjen rannoille jätetään leveämpiä rantavyöhykkeitä. Vyöhykkeet rajataan ympäristöoppaan periaatteiden mukaisesti.
- Uusia suojelukohteita perustetaan noin 6 000 ha, josta METSO II-ohjelmaa toteuttaa noin 4 000 ha. Näillä toimenpiteillä ekologinen verkosto täydentyy noin 3 150 ha.
- Metsätalouden tavoitteena on harjoittaa kestävää metsätaloutta, joka on liiketaloudellisesti kannattavaa. Hakkuusuunnite on 1 040 000 kiintokuutiometriä vuodessa. Metsien rakenne, lisääntynyt puustopääoma ja kasvu sekä uusien metsänhoitosuosittelujen käyttöönotto mahdollistavat hakuiden lisäämisen aiemmasta keskimääräisestä tasosta (870 000 m³/v) Talousmetsien hankintaa jatketaan suunnitelmakaudella investointikehyksen sallimissa puitteissa.
- EU:n ilmasto- ja energiapolitiittisten tavoitteiden mukaisesti Metsähallitus on käynnistänyt selvitykset, joiden pohjalta linjataan Metsähallituksen rooli energialiiketoiminnassa ja varaudutaan ilmastomuutokseen. Puupohjaista energiaa tuotetaan kysynnän, sopivien kohteiden ja kannattavuuden rajoissa. Turvetuotanto ohjataan ensisijaisesti ojitetuille soille ja ojittamattomat suot säilytetään pääsääntöisesti luonnontilaisina.
- Rantatonttutuotantoa ja -myyntiä jatketaan valtio-omistajan asettamien tavoitteiden ja reunaehtojen mukaisesti. Saimaan norpan suojeluun liittyvät tavoitteet otetaan korostetusti huomioon.
- Merkittävällä osalla Metlalta vuoden 2008 alusta Metsähallitukselle siirtyneillä mailla tutkimustoiminta säilyy tärkeimpänä käyttömuotona. Kolin kansallispuiston ja Punkaharjun luonnonsojelualueen hoidon hyvä taso säilyy. Metlalta siirtyneillä alueilla tehdään luontokohteiden kartoitus.
- Säännöllistä vuorovaikutusta Metsähallituksen ja toimintaympäristön välillä pidetään tärkeänä. Tavoitteena on lisätä tietoisuutta eri toimijoiden suunnitelmista ja tavoitteista sekä sovittaa yhteen eri käyttömuotojen tarpeita

Luonnonvarasuunnitelman toteutumista seurataan sovitujen mittareiden avulla. Tiedot kerätään vuosittain. Suunnitelman välitarkastelu ja loppukauden toimintaohjelman tarkistus tehdään vuonna 2013. Toimintaohjelmaa voidaan tarkistaa aikaisemminkin, jos toimintaympäristössä tapahtuu merkittäviä muutoksia.

AVAINSANAT	luonnonvarasuunnittelu		
SARJAN NIMI JA NUMERO	Metsähallituksen metsätalouden julkaisuja 61		
ISSN 1239-1670	ISBN 978-952-446-686-8 (NIDOTTU) , ISBN 978-952-446-687-5 (PDF)		
SIVUMÄÄRÄ	145	KIELI	Suomi
KUSTANTAJA	Metsähallitus	PAINOPAikka	Edita Prima Oy
JAKAJA	Metsähallitus	HINTA	25 €

Sisältö

1. Johdanto	7
1.1 Luonnonvarasuunnitelman tarkoitus ja tavoitteet	7
1.2 Suunnitelma-alue	8
1.2.1 Osa-alueet	8
1.3 Projektin organisointi	10
1.4 Luonnonvarasuunnitelman laadinta	10
2. Kauden 2000-2007 arviointi	11
2.1 Toimintaympäristön kehitys	11
2.2 Metsähallituksessa tapahtuneet muutokset	13
2.2.1 Edellisen suunnitelman ratkaisut	13
2.2.2 Kauden 2000-2007 merkittävimmät muutokset	13
2.3 Maa ja vesialueet	15
2.4 Luonnonsuojelu	16
2.4.1 Suojeluverkosto	16
2.4.2 Talousmetsien luonnonhoito	17
2.5 Metsävarat	18
2.6 Hakkuut ja metsänhoito	19
2.7 Virkistyskäyttö ja luontomatakailu	20
2.8 Metsästys ja kalastus	21
2.9 Kaavoitus ja maa-ainestoiminnot	22
3. Nykytilan kuvaus	23
3.1 Suunnitelma-aineistot ja niiden luotettavuus	23
3.2 Maat, metsät ja vedet	24
3.2.1 Vesialueet	26
3.3 Luonnonsuojelun nykytila	27
3.3.1 Osa-alueiden kuvaukset	27
3.3.2 Ekologinen verkosto	32
3.3.3 Suojelualueiden hoito	37
3.4 Talousmetsien nykytila	40
3.4.1 Ikärakenne	40
3.4.2 Kasvupaikat	41
3.4.3 Puusto	42
3.4.4 Puulajirakenne	42
3.4.5 Talousmetsien kasvu	44
3.5 Virkistyskäyttö ja luontomatkailu	44
3.6 Erätalous	47
3.6.1 Metsästys ja riistanhoito	47
3.6.2 Kalastus- ja kalavesien hoito	48

3.7 Kaavoitus ja maakaupat	50
3.8 Maa-ainestoiminta	51
3.9 Metsäntutkimuslaitokselta Metsähallitukselle siirtyneet alueet	51
4. Tavoiteanalyysi	36
4.1 Asiakkaiden ja sidosryhmien tavoitteet	52
4.2 Kansalaisten odotukset	53
4.2.1 Yleisötilaisuudet.....	53
4.2.2 Internetkysely	54
4.3 Metsähallituksen alueellinen neuvottelukunta	54
4.4 Omistajan linjaukset	55
4.5 Tavoitteen ja vaihtoehtojen kuvaaminen	55
4.6 Yhteenveto tavoitteista.....	57
5. Vaihtoehtotarkastelu	58
5.1 Vaihtoehtotarkastelun tavoitteet	58
5.2 Suunnitelmavaihtoehdot	58
5.3 Vaihtoehtojen tulokset	59
5.4 Vaihtoehtojen arvottaminen	60
6. Toiminnan päälinjat	62
6.1 Toiminnan linjaukset Itä-Suomen alueella kaudella 2008-2017	62
7. Toimintaohjelma kaudelle 2008-2011	64
7.1 Maankäyttö	64
7.2 Luonnonsuojelu	65
7.2.1 Suojelualueverkosto	66
7.3 Erätalous	69
7.3.1 Metsästys ja riistanhoito.....	69
7.3.2 Kalastus.....	70
7.3.3 Vedet.....	70
7.3.4 Maastoliikenne.....	71
7.4 Virkistyskäyttö ja luontomatkailu.....	71
7.4.1 Toiminnan tavoitteet puistoalueittain.....	72
7.5 Metsätalous.....	74
7.5.1 Talousmetsien luonnonhoito	75
7.6 Kaavoitus ja kiinteistökauppa	77
7.7 Maa-ainestoiminnot.....	78
7.8 Tiestö.....	79
8. Suunnitelman vaikutusten arviointi ja riskianalyysi	80
8.1 Suunnitelman vaikutukset.....	80
8.2 Riskianalyysi.....	81
9. Luonnonvarasuunnitelma ja muut alueelliset suunnitelmat	83
10. Seuranta	85

Suunnitelman liitteet	88
Liite 1. Projektioorganisaatio	89
Liite 2. Luonnonvarasuunnitelman seuranta kausi 2000-2007	91
Liite 3. Alue-ekologisten tavoitteiden toteutuminen	100
Liite 4. Luonnonsuojelualueet vuonna 2007	101
Liite 5. Kestävä vuorovaikutusluonnonvarasuunnittelussa	102
Liite 6. Yhteistyöryhmän esitys toiminnan painotuksista	109
Liite 7. Perustettavat suojelumetsät	110
Liite 8. Itä-Suomen maankäyttökohteiden tasetarkistukset	111
Liite 9. Laskentamenetelmän kuvaus	112
Liite 10. Metsähallituksen maiden kaavoitusperiaatteet	114
Liite 11. Lausunnot	119

1.

Johdanto

1.1 Luonnonvarasuunnitelman tavoitteet ja tarkoitus

Luonnonvarasuunnittelu on Metsähallituksen keskeisin työkalu toiminnan mitoituksessa ja ohjauksessa. Suunnittelussa sovitetaan yhteen eri käyttömuotojen tarpeita ja eri intressitahojen näkemyksiä. Työn tuloksena tarkistetaan eri käyttömuotojen painotukset ja keskeisten toimintojen mitoitus vastaamaan nykyisiä tavoitteita ja luonnonvarojen tilaa. Metsähallituksen omia toimintoja ovat metsätalous, luonnonsuojelu, virkistyskäyttö, luontomatkailu ja kiinteistöjalostus.

Suunnitelman avulla Metsähallitus lisää toimintaympäristön tietoisuutta valtion luonnonvarojen tilasta ja käytöstä sekä Metsähallituksen roolista liikelaitoksena, mihin sisältyy liiketoimintaa ja julkisia hallintotehtäviä.

Tämän luonnonvarasuunnitelman tavoite on ohjata Metsähallituksen ja sen eri tulosalueiden toimintaa Itä-Suomen valtionmailla kaudella 2008–2017. Suunnitteluprosessia varten työstettiin ajantasaiset luonnonvaratiedot sekä analysoitiin sidosryhmien, asiakkaiden ja kansalaisten Metsähallitukseen ja valtionmaihin kohdistamat tarpeet ja odotukset. Luonnonvarojen ja omistajan asettamien rajojen puitteissa suunnittelutyössä sovitettiin yhteen asiakkaiden tarpeet ja toimintaympäristön odotukset sekä yhteiskunnan Metsähallitukselle asettamat velvoitteet ja Metsähallituksen omat tavoitteet.

Suunnitelman seurantatietoa kerätään vuosittain. Suunnitelmaa seurataan projektissa sovitulla seurantamittareilla viiden vuoden jaksoissa.

Metsätalouden Itä-Suomen alue on yksi metsätalouden kuudesta alueesta.

Koska puuston kasvuolosuhteet ovat paremmat kuin Metsähallituksen mailla keskimäärin, Itä-Suomen alueen talousmetsien tuotolla on tärkeä rooli koko Metsähallituksen tulostavoitteen saavuttamisessa. Metsähallituksella on etenkin Pohjois-Karjalassa huomattava aluetaloudellinen merkitys työn, toimeentulon ja yleisen taloudellisen aktiivisuuden kannalta.

Metsähallituksen hoidossa olevat kansallispuistot ja muut suojelualueet ovat usein vetovoimaisia matkailukohteita. Suojelualueet ovat paikoin matkailun tärkeä voimavara, ja niiden aluetaloudelliset ja hyvinvointivaikutukset ovat merkittäviä. Luontomatkailun kasvun ja kansainvälistymisen kautta Metsähallituksen hoitamien suojelualueiden rooli tulee entisestään vahvistumaan. Saimaan-Pielisen alueella sijaitsevat kansallispuistot (Linnansaari, Kolovesi, Koli) ja useat rantojensuojeluohjelma-alueet muodostavat yli 20 000 ha:n suojelualuekokonaisuuden. Saimaannorpan merkittävimmät elinalueet sijaitsevat Koloveden kansallispuiston ja Pihlajaveden rantojensuojelualan välisellä alueella.

Metsähallitus on valmistellut toimenpiteitä kansainvälisestikin arvokkaan Saimaan-Pielisen alueen saamiseksi Unescon maailmanperintöalueeksi. Työtä on tehty yhdessä alueellisten ja paikallisten toimijoiden sekä Geologian tutkimuskeskuksen (GTK) kanssa.

1.2 Suunnittelualue

Alue käsittää Pohjois-Karjalan, Etelä-Savon ja Etelä-Karjalan maakunnat, pääosan Pohjois-Savon ja Kymenlaakson maakunnista sekä osia Päijät-Hämeestä. Metsähallituksen hallinnassa suunnitelma-alueella on kaikkiaan 650 000 ha maa- ja vesialueita eli noin 9 % koko alueen pinta-alasta. Suurimmat yhtenäiset valtionmaakeskittymät sijaitsevat Pohjois-Karjalassa Ilomantsin, Lieksan, Nurmeksen, Valtimon ja Juuan kunnissa. Pohjois-Savossa valtionmaat painottuvat Rautavaaran, Varpaisjärven, Sonkajärven ja Vieremän kuntiin. Etelä-Savossa valtionmaat ovat osaksi hajallaan. Keskitymiä on kuitenkin Heinävedellä, Joroisissa, Pieksämäellä, Punkaharjulla, Savonrannalla ja Sulkavalla. Kymenlaakson ja Etelä-Karjalan valtionmaat ovat hajapalstoja.

Suunnittelualue noudattaa metsätalouden Itä-Suomen alueen rajoja. Luontopalveluiden osalta suunnitelma-alue käsittää Etelä-Suomen luontopalvelujen itäisen puoliskon.

1.2.1 Osa-alueet

Uuteen luonnonvarasuunnitelmaan yhdistettiin aiemmin tehdyt alue-ekologiset suunnitelmat, joita Itä-Suomen alueella oli 13 kpl. Näiden suunnitelma-alueiden ekologisia arvoja tarkastellaan ja arvioidaan osana luonnonvarasuunnitelmaa kahtena maantieteellisenä osa-alueena. Aluejaon pohjana on kasvimaantieteellinen vyöhykejako - eli eteläboreaalisen Järvi-Suomen lohkon ja pohjoisboreaalisen Pohjois-Karjalan-Kainuun lohkon raja. Tarkastelualueraja on sovitettu hallinnollisiin kunta- ja soveltuvin osin maakuntarajoihin. Myös Metsähallituksen tulosalueiden tämänhetkiset tiimirajat noudattavat tarkastelualan rajaa varsin hyvin.

Itä-Suomen alue päätettiin jakaa kahteen osa-alueeseen, jotka ovat Järvi-Suomi ja Savo-Karjala.

Osa-alueet on esitelty tarkemmin luvussa 3. (kuva 1)

Kuva 1. Osa-aluejako.

1.3 Projektin organisointi

Metsähallituksen johtoryhmä päätti suunnittelun käynnistämisestä lokakuun 2006 lopulla. Suunnitelma tehtiin projektina yhteistyössä tulosalueiden kesken. Projektia ohjasi aluejohtajista koostuva ohjausryhmä.

Luonnonvarasuunnitelmaa tekemään koottiin yksi yhteistyöryhmä, jossa oli mukana viranomaisia ja järjestöjä sekä metsiin liittyvien elinkeinojen ja virkistyskäytön edustajia. Yhteistyöryhmä arvioi Metsähallituksen toimintaa ja tuotti tietoa päätöksenteon tueksi. Työryhmässä oli 21 jäsentä. Puheenjohtajana toimi Joensuun yliopiston vararehtori Teuvo Pohjolainen. Ryhmä työskenteli huhtikuusta 2007 helmikuuhun 2008 kokoon-tuen yhteensä kuusi kertaa. (Liite 1)

1.4 Luonnonvarasuunnitelman laadinta

Suunnittelutyön aluksi tarkasteltiin kuluneen suunnittelukauden tavoitteiden toteutumista ja toimintaympäristön muutoksia. Seuraavaksi selvitettiin, mitä uusia tavoitteita suunnitteluprosessiin osallistuvat tahot halusivat asettaa metsien eri käyttömuodoille uudelle suunnittelukaudelle. Tavoitteiden määrittelyyn osallistuivat yhteistyöryhmä, projektiryhmä ja ohjausryhmä sekä Metsähallituksen henkilökunta.

Analysointia varten tavoitteita tarkasteltiin neljästä eri näkökulmasta, joita olivat 1) talous, 2) luonnonsuojelu, 3) virkistyskäyttö ja matkailu sekä 4) aluetalous. Näkökulmia kuvaamaan valittiin yhteensä yhdeksän mittaria, joita käytettiin myöhemmin myös vaihto-
toehtojen arviointikriteereinä.

Tulevaa kehitystä arvioitiin vaihtoehtojen avulla. Itä-Suomen luonnonvarojen käytölle laadittiin viisi erilaista vaihtoehtoista toimintamallia painottaen eri tavalla kunkin näkökulman keskeisiä tavoitteita. Jokaisen toimintamallin tulokset selvitettiin ja laskettiin Mela-metsäsuunnitteluohjelmistolla ja paikkatietoanalyysillä. Näin saatiin arvot valituille vaihtoehtojen arviointikriteereille. Kriteerikohtaisten tulosten perusteella vaihtoehtojen vaikutuksia oli helpompi vertailla keskenään.

Päätösanalyysissä arvioitiin vaihtoehtojen tulosten perusteella, millainen toiminta vastaisi parhaiten omistajan, asiakkaiden ja sidosryhmien asettamia tavoitteita ja mitä muutoksia nykyisen toiminnan painotuksiin olisi tarpeen tehdä. Päätösanalyysissä käytettiin apuna myös nykyaikaisia päätöstukitekniikoita, kuten äänestysmenetelmää ja MES-TA-internetsovellusta.

2.

Kauden 2000-2007 arviointi

2.1 Toimintaympäristön kehitys

Tarkastelujaksolla 2000–2007 väestömäärä on laskenut kaikissa suunnitelma-alueen maakunnissa. Maakuntien sisällä väestö on muuttanut maaseudulta kaupunkiin, erityisesti maakuntakeskuksiin Kuopioon ja Joensuuhun ympäristöineen. Maaseudun haja-asutusalueiden väestökato ja väestön vanheneminen heikentävät palvelujen ylläpitomahdollisuuksia, mikä on riski alueiden elinkeinotoiminnalle. Myös metsien hoitoon ja puunkorjukseen on kehittymässä työvoiman vajausta. Mahdollinen infrastruktuurin rapautuminen vaikeuttaisi kaikkea elinkeinotoimintaa. Elinvoimaisen aluekehityksen ylläpito edellyttää kaikkien nykyisten elinkeinojen kehittämistä ja yhteensovittamista toimijatahojen yhteistyöllä.

Valtakunnan yleisen kehitystrendin mukaisesti työllisyys-tilanne on parantunut ja työllisten määrä kasvanut. Työttömyysaste oli joulukuussa 2007 Itä-Suomen läänin alueella 11,3 %. Kuitenkin se on edelleen eräissä Pohjois-Karjalan pohjoisosan kunnissa yli 15 % työvoimasta. Työpaikkojen määrä on tarkastelujaksolla lisääntynyt kaikissa suunnitelma-alueen maakunnissa. Leimaa-antavaa Itä-Suomen läänissä (Etelä-Savon, Pohjois-Savon ja Pohjois-Karjalan maakunnat) on maa- ja metsätalouden korkea osuus työllisestä työvoimasta. Se on kaksinkertainen maan keskiarvoon verrattuna ja suhteellisesti suurin maan kaikista lääneistä.

Metsäsektorin kehitys Itä-Suomessa on ollut tarkastelujaksolla kokonaisuudessaan myönteistä. Puun kysyntä on ollut hyvä. Koska suunnitelma-alueella on paljon metsäteollisuutta, pääosa raakapuusta jalostetaan Itä-Suomessa. Alueen pohjoisosista viedään kuitenkin merkittäviä määriä kuitupuuta Kajaaniin ja Ouluun. Myös tulevaisuudessa puulla tulee olemaan kysyntää, tukista jopa puutetta. Teollisuuden puunsaannin kannalta ratkaisevaksi kysymykseksi muodostuu Venäjältä tuotavan puutavaran tullipäätökset ja mahdollisen korvaavan puutavaran saanti kotimaasta.

Lisääntyvä bioenergiakäyttö tulee lisäämään pieniläpimittaisen puun sekä kanto- ja hakkuutähdepuun tarvetta. Metsäteollisuuden viimeaikaiset kapasiteetin supistukset Suomessa ja investoinnit halvempien tuotantokustannusten maihin lähemmäs markkinoita ovat luoneet epävarmuutta metsäsektorin tulevaisuuden ylle. Metsänomistajarakenteessa ja arvomaailmassa tapahtuvat muutokset voivat myös olla uhka metsäteollisuuden raaka-aineen saatavuudelle. Nykyisen tuotantokapasiteetin ylläpito edellyttää määrätietoista työtä kaikilla raaka-aineen saatavuuteen vaikuttavilla osa-alueilla.

Edellä kerrotun raakapuun tuonnin ohella Venäjän naapuruus on näkynyt kaupan ja palvelujen kysyntänä suunnitelma-alueella ja erityisesti Kaakkois-Suomessa. Vaurastuva venäläinen keskiluokka on käyttänyt lisääntyvässä määrin matkailukeskusten palveluja ja hankkinut omistukseensa kiinteistöjä varsinkin suunnitelma-alueen eteläisistä osista. Tällä on tietyillä alueilla ollut kiinteistöjen hintoja nostava vaikutus. Venäjän läheisyyden hyödyntäminen edellyttää kuitenkin molemmin puolin rajaa vielä vuosien ponnisteluja rajan madaltamiseksi. Kieli- ja kulttuurierojen lisäksi lukuisat lainsäädännölliset sekä yhteiskunnan perusrakenteiden ja toimintatapojen erot ja infrastruktuurin puutteet Venäjällä ovat omiaan estämään tai vaikeuttamaan yhteistyötä, kaupankäyntiä ja verkottumista rajan yli.

Metsien merkitys muun kuin taloudellisen hyödyn tuottajana on kasvanut suomalaisten arvomaailmassa. Luonnon virkistyskäyttö ja luontoon perustuva matkailu ovat lisääntyneet ja kohdistuneet yhä enemmän vetovoimaisiin suojeltuihin luonnonympäristöihin ja niiden välittömään läheisyyteen. Luontoon liittyvät harrastukset ovat nostaneet suosiotaan. Kansallispuistojen ja retkeilyalueiden kävijämäärät ovat lisääntyneet. Kuitenkaan ainutlaatuisen itäsuomalaisen järviluonnon tarjoamista mahdollisuuksista ei ole vielä matkailullisesti hyödynnetty kuin pieni osa.

Etelä-Suomen metsien lisäsuojelutarvetta on arvioitu muun muassa ns. ESSU-työryhmän mietinnössä (Suomen ympäristö 437, 2000), jossa myös esitetään suojelun keskeisimmät kehittämis- ja puutealueet. Etelä-Suomen ja Pohjanmaan metsämaasta oli tuolloin suojeltu lakisääteisesti tai valtioneuvoston periaatepäätöksiin perustuen 1,1 %. Vuoden 2005 alussa Etelä-Suomessa metsä- ja kitumaan tiukasti suojeltujen metsien osuus oli 1,8 % ja Pohjanmaalla Pohjois-Pohjanmaa mukaan lukien 4,9 % (Metsätilastollinen vuosikirja 2006). Metsähallituksen Itä-Suomen alueelle tärkeiden metsäkeskusten alueiden vastaavat luvut olivat vuoden 2005 alussa: Etelä-Savo 2,1 %, Pohjois-Savo 1,1 % ja Pohjois-Karjala 2,5 %. Suojelualueverkostoa tulisi mietinnön mukaan parantaa määrittelemällä keskeisimmille alueille suojelualueverkon tukialueita. Valtioneuvosto asetti vuonna 2000 toimikunnan laatimaan ehdotuksen Etelä-Suomen, Oulun läänin länsiosan ja Lounais-Lapin metsien suojelun tavoite-, rahoitus- ja toimintaohjelmaksi. Valtioneuvosto vahvisti vuonna 2002 METSO-ohjelman kaudelle 2003–2012. Metsähallitus toteuttaa ohjelmaa mm. rahoittamalla luonnonsuojelualueiden hankintaa tonttien ja maiden myynnillä, luonnonsuojelualueiden luontotyyppitiedon keruulla, talousmetsien suojeluarvojen inventoinneilla, ennallistamalla luonnonsuojelualueilla sekä käyttämällä metsätalouden työvoimaa suojelualueiden ennallistamistöissä.

Talousmetsien suojeleuarvojen inventointi tapahtui metsätalousvetoisena yhteistoiminnassa luontopalveluiden kanssa. Metsien suojeleuarvot harkittiin käyttäen valtioneuvoston päätöksen mukaisesti ympäristöministeriön asettaman asiantuntijatyöryhmän tekemiä suojeleubiologisia kriteerejä METSO-toimikunnan mainitsemille alueille. Tarkastelu tehtiin perustuen paikkatietojärjestelmän tietoihin, henkilökunnalta ja muilta vuosien kuluessa saatuihin tietoihin ja paikkatietopoiminnoilla haettuihin maastomittauskohteisiin. Itä-Suomessa tarkasteltiin kaikkiaan 35 000 ha, ja maastomittauksia tehtiin noin 5 500 ha:n alalla. METSO-suojeleupäätöksiä syntyi noin 5 000 ha:n alalla. Näistä noin 4 000 ha on aikaisempia alue-ekologisia kohteita ja noin 1 000 ha rajoittamatonta metsätalousmaata.

Pohjois-Karjalaan, erityisesti Joensuuhun, on muodostunut maamme vahvin metsäosaamiskeskittymä. Metsähallituksen talousmetsät ja luonnonsuojeleualueet ovat tarjonneet hyvät edellytykset luonnonvara-alan tutkimukselle.

2.2 Metsähallituksessa tapahtuneet muutokset

2.2.1 Edellisen suunnitelman ratkaisut

Itä-Suomen alueen ensimmäinen luonnonvarasuunnitelma valmistui vuonna 2000. Työn lopputuloksena esitettiin olemassa olevia suojeleualueita laajennettaviksi Natura-rajausten mukaisiksi yhteensä 4 070 ha. Edellisten lisäksi perustettiin 44 suojelemetsää (yhteensä 4 048 ha). Virkistymetsiä perustettiin 1 300 ha. Aiempia erikoismetsäpäätöksiä purettiin 180 ha. Edelleen perustettiin seitsemän luontomatkailun kehittämisaluetta (yhteensä 215 ha). Suunnitelman seurantaan varten valittiin mittarit ja sovittiin, että niiden saamien arvojen muutoksia seurataan vuosittain.

2.2.2 Kauden 2000–2007 merkittävimmät muutokset

Metsähallituksen strategia vahvistettiin syksyllä 2005. Siinä keskeisinä tavoitteina korostuvat liiketoiminnan kannattavuuden parantaminen ja julkisten hallintotehtävien tuottavuuden lisääminen yhteiskunnallisten velvoitteiden antamissa rajoissa.

Metsähallituksen maa- ja vesiomaisuus lisääntyi suunnittelujaksolla noin 65 000 ha. Lisäyksestä noin 43 000 ha tuli luontopalvelujen hallintaan ja 22 000 ha metsätalouden hallintaan.

Metsäoppilaitosten opetusmetsät jäivät valtion omistukseen, kun oppilaitokset siirtyivät valtiolta kuntayhtymille. Metsähallitus luovutti opetusmetsien käyttöoikeudet kuntayhtymille. Itä-Suomen alueen opetusmetsät sijaitsevat Mikkelissä, Savonlinnassa ja Valtimolla, ja niiden pinta-ala on yhteensä 2 594 ha. Näitä alueita ei käsitellä tässä luonnonvarasuunnitelmassa.

Metsähallituksen lainsäädännöllinen tausta uusiutui vuoden 2005 alusta, jolloin Metsähallitukseen alettiin soveltaa uutta lakia valtion liikelaitoksista (1185/2002). Samalla tuli voimaan uusi laki Metsähallituksesta (1378/2004). Perusratkaisu Metsähallituksesta valtion liikelaitoksena, jota tulosohjaavat maa- ja metsätalousministeriö sekä ympäristöministeriö, säilyi ennallaan. Merkittävin muutos uudistuksessa oli se, että kaikki Metsähallituksen julkiset hallintotehtävät keskitettiin luontopalvelujen tulosalueeseen, ja samalla siirryttiin liiketoimintojen ja julkisten hallintotehtävien osalta bruttobudjetointiin.

Toinen Metsähallituksen toimintaan merkittävästi vaikuttanut uuden Metsähallituslain aiheuttama muutos oli maastoliikenne-, metsästys- ja kalastuslupien määrittäminen valituskelpoisiksi viranomaispäätöksiksi, joiden jakelussa tulee käyttää riippumattomia jakelukanavia. Lupien maksimimäärät tulee vuosittain kuuluttaa julkisesti valituskelpoisina kiintiöpäätöksinä. Menettely muutti erityisesti metsästyslupajakelua. Metsähallituksen ei ole enää mahdollista tukea matkailuelinkeinoa tältä osin lupajakeluratkaisuillaan aikaisemmin omaksutun linjan mukaisesti. Uuden työnjaon mukaan vastuu erätaloudesta ja -valvonnasta siirtyi luontopalveluille. Metsätalous vastaa riistan elinympäristöjen hoidosta sekä vesiensuojelutoimenpiteistä metsätaloudessa ja Villi Pohjola lupajakelusta.

Metsähallituksen metsätalous on kehittänyt voimakkaasti logistiikan, metsäsuunnittelun, metsänhoidon ja ympäristöasioiden hoidon osaamista, mikä näkyy yhä tuloksellisempina toimintana, parempana asiakaspalveluna ja ympäristönhoidon parantumisena. Metsätaloudessa vuonna 2005 käyttöön otettu prosesseihin ja alueellisuuteen perustuva toimintatapa lisää entisestään toiminnan laatua ja tehokkuutta. Metsien käyttö -prosessi toimii kuudella alueella (Länsi-Suomi, Itä-Suomi, Kainuu, Pohjanmaa, Länsi-Lappi, Itä- ja Ylä-Lappi). Toimitukset asiakkaalle -prosessi toimii neljällä alueella (Länsi-Suomi, Itä-Suomi, Pohjanmaa-Kainuu ja Lappi).

Metsähallituksen luontopalveluissa siirryttiin uuteen organisaatioon vuoden 2006 alussa. Alueyksiköiden määrä väheni kuudesta kolmeen (Etelä-Suomi, Pohjanmaa, Lappi) ja käyttöön otettiin neljään prosessiin (luonnonsuojelu, luonnon virkistyskäyttö, alueiden hallinta, eräasiat) perustuva toimintatapa. Luontopalvelujen organisaatiouudistus parantaa toiminnan tuottavuutta ja palvelukykyä sekä vastaa uuden lainsäädännön vaatimuksiin julkisten hallintotehtävien ja liiketoimintojen entistä selkeämmästä eriyttämisestä ja uusien hallintotehtävien hoitamisesta.

Vuoden 2005 alusta Metsähallitukseen perustettiin sisäinen palvelukeskus, joka tuottaa tulosalueiden tarvitsemat hankinta-, henkilöstö-, talous-, tieto-, toimisto- ja toimitilapalvelut.

Morenia-tulosalueen maa-ainesten otto- ja jalostustoiminnan laajentuessa tulosalue yhtiöitettiin läpinäkyvyyden parantamiseksi ja toiminnan tehostamiseksi Metsähallituksen 100-prosenttisesti omistamaksi tytäryhtiöksi Morenia Oy:ksi 1.3.2006.

Metsähallituksen tarjoamat työpaikat ovat vähentyneet tarkastelujaksolla noin 50 henkilötyövuodella 340:stä nykyiselle tasolle noin 290 henkilötyövuoteen. Vähentyminen ajoittui tarkastelujaksoson alkuun. Metsätalouden henkilötyövuosimäärä on noin 200 ja luontopalvelujen noin 70. Luontopalvelut on tarkastelujaksolla lisännyt henkilöstöään, muiden tulosalueiden henkilöstö on vähentynyt. Lisäksi lähinnä metsätalous tarjoaa yrittäjille työtä vuosittain noin 150 henkilötyövuoden verran.

Kansallispuistoihin ja retkeilyalueisiin suureksi osaksi tukeutuva luontomatkailu on kasvanut Itä-Suomessa merkittävästi. Ruunaan retkeilyalueella selvitettiin alueen paikallistaloudellisia vaikutuksia vuonna 2000 (Eisto, Ilkka 2002: Ruunaan retkeilyalueen kävijät ja paikallistaloudelliset vaikutukset, Metsähallituksen moniste). Selvityksen mukaan retkeilyalueen eri toimintojen työllistävä vaikutus oli 30 henkilötyövuotta. Lieksan alueelle tulovaikutus oli 2,7–3,5 milj.€.

Metsähallituksen liikevaihto Itä-Suomen alueella on noin 53 milj.€. Liikevaihto on kasvanut tarkastelujaksolla noin 12 milj.€.

2.3 Maa- ja vesialueet

Edellisen luonnonvarasuunnitelman tietoja verrataan tilanteeseen 15.2.2007.

Metsähallituksen hallinnoimien maiden ja vesien pinta-ala lisääntyi tarkastelujaksolla 65 000 ha (526 000 ha → 591 000 ha). Maa-ala lisääntyi 54 000 ha (484 000 ha → 538 000 ha).

Luonnonsuojelukäytössä oleva ala lisääntyi 43 000 ha ja metsätalouuskäytössä oleva ala lisääntyi 8 000 ha. Muiden käyttömuotojen (vuokra- ja käyttöoikeus-, metsänjalostus- ja puolustusvoimien alueet yms.) ala lisääntyi 14 000 ha. Merkittävä osa näistä muihin käyttömuotoihin luetuista alueista on myös metsätalouuskäytössä.

Pinta-alaa kasvattivat luonnonsuojelualuehankinta, hallinnansiirrot erityisesti puolustusministeriöltä sekä metsätaloukmaan ostot metsäyhtiöiltä ja yksityisiltä maanomistajilta. Merkittävimmät yksittäiset metsätaloukmaanostot olivat Hackman Oyj:n metsämaiden ostot (n. 15 500 ha) sekä Ahlström-konsernilta ostetut metsäalueet, joista Itä-Suomen alueelle sijoittuu noin 3 000 ha. Valtio jatkoi kiinteistöstrategiansa mukaista maanhallinnan keskittämistä Metsähallitukselle, josta esimerkkinä puolustusministeriön maiden sekä 1.1.2008 tapahtunut Metsäntutkimuslaitoksen (Metla) maiden hallinnansiirto. (Metlalta siirtyneet maat eivät sisälly em. pinta-aloihin.)

Metsähallituksella on hallinnassaan valtion omistamia vesialueita 53 000 ha, joista suojelualueilla 14 000 ha. Lisäksi on yleisiä vesialueita 48 000 ha (eivät sisälly em. pinta-aloihin) sekä osuuksia yhteisiin vesialueisiin.

2.4 Luonnonsuojelu

2.4.1 Suojelualueverkosto

Luontopalvelujen hallinnassa oleva maapinta-ala lisääntyi tarkastelujaksolla 43 000 ha. Koko Itä-Suomen alueella luonnonsuojeluohjelmien mukaista pinta-alaa on toteuttamatta vielä noin 9 500 ha; suojeluohjelmien toteutusaste on 90 %. Toteutus tapahtuu hankkimalla alueita valtion omistukseen tai perustamalla yksityisiä suojelualueita.

Vuonna 2003 perustettiin Repoveden kansallispuisto, pinta-alaltaan 1 500 ha. UPM Kymmene perusti kansallispuiston yhteyteen yksityisen Aarnikotkan metsänsuojelualueen, jota Metsähallitus hoitaa kansallispuiston ohessa. Suuri osa suojeluohjelma-kohteista odottaa edelleen perustamissäädöksen antamista.

Ajanjakson aikana tehdyt valtioneuvoston päätökset liittävät lähes kaikki lakisääteiset suojelualueet ja valtaosan suojeluohjelmien kohteista Natura 2000 -verkostoon. Natura 2000 -verkoston muodostaminen on kasvattanut suojelupinta-alaa vanhojen suojeluohjelmien lisäksi kaikkiaan 204 000 ha, joista noin 54 000 ha sijaitsee Metsähallituksen mailla. Naturan toteutustapana voi olla myös vesilaki tai rakennuslaki, kun vanhoissa suojeluohjelmissa toteutustapana on pääsääntöisesti luonnonsuojelulaki.

Tarkastelujakson aikana lähes kaikilla suojelualueilla tehtiin luontotyyppi-inventointi. Yli 100 000 ha:n kuvioittaiset tiedot vietiin Metsähallituksen paikkatietojärjestelmään.

Suojelualueiden aktiivisessa hoidossa otettiin käyttöön ennallistaminen (taulukko 1). Rahoitus siihen saatiin EU:n Life-rahastosta ja ns. METSO-ohjelmasta.

Taulukko 1. Ennallistaminen 2000–2006. Vst = valkoselkätikka.

	Suot	Metsät	Harjujen hoito	Lehtojen hoito	Jalopuu- metsien hoito	Vst- metsien hoito	Lähteet	Purot	Tiet	Yht.
2000	9,0	0	0	0	0	11,9	0	0	0	20,9
2001	7,4	7,7	0	0	0	24,8	0	0	0	39,9
2002	0	0	0	3,5	0	3,3	0	0	0	6,8
2003	50,5	202,6	0	5,5	0	142,7	0	0	0	401,3
2004	775,1	1 109,2	0	30,1	0	143,4	0,3	0,8	2,9	2 061,8
2005	904,2	1 458,1	0	7,5	0	62,6	0	0,4	1,7	2 434,5
2006	502,8	1 187,3	10,7	36,2	1,2	66,3	0	2,3	1,3	1 808,1
Yht.	2 249,3	3 964,9	10,7	82,8	1,2	455	0,3	3,5	5,9	6 773,3

2.4.2 Talousmetsien luonnonhoito

Vuoden 2000 loppuun mennessä Itä-Suomeen laadittiin yhteensä 13 alue-ekologista suunnitelmaa, jotka kattoivat lähes kaikki valtionmaat hajapalstoja lukuun ottamatta. Alue-ekologiset ratkaisut tallennettiin paikkatietojärjestelmään, jotta tietoja voidaan hyödyntää kuviokohtaisten toimenpiteiden suunnittelussa. (Liite 3)

Suunnittelussa rajattiin metsätalouskäytön ulkopuolelle uhanalaisten lajien esiintymiä, luontokohteita ja ekologisia yhteyksiä yhteensä 21 370 ha metsä-, kitu- ja joutomaita. Tästä oli metsämaata 7 360 ha. Paikkatietoa on täydennetty merkittävästi laji- ja luontotiedoilla sekä monilla maankäyttötiedoilla kuluneiden seitsemän vuoden aikana. Metsätalouden metsämaasta on 15.2.2007 tilanteen mukaan täysin hakkuiden ulkopuolella 25 670 ha. Tämän toiminnan ulkopuolisen alueen puuston nettoarvo on vähintään 88 milj.€. Arvo on johdettu koko maan aineiston keskiarvosta (Schildt 2007) ja on aliarvio, koska Itä-Suomen toiminnan ulkopuolisten alueiden puuston keskitilavuus on maan keskiarvoa selvästi suurempi.

Lisäksi talouskäyttöä oli rajoitettu voimakkaasti vuonna 2000 vain poimintahakkuun luonteisiin hakkuisiin 5 850 ha:lla, sekä pidennetyillä kiertoajoilla, uudistamispin-alarajoituksilla ja lisätyillä säästöpuumäärillä 25 640 ha:lla. Alat sisälsivät mm. monimuotoisuuden lisäämisalueita sekä riista- ja maisemakohteita. Vuoden 2007 helmikuussa pelkästään metsämaalla vastaavien rajoitusten summa on noin 46 000 ha. Näiden 46 000 ha:n puuston nettoarvo on vähintään 114 milj.€.

Alue-ekologisissa suunnitelmissa tavoitteet asetettiin 30–50 vuodelle, joten niiden arviointi tässä vaiheessa on aikaista. Seurannassa ovat vanhat metsät, lehtipuuvaltaiset metsät, lehtipuun osuus ja kulutus. Vanhojen metsien tavoite täyttyy tällä hetkellä yhdeksällä suunnitelma-alueella. Neljällä alueella osuus on vielä alle tavoiterajan, mutta kahdella näistä osuus on kasvanut lähtötilanteesta. Itä-Suomen vanhojen metsien osuuden keskiarvo on suunnitelmista lasketun pitkän aikavälin tavoitteen yläpuolella noin 0,6 %-yksikköä. Vuosien myötä tietoa on päivitetty ja lisätty paikkatietojärjestelmään huomattavasti. Yksistään kuvioiden lukumäärä on noussut vuoden 2000 noin 146 500 kuvioista vuoden 2007 loppuun mennessä noin 205 000 kuvioon. Samanaikaisesti metsätalouden metsämaan kuvioiden keskikoko on laskenut 3,5 ha:sta 3,0 ha:in.

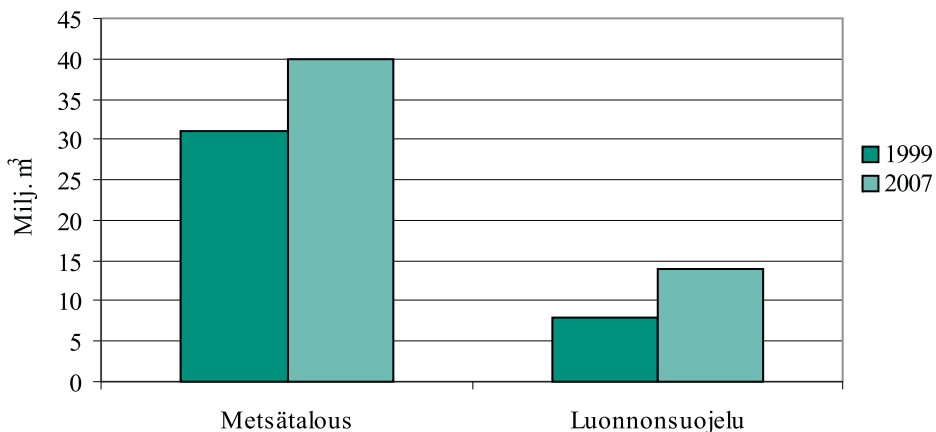
Lehtipuuvaltaiset metsät ovat hieman vähentyneet viidellä alue-ekologisella suunnittelualueella, mutta niilläkin lehtipuuston tilavuusosuus on noussut selvästi lähtötilanteesta. Lehtipuuvaltaisten metsien metsämaan pinta-alaosuus on edelleen alle 6,5 %:n yhteenlasketun tavoitteen, mutta toisaalta lehtipuuston tilavuusosuus on yli 10 % vanhoilla alue-ekologiakohteilla. Tärkeää on, että järeiden lehtipuiden ja haavan tilavuus on kasvanut. Vuotuinen keskimääräinen kulutusala 43 ha alittaa tavoitteen lähes 60 ha:lla. Kulotusten osalta tavoitteen saavuttamiseen vaikuttavat suuresti sääolot sekä kulotusten teknisen toteuttamisen vaikeutuminen aukkojen keskimääräisen koon pienennyttyä merkittävästi.

Ennallistamispolto ovat kuitenkin täydentäneet metsänhoidollisten kulotusten jälkeensä jääneisyyttä. Näiden yhteinen ala vuosina 1998–2006 on ollut 55 ha/v.

Useassa suunnitelmassa on mainittu mahdollisia ennallistamis- tai monimuotoisuuden lisäämiskohteita. Jossain määrin näitä on toteutettu myös metsätalouden hallinnassa olevilla kohteilla. Samoin metsätalouden alueilla on pyritty suosimaan taimikonhoidossa lehtipuita sekä erityisesti määritellyillä alueilla järeyttämään niitä kasvatushakkuiden puulajivalinnalla. Luontopalvelut on toteuttanut METSO-ohjelmaan liittyen mittavaa ennallistamisohjelmaa Natura 2000-, suojelu- tai suojeluvarausalueilla. Keinoina ovat olleet mm. soiden vesitalouden luonnontilaan saattaminen, lahoppuun lisääminen ja ennallistamispolto.

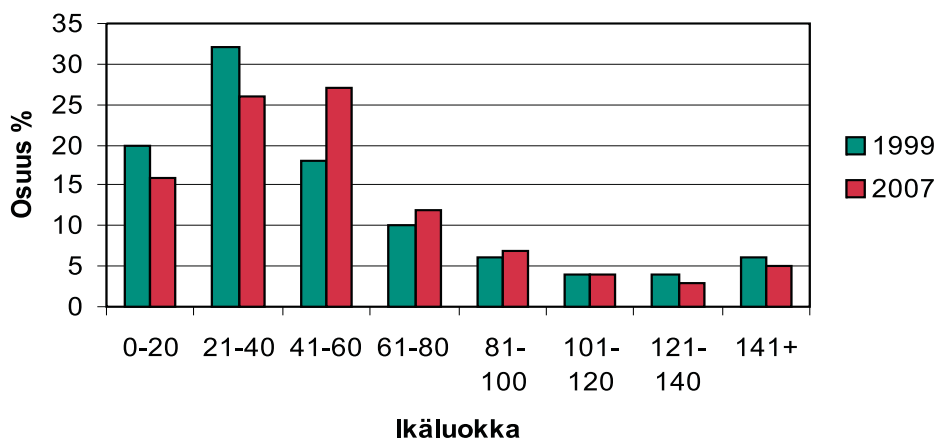
2.5 Metsävarat

Puuston kokonaistilavuus lisääntyi 39,2 milj. m³:stä 53,4 milj. m³:in. Suuri lisäys johtuu puuston kasvusta, pinta-alan lisääntymisestä sekä kasvua selvästi vähäisemmistä hakkuista. Metsämaata heikompiuottoisilla kitumaille puuston tilavuus on 0,7 milj. m³. (kuva 2)

Kuva 2. Puuston tilavuuden kehitys metsämaalla.

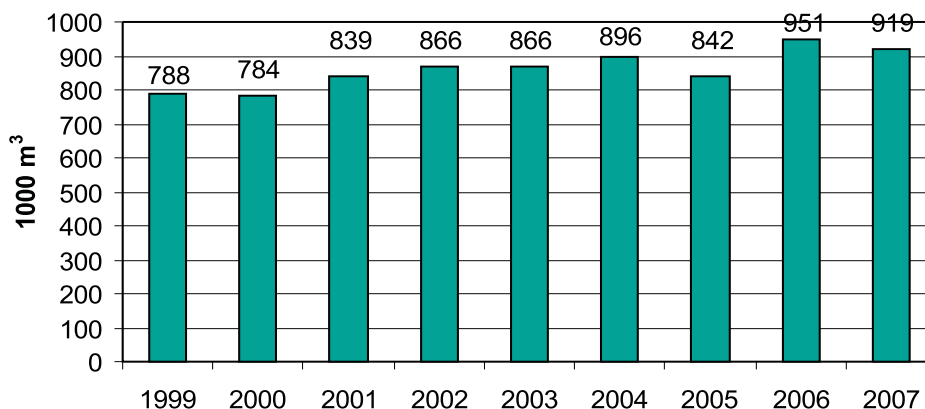
Metsät ovat vanhentuneet. Ikäluokkien 40–100 v osuus on lisääntynyt ja nuorempien vähentynyt. Kaikkein vanhimpien ikäluokkien suhteellinen osuus on vähentynyt. Suurin muutokseen vaikuttava tekijä on 1940–1960-luvuilla syntyneiden metsiköiden siirtyminen vanhempiin ikäluokkiin talousmetsissä ja suojelualueilla. (kuva 3)

Kuva 3. Puuston ikäluokkien kehitys metsämaalla.

2.6 Hakkuut ja metsänhoito

Kaudella 2000–2007 puutavaraa hakattiin Itä-Suomen talousmetsistä yhteensä 7,0 milj. m³, keskimäärin 870 000 m³ vuodessa, mikä on noin 5 % kaikkien metsänomistajien hakkuista. Hakkuusuunnite oli 830 000 m³ vuodessa, eli määrä ylittää suunnitteen 4,8 %:lla. (kuva 4)

Kuva 4. Käyttöpuuhakkuiden kehitys.

Kasvatshakkuita tehtiin vuosittain keskimäärin 7 970 ha, uudistushakkuista 2 370 ha ja siemenpuiden poistoa 760 ha. Kasvatshakkuutavoite 7 100 ha/v ylitettiin 12 %:lla ja uudistushakkuutavoite 2 600 ha/v alitettiin 9 %:lla. Uudistushakkuista neljäsosa oli siemenpuuhakkuista ja kolme neljäsosaa avohakkuista. Hakkuusuunnitteen ylitys johtui ennakoitua suuremmista kasvatshakkuista ja siemenpuiden poistoista.

Metsänhoitotöissä tavoitteena on ollut, että panostusten taso säilyy entisellään. Tavoite on saavutettu maankunnostuksessa, metsänviljelyssä ja taimikonhoidossa. Uudistusalan raivauksessa, lannoituksessa ja kunnostusojituksessa taso on laskenut.

Itä-Suomen alueella metsänviljelyssä kylvö on valtamenetelmä. Maankunnostuksessa kaivinkonetyöt ovat lisääntyneet ja äestys vähentynyt. Taimikonhoidon suoritelmäärä on pysynyt koko kauden tasolla 6 000 ha/v. Lannoitusta on tehty pääasiassa kivennäismailla. Kunnostusojituksen kytkeminen muiden työläjien kanssa samaan toimenpideketjuun on osoittautunut haasteelliseksi tehtäväksi.

2.7 Virkistyskäyttö ja luontomatkailu

Metsähallituksen alueiden käyttö virkistäytymiseen ja luontomatkailuun lisääntyi jonkin verran tarkastelukaudella. Tarkastelujakson alussa alueella oli viisi kansallispuistoa, joiden käyntimäärät lisääntyivät tarkastelujakson aikana noin 15 %:lla. Repoveden kansallispuiston perustaminen vuonna 2002 lisäsi merkittävästi kyseisen alueen tunnettuutta ja käyttöä sekä toi alueen kansallispuistojen kokonaiskäyntimääriin lisäystä: Kansallispuistojen käyntimäärät olivat Itä-Suomessa jakson alussa noin 64 000 ja lopussa noin 145 500 käyntiä. Ruunaan retkeilyalueella käyntimäärä laski tarkastelujakson aikana 108 000 käynnistä 94 000 käyntiin. Lasku johtui ainakin osittain tarkentuneista käyntimäärien laskentamenetelmistä.

Luontopalveluiden alueiden retkeilykäytön kehittämisessä noudatettiin keskittämisen strategiaa. Tavoitteena oli hajarakentamisen minimointi ja laatuun panostaminen. Petkeljärven, Koloveden ja Linnansaaren kansallispuistoissa sekä Ruunaan retkeilyalueella uutta palveluvarustusta rakennettiin ja vanhaa peruskorjattiin. Lisäksi rakennettiin ja uusittiin palveluvarustusta kysyntää vastaavaksi Repoveden kansallispuistossa, Siikalahden luonnonsuojelualueella, Reposuon soidensuojelualueella sekä Puruveden, Pihlajaveden ja Koitajoen Natura-alueilla. Rakenteiden uusiminen ja uudisrakentaminen tapahtuivat lähes täysin hankerahoituksella. Metsähallituksen budjettivaroin pystyttiin hoitamaan suojelualueilla lähinnä alueiden välttämättömät ylläpitotyöt. Peruskorjausten yhteydessä otettiin huomioon esteettömien palveluiden tarve, ja luontopalvelujen henkilöstö koulutettiin esteettömien palveluiden tuottamiseen. Esteettömiä palveluita on tarjolla etenkin Ruunaalla ja Siikalahdella.

Opastusviestinnän infrastruktuuria kehitettiin kuluneella kaudella näkyvimmin perustamalla Nestori, Saimaan luontotalo, vuonna 2001, uusimalla Ruunaan luontotalon näyttely ja laajentamalla sen auditoriota vuonna 2006 sekä uusimalla Koloveden ja Siikalahden luontotupien näyttelyt 2005–2006. Linnansaaren luontokeskus Oskarin toiminta oli aktiivista, ja sitä kehitettiin edelleen yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Ruunaan luontotalon, Oskarin ja Nestorin käyntimäärät lisääntyivät 33 % vuodesta 2001 (30 000 käyntiä) vuoteen 2003 (40 000 käyntiä). Tämän jälkeen käyntimäärät ovat laskeneet aukioloaikojen supistumisen myötä, ja vuonna 2006 käyntejä oli enää 29 000. Luontopalvelujen valtakunnallinen luontoon.fi-verkkopalvelu otettiin käyttöön vuonna 2004,

ja se tuli merkittäväksi tueksi luontokeskuksissa, -taloissa ja -tuvissa tapahtuvalle asiakasneuvonnalle. Luontoon.fi-verkkopalvelun käyntimäärien kasvu on ollut voimakasta.

Luontomatkailuelinkeinon merkitys kasvoi kuluneella kaudella. Myös elinkeinon odotukset valtionmaiden käyttöä sekä niillä olevien yhteiskunnallisten palveluiden määrää ja laatua kohtaan nousivat, ja maakunnallisten toimijoiden ja rahoittajien kiinnostus toimialan kehittämismahdollisuuksiin lisääntyi.

Metsähallitus on menneellä kaudella pyrkinyt entistä aktiivisemmin yhteistyöhön luontomatkailualan muiden toimijoiden kanssa, ja myös suojelualueiden tehtävänä on aiempaa selvemmin kestävä luontomatkailun edistäminen. Luontomatkailun yritysyhteistyösopimusten määrä lähes puolitoistakertaistui tarkastelujaksolla. Vaikka kasvua on selvästi tapahtunut, luontomatkailun yritystoiminta on Itä-Suomessa edelleen varsin pieni-
muotoista.

Pohjois-Karjalassa moottorikelkkailua on selkeyttänyt Pohjois-Karjalan virkistysreitistö-yhdistyksen perustaminen. Yhdistyksen hallinnassa ja hoidossa on noin 1 800 km maakunnallista kelkkauraa. Urasto perustuu maanomistajien kanssa pääsääntöisesti 15 vuodeksi eteenpäin tehtyihin käyttöoikeussopimuksiin. Pohjois-Savossa ympäristökeskus ja kunnat rakentavat virallistettua kelkkareitistöä. Tavoitteena on saada koko maakunnan kattava virallistettu reitistö.

2.8 Metsästys ja kalastus

Metsähallitus saa Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitokselta (RKTL) vuosittain riistakolmiolaskentojen perusteella tiedot valtionmaiden kanalintukannasta. Mukana laskennassa on myös yksityismaa-alueiden kolmioita laskentatuloksen varmentamiseksi, mutta painotus laskennassa on valtionmailla. (taulukko 2)

Taulukko 2. Metsäkanalintukannat 2000–2007.

Metsäkanalintukannat 2000-2007

Vuosi	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Riistakolmioiden lukumäärä	97	82	92	85	86	104	105	106
Kanalintukanta, yks./km ²	20,1	18,5	17,6	18,6	15,3	23,3	24,0	22,5

Kotitarvekalastuksen määrä on ollut hienoisessa laskussa lähinnä väestön ikääntymisestä johtuen. Myös polttoaineen korkea hinta on ohjannut taajamissa asuvien kalastusta lähialueille, jotka useimmiten ovat osakaskuntien vesiä. Virkistys- ja viehekalastuksessa ei ole tapahtunut suuria muutoksia. Viehekalastus on nykyään pääosin läänikohtaisella vieheluvalla tapahtuvaa vapakalastusta.

Metsähallituksen tärkeimmät ammattikalastusvedet ovat Järvi-Suomessa Haukivedellä, Pihlajavedellä ja Kermajärvellä. Suunnittelukauden aikana ammattikalastajien määrä on pysynyt noin 10 henkilössä. Kalastus on lähinnä trooli- ja nuottakalastusta; yhdellä kalastajalla on lisäksi isorysiä. Lisäksi Metsähallitus on luovuttanut ammattikalastajille kalastuslain 18. §:n mukaisia lupia osuutensa käyttöön osakaskuntien vesialueilla. Nämä kalastajat mukaan lukien ammattikalastajia on yhteensä 18 henkilöä.

2.9 Kaavoitus ja maa-ainestoiminnot

Ranta-alueiden kaavoitus ja tonttituotanto liitettiin suojeleuhjelmien rahoitukseen valtioneuvoston periaatepäätöksessä vuonna 1994. Valtion rantojen kaavoituksessa on noudatettu maa- ja metsätalousministeriön sekä ympäristöministeriön kanssa sovittuja periaatteita, samoin kuin Metsähallituksen omia omaisuudenhoidon ja kaavoituksen periaatteita.

Kauden 2000–2007 aikana on Metsähallituksen maa-alueita koskevia asemakaavoja hyväksytty seitsemän ja yleiskaavoja 25 kpl. Näihin kaavoihin on sisältynyt kaikkiaan 670 rakennuspaikkaa. Pääosin kaavoissa olevat rakennuspaikat ovat rannoilla sijaitsevia lomarakentamiseen tarkoitettuja tontteja. Aiemmin kaavoitettuja ja suunnitelmakaudella kaavoissa hyväksytyjä lomarakennuspaikkoja on myyty, käytetty luonnonsuojelualueiden vaihtoihin ja vuokrattu. Kaikkiaan on tarkastelukaudella 2000–2007 myyty rantatontteja 520 ja vuokrattu noin 120 kpl. Itä-Suomen alueella on käynnissä parikymmentä yleis- ja asemakaavahanketta, joihin sisältyy Metsähallituksen hallinnassa olevia maa-alueita.

Maa-ainesten myynti on lisääntynyt Itä-Suomen alueella vuonna 2000 toteutuneesta 540 000 tonnista vuoden 2007 noin 700 000 tonniin vuodessa. Nouseva suuntaus jatkuu edelleen. Kalliokiviaineksen käyttö on lisääntynyt, ja toiminnan painopiste on suuntautunut jalostetumpiin tuotteisiin sekä lähemmäksi taajamia ja pääteiden/ratojen läheisyyteen. Varantojen käyttö on tehostunut, ja mm. luontoselvitykset sekä melu- ja pölyselvitykset laaditaan alueista ennalta.

Toiminnan päätyttyä maa-ainalueilla on suoritettu vaaditut maisemointi- ja jälkihoito-toimenpiteet. Kunnan viranomaisen hyväksymän lopputarkastuksen jälkeen alueet on palautettu metsätaloukseen. Metsähallituksen maa-ainesten otto- ja jalostustoiminnan yhtiöittämisen yhteydessä 1.3.2006 osa Metsähallituksen omaisuudesta siirrettiin perustetulle Morenia Oy:lle osan jäädessä Metsähallitukselle.

Turvetuotantoalueita myytiin kauden aikana noin 5 700 ha. Alueet olivat yksinomaan vanhoja turvetuotantoon vuokrattuja alueita tai aiemmin käyttöoikeussopimuksin tuotantoon luovutettuja alueita. Lähes kaikki kaupat tehtiin Vapo Oy:n kanssa. Voimassa olevia turvetuotantoalueiden vuokrasopimuksia on Itä-Suomessa tällä hetkellä noin 400 ha.

3.

Nykytilan kuvaus

3.1 Suunnitelma-aineistot ja niiden luotettavuus

Suunnitelma-alue käsittää kaikki Metsähallituksen hallinnassa olevat maat ja vedet metsätalouden Itä-Suomen alueen hallinnollisella rajauksella.

Puustotietojen maastoarviointiaika metsämaalla kuvaa hyvin tietojen luotettavuutta. Luonnonsuojelualueilla metsikkökuvioiden pinta-alasta alle 5 v vanhoja maastoarvioita on 76 % ja yli 10 v vanhoja 7 %. Kuvioiden kasvillisuus- ja biotooppitiedoista 84 % on alle 5 v vanhoja. Metsätalouden metsikkökuvioiden pinta-alasta alle 5 v vanhoja maastoarvioita on 48 % ja yli 10 v vanhoja 21 %.

Metsien kasvu päivitetään tietokantaan vuosittain laskennallisesti Metsäntutkimuslaitoksen laatimilla kasvumalleilla. Luonnonsuojelualueiden biotooppitietoja täydennetään vuosittaisilla maastoinventoinneilla.

Valtakunnan metsien 10. inventoinnin (VMI10) maastotyöt aloitettiin Itä-Suomen alueella vuonna 2004. Inventointimenetelmää muutettiin aiemmista inventoinneista siten, että maastokoealoja mitataan joka vuosi koko maasta Ahvenanmaata ja pohjoisinta Suomea lukuun ottamatta. Itä-Suomen koealat mitataan vuosien 2004–2008 aikana siten, että vuosittain mitataan yksi viidesosa rypäistä. Nyt tehtyjen laskelmien vertailuaineistona oli käytävissä kolmen vuoden (2004–2006) VMI10:n koeala- ja puustotiedoista muodostettu laskelma-aineisto.

VMI10:n koealojen perusteella Metsähallituksen metsämaan kokonaisala on 447 000 ha. Metsähallituksen aineistoissa metsämaan ala oli vuoden 2008 alussa 447 000 ha. VMI10:n mukaan metsämaata on siis täsmälleen saman verran.

Puuntuotannossa oleva metsämaan ala on VMI10:n perusteella 337 000 ha. Arvion laadinnassa käytettiin aineiston käsittelyluokituksena Metsähallituksen VMI:lle toimitettavia metsikkökuviokohtaisia käytönrajoitustietoja.

Metsähallituksen aineistoissa vastaava pinta-ala on 350 500 ha. Puuntuotannon metsämaa on Metsähallituksen aineistoissa siten noin 13 500 ha suurempi kuin VMI-tulos. Etenkin puuntuotannon ulkopuolella olevien talousmetsien osuus oli merkittävästi suurempi VMI-koeala-aineistossa kuin Metsähallituksen kuvioaineistoissa. On kuitenkin huomattava, että otantaan perustuvissa koeala-aineistoissa (VMI10) aineiston ositteita (esim. maankäyttöluokkia) koskeviin tietoihin liittyy yleensä enemmän epävarmuutta kuin koko alueen kuvioittaiseen arviointiin perustuvassa aineistossa. Tämä korostuu erityisesti pienissä ositteissa.

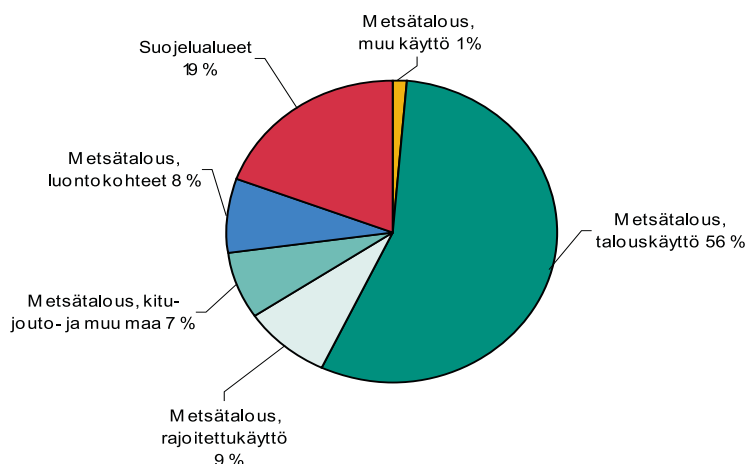
Puuston kokonaistilavuus metsämaalla on VMI10:n tuloksissa samaa luokkaa kuin Metsähallituksen aineistojen metsämaan tilavuudet. Eroja tilavuudessa on maankäyttöluokkien ja puulajien välillä, mikä selittyy otantaan perustuvissa koeala-aineistoissa etenkin pienten ositteiden tietoihin liittyvällä epävarmuudella.

Puuston kasvu metsätalouden hallinnassa olevissa metsissä metsämaalla on VMI10:n mukaan 2,0 milj. m³/v ja Metsähallituksen aineiston mukaan 1,7 milj. m³/v. Metsähallituksen Itä-Suomen alueen kokonaiskasvu (talousmetsät ja suojelualueet yhteensä) on vastaavasti VMI10:n mukaan 2,4 milj. m³/v ja Metsähallituksen omien laskelmien mukaan 2,1 milj. m³/v. Näin Metsähallituksen oma kasvun arvio Itä-Suomen alueelle näyttäisi oleva lievä aliarvio verrattuna VMI10:n kasvuennusteeseen.

3.2 Maat, metsät ja vedet

Nykytilan kuvaus perustuu paikkatietokannan ajantasaisiin luonnonvaratietoihin 15.2.2007. Suunnittelua varten ei ole tehty erillisiä maastoinventointeja.

Itä-Suomessa Metsähallituksen hallinnassa on maata 538 000 ha. Suojelualueita on 104 000 ha eli 19 % sisältäen metsä-, kitu-, jouto- ja muun maan. Metsätalouden maata on 434 000 ha eli 81 %. (kuva 5)

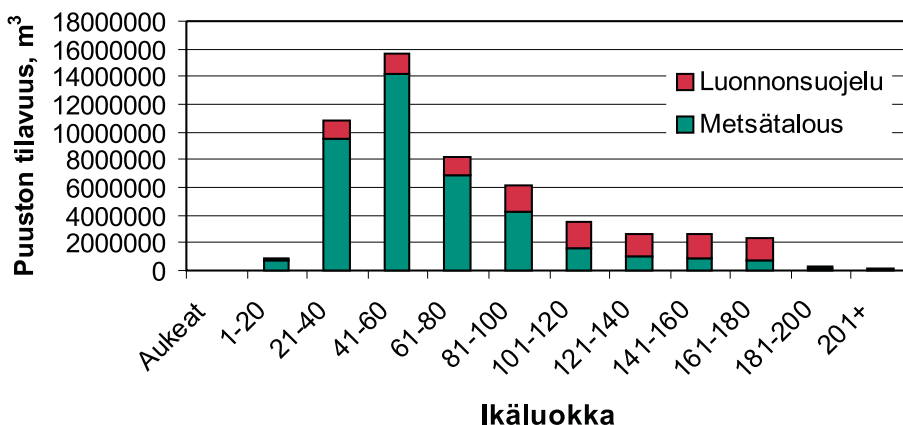
Kuva 5. Metsähallituksen maa-ala käyttömuodoittain.

Metsätalouden hallinnassa on 378 000 ha kasvullista metsämaata, josta erilaisten rajoitusten alaisena 46 000 ha ja käytön ulkopuolelle jätettynä 26 000 ha. Ekologiseen verkostoon kuulumattomat metsätalouden kitu- ja joutomaat sekä muu maa on esitetty omana ryhmänään - yhteensä 39 000 ha. Muu maa on metsätalouden teitä, linjoja ym.

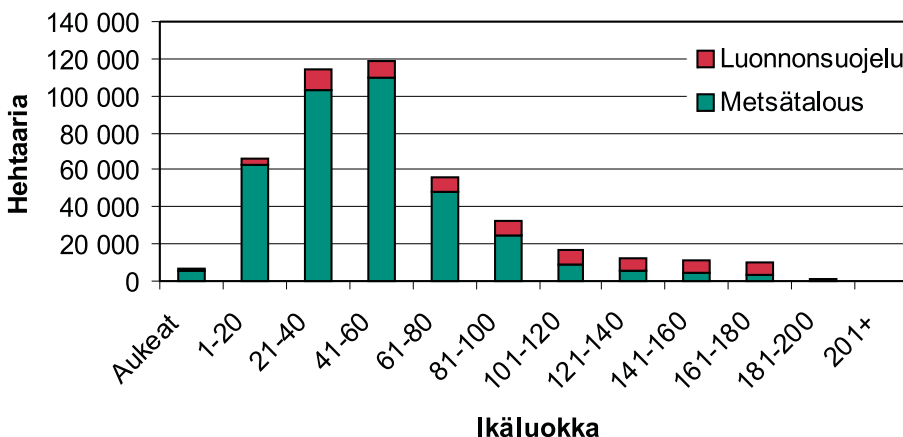
Ekologiseen verkostoon kuuluvat metsätalouden luontokohteet koostuvat käytön ulkopuolelle jätetyn metsämaan lisäksi kitumaasta (5 000 ha) ja joutomaasta (12 000 ha) - kaikkiaan 43 000 ha. Ekologisen verkoston ydin ovat kuitenkin suojelualueet, 104 000 ha metsä-, kitu-, jouto- ja muuta maata. Metsätalouden muun käytön alueet, 8 000 ha, ovat kaava- ja vuokra-alueita. Puolustusvoimille vuokratut harjoitusalueet on luettu metsämaahan.

Metsätalouden alueiden puuston kokonaistilavuus on 40 milj. m³, josta yli puolet on 20–60-vuotiaissa kasvatusmetsissä. Luonnonsuojelualueiden puuston 14 milj. m³:n kokonaistilavuudesta puolet on yli 100-vuotiaissa metsissä. Metsähallituksen Itä-Suomen alueen puuston tilavuudesta neljännes on luonnonsuojelualueilla. (kuva 6)

Metsämaan kokonaispinta-ala on 447 000 ha. Yli 100-vuotiaiden metsien osuus pinta-alasta on metsätalouden alueella 6 % ja luonnonsuojelualueilla 43 %. Metsätalouden alueen vanhimmissa ikäluokista merkittävä osa kuuluu ekologiseen verkostoon, vrt. kappale 3.3.2.

Kuva 6. Puuston tilavuus ikäluokittain.

Kuva 7. Metsämaan pinta-ala ikäluokittain.

3.2.1 Vesialueet

Suunnittelualueella Metsähallituksen hallinnassa on vesiä yhteensä 101 000 ha. Tästä suurien järvien selkävesillä ja Suomenlahdella olevia yleisiä vesialueita on 48 000 ha. Savo-Karjalan alueella Metsähallituksen vesialueita on 37 000 ha ja Järvi-Suomen alueella 16 000 ha.

Suunnittelualan vedet kuuluvat pääosin Vuoksen vesienhoitoalueeseen. Metsähallituksen Itä-Suomen alueen läntisiä osia kuuluu pieniltä osin Kymijoki-Suomenlahden vesienhoitoalueeseen. Vesienhoidon suunnitteluun osallistutaan Vuoksen vesienhoitoalueen alueellisten yhteistyöryhmien kautta.

Vuoksen vesienhoitoalueella on edustettuna suuri osa Suomen keskeisistä järvityypeistä. Järvien kokonaispinta-alaa hallitsevat suuret, luontaisesti karut ja kirkasvetiset järvet, kuten Saimaa osa-altaineen. Pohjois-Savossa tavataan myös luontaisesti reheviä järviä. Määrällisesti eniten on kuitenkin vesistöjen latvoilla sijaitsevia pieniä ja keskisuuria humuspitoisia järviä. Pohjois-Savossa ja Pohjois-Karjalassa on runsaasti pieniä ja keskisuuria latvajokia. Etelä-Savon joista pääosa on lyhyitä, järvioltaita toisiinsa yhdistäviä jokiuomia, ja pidempiä humuspitoisia latvajokia on vähän.

3.3 Luonnonsuojelun nykytila

3.3.1 Osa-alueiden kuvaukset

Ensisijaisesti kasvimaantieteelliseen vyöhykejakoon perustuva osa-aluejako on sovitettu hallinnollisiin rajoihin. Metsätiimien rajat sivuavat melko hyvin metsäkasvillisuusvyöhykkeiden eteläborealisen Järvi-Suomen lohkon ja keskiborealisen Pohjois-Karjalan-Kainuun lohkon rajaa Metsähallituksen maiden painopisteiden kannalta. Koko alue on ollut mukana METSO-tarkastelussa.

Järvi-Suomen ja Savo-Karjalan metsämaiden ja soiden ominaisuuksia esitellään tarkemmin kuvissa 8–13 ja taulukossa 3.

Järvi-Suomi

Järvi-Suomen osa-alue ulottuu Suomenlahdelta suurin piirtein nykyisen Itä-Suomen läänin länsirajaa myöten pohjoisimmillaan Maaningalle. Pohjoisimmasta kohdasta raja kääntyy kaakkoon. Pohjois-Karjalan kunnista osa-alueeseen kuuluu ainoastaan Liperi, jossa Metsähallituksen maita on suhteellisen vähän. Aivan eteläisimmissä osissa alueeseen kuuluu eteläborealista vuokkovyöhykettä, mutta Metsähallituksen maita on siellä hyvin vähän.

Valtionmaat ovat eteläsuomalaisittain tyypillisesti hajanaisia. Suurimmat yhtenäiset alueet ovat etelästä pohjoiseen Pahkajärvi-Repovesi Valkealan pohjoispuolella, Lohikoski Savonlinnan eteläpuolella, Heinävesi sekä Kivimäensalo Varkauden länsipuolella.

Osa-alue on Itä-Suomen valtionmaita keskimääräistä rehevämpää, mutta toisaalta karumpaa kuin muiden maanomistajaryhmien maat. Mäntymetsiä on hieman yli 60 % alueen metsistä. Lehtojen tai ravinteisuustasoltaan lehtoja edustavien metsämaan soiden pinta-ala on yli kaksinkertainen itäisempään osa-alueeseen verrattuna, mutta kokonaismäärä on kuitenkin vain noin 1 % metsämaan pinta-alasta.

Alueella sijaitsee mm. Kuopion lehtokeskus. Tosin Metsähallituksen maata siellä on vähän.

Osa-alueen eteläisimpiä osia on Salpausselkien alueilla. Suurimmalle osalle alueen valtionmaita on tyypillistä mäkiisyys ja kivisyys sekä niihin liittyvä pienipiirteinen vaihtelu. Järvi-Suomen metsistä hieman yli 66 % on alle 40-vuotiaita. Uudistuskypsiä tai sitä vanhempia metsiä on yli 21 %.

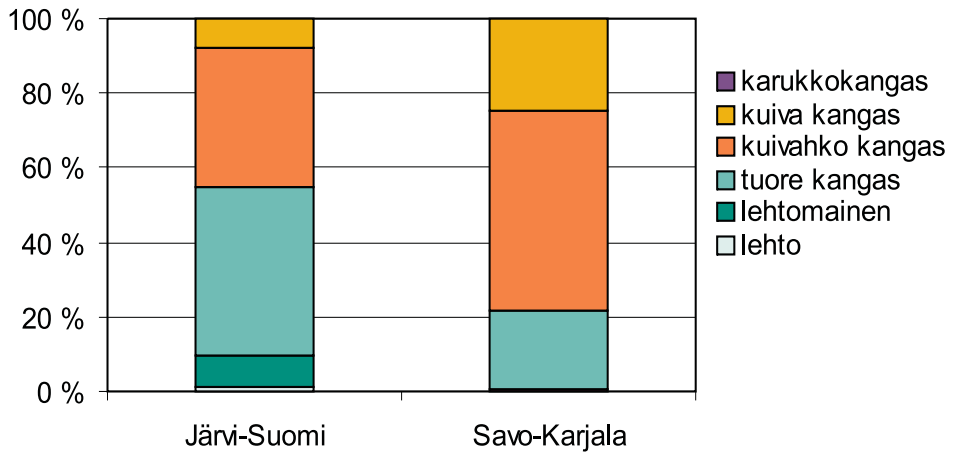
Soita metsä-, kitu- ja joutomaista on 20 %. Suurin suoryhmä on rämeet, noin 53 % soista. Seuraavaksi eniten on korpia, 39 % soista. Ojittamattomia soita on noin 36 %.

Savo-Karjala

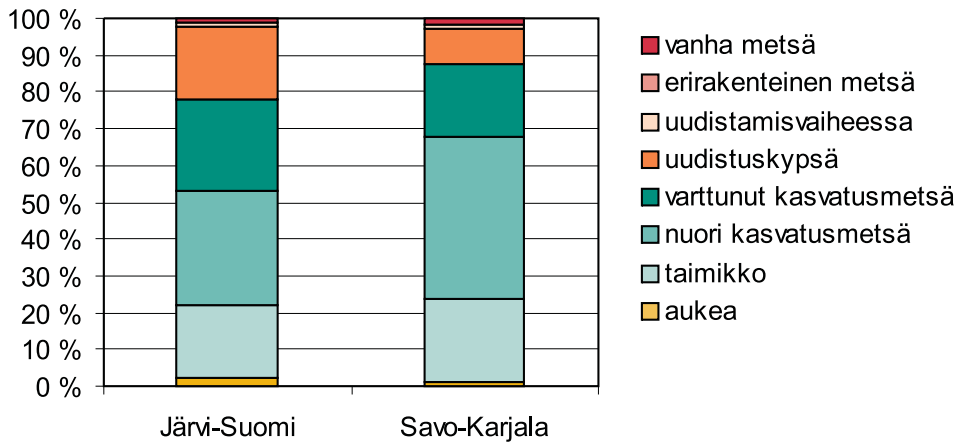
Osa-alueeseen kuuluvat Pohjois-Karjalan valtionmaat Liperin kunnassa sijaitsevia maita lukuun ottamatta sekä Pohjois-Savon valtionmaat Tuusniemi-Siilinjärvi-Maaninka-linjan pohjoispuolella. Alue kuuluu lähes kokonaan keskiboreaaliseen Pohjois-Karjalan-Kainuun metsäkasvillisuusvyöhykkeeseen.

Metsähallituksen maiden osuus Ilomantsissa ja sen pohjoispuolisissa Suomen itäisimmissä kunnissa on huomattava. Pohjois-Savon puolella suurin valtionmaiden keskittymä on Rautavaaran kunnan alueella. Alueen valtionmaat ovat huomattavasti yhtenäisempiä kuin Järvi-Suomen puolella, mutta läntisimmissä osissa on enemmän pienehköjä, erillään olevia tiloja.

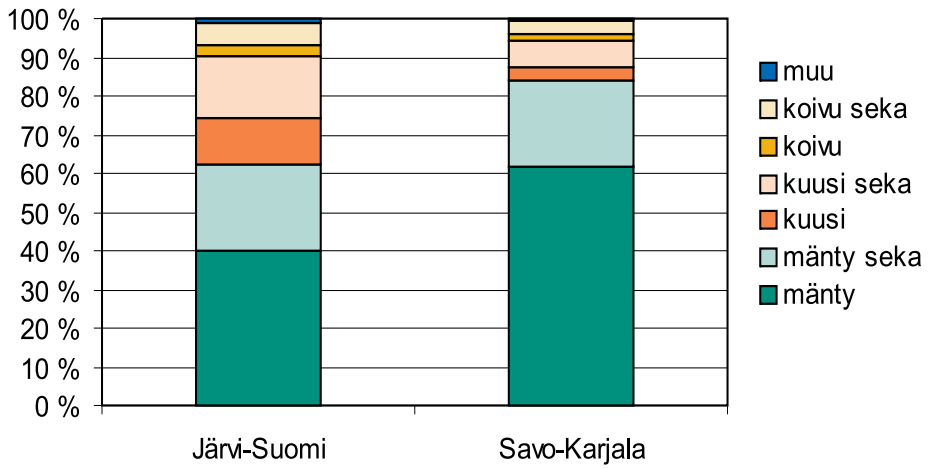
Osa-alue on hyvin mäntyvaltainen. Noin 83 % alueen Metsähallituksen metsistä on mäntyvaltaisia, mikä myös kuvaa alueen kasvupaikkojen karuutta. Metsistä noin 14 % on ylittänyt metsätaloudellisen uudistamisiän. Alueiden korkeus merenpinnasta on yleensä suurempi kuin Järvi-Suomessa, vaikka maisematasolla vaarat ovat loivapiirteisiä, eivätkä suhteelliset korkeuserot näytä niin huomattavilta. Alueella on soita lähes 46 % metsä-, kitu- ja joutomaiden pinta-alasta. Suurin suoryhmä, rämeet, on pinta-alaltaan 70 % soista. Korpia on 20 %. Soista on ojitettu 69 %.

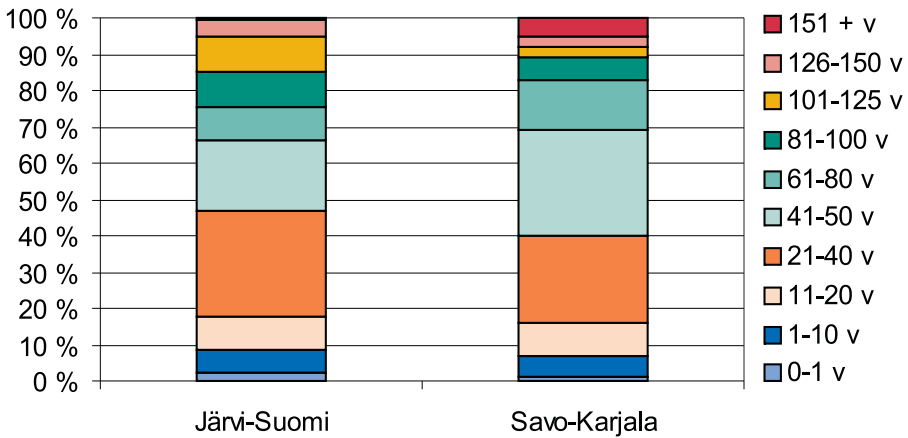
Kuva 8. Osa-alueiden (Järvi-Suomi ja Savo-Karjala) metsämaan kasvillisuusluokkien osuudet (%) kokonaispinta-alasta.

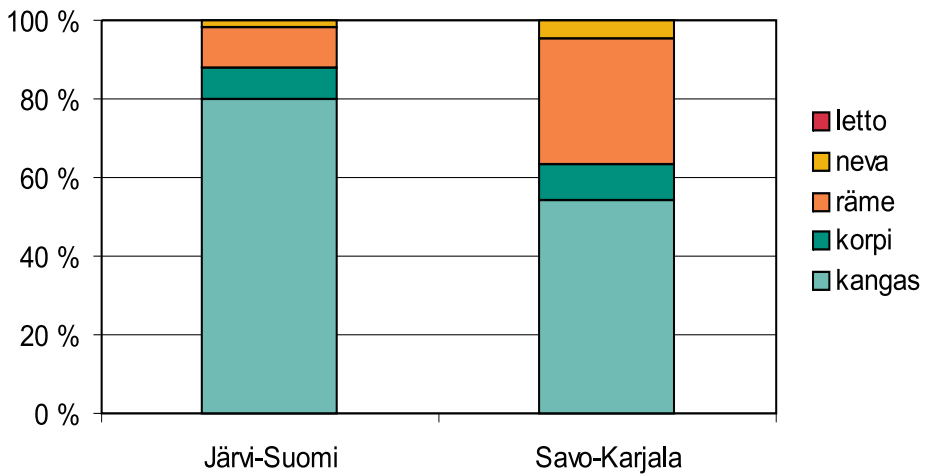
Kuva 9. Osa-alueiden (Järvi-Suomi ja Savo-Karjala) metsämaan kehitysluokkien osuudet (%) kokonaispinta-alasta.

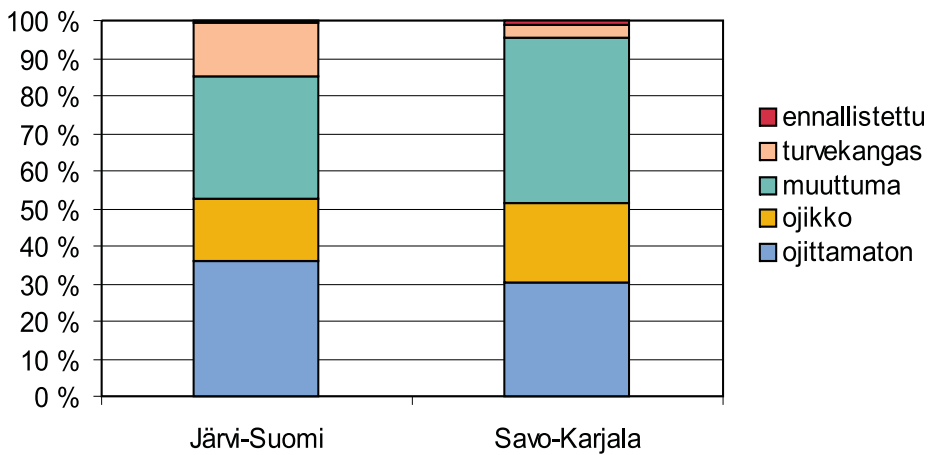
Kuva 10. Osa-alueiden (Järvi-Suomi ja Savo-Karjala) metsämaan puulajivaltaisuuksien osuudet (%) kokonaispinta-alasta.

Kuva 11. Osa-alueiden (Järvi-Suomi ja Savo-Karjala) metsämaan ikäluokkien osuudet (%) kokonaispinta-alasta.

Kuva 12. Osa-alueiden (Järvi-Suomi ja Savo-karjala) suoryhmien osuudet (%) kokonaispinta-alasta.

Kuva 13. Soiden ojitustilanne osa-alueilla (Järvi-Suomi ja Savo-Karjala), mukana metsä-, kitu- ja joutomaa.

Taulukko 3. Suoryhmien jakautuminen (%) osa-alueilla sekä osa-alueiden suojelualueilla.

	Osa-alue yhteensä					Suojelualueet				
	Kangas	Korpi	Räme	Neva	Letto	Kangas	Korpi	Räme	Neva	Letto
Järvi-Suomi	80,0	7,8	10,6	1,6	0	79,5	4,1	11,9	4,5	0
Savo-Karjala	54,3	9,3	32,1	4,3	0	45,3	4,8	36,9	12,9	0,1
Yht.	59,9	9	27,4	3,7	0	58	4,6	27,6	9,8	0

3.3.2 Ekologinen verkosto

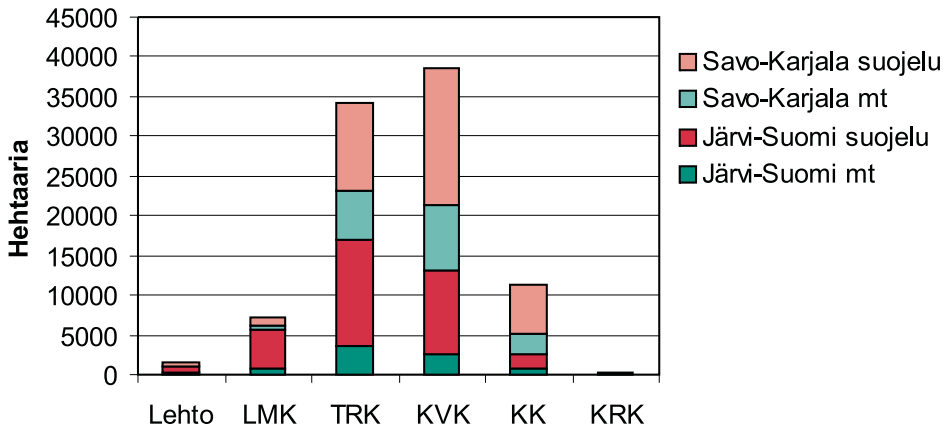
Suojelualueisiin on laskettu suojelualueet, suojeluohjelma-alueet ja Metsähallituksen päätöksellä perustetut suojelumetsät. Luontokohteissa puolestaan ovat mukana metsänkäsittelyn ulkopuoliset talousmetsät. Jako perustuu paikkatietojärjestelmässä kuviokohtaisesti määriteltyyn maankäyttö- ja käsittelyluokkaan. Talousmetsien luontokohteista verkoston suurimmat ryhmät ovat karut suot, puron- ja noronvarsimetsät sekä ekologiset yhteydet. Myös aarniometsiä on runsaasti.

Paikkatietoihin koodatun ekologisen verkoston metsä-, kitu- ja joutomaan pinta-ala Itä-Suomessa on vuonna 2007 noin 144 000 ha, eli verkosto kattaa 27,5 % metsä-, kitu- ja joutomaan kokonaispinta-alasta (taulukko 4). On huomattava, että kitu- ja joutomailla ei käytännössä harjoiteta metsätaloutta muuallakaan. Rantametsien suojavyöhykkeiden keskimääräinen laskennallinen vaikutus laajentaa ekologista verkostoa lisäksi lähes 13 000 ha.

Taulukko 4. Ekologisen verkoston jakaantuminen pääryhmiin osa-alueilla (Järvi-Suomi ja Savo-Karjala), ha.

	Metsämaa				Kitumaa				Joutomaa			
	Ekologinen verkosto				Ekologinen verkosto				Ekologinen verkosto			
	Kaikki alueet	Luonto-kohteet	Suojelu-alueet	Eko-loginen verkosto %	Kaikki alueet	Luonto-kohteet	Suojelu-alueet	Eko-loginen verkosto %	Kaikki alueet	Luonto-kohteet	Suojelu-alueet	Eko-loginen verkosto %
Järvi-Suomi	108 446	8 125	31 631	36,7	3 447	456	2 266	79	4 434	315	3 817	93,2
Savo-Karjala	337 088	17 543	36 475	16,0	34 218	4 643	7 305	34,9	37 066	11 375	20 178	85,1
Yht.	445 534	25 668	68 106	21	37 665	5 099	9 571	38,9	41 500	11 690	23 995	86,0

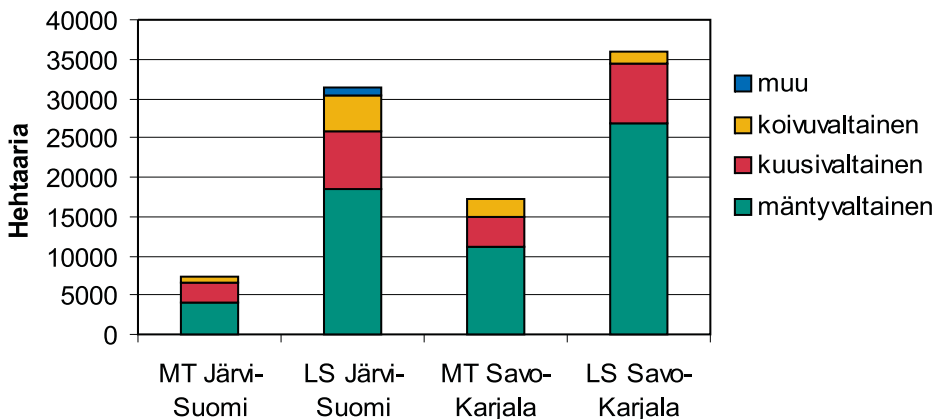
Koko Itä-Suomen alueen tasolla ekologinen verkko keskittyy tuoreille ja kuivahkoille kankailla. Suhteellisesti ottaen eniten on suojeltu lehtoja. Lehdoista lähes 96 % kuuluu verkostoon. Lehtomaisista kankaista verkostossa on 61 % ja karuimmista kankaista (KK, KRK-) 13 %. (kuva 14)

Kuva 14. Ekologisen verkon jakautuminen metsämaan kasvillisuusluokkiin Itä-Suomen alueella osa-alueittain (Savo-Karjala ja Järvi-Suomi) metsätalouden (mt) ja luonnonsuojelu (suoja) alueilla. LMK= lehtomainen kangas, TRK= tuore kangas, KVK= kuivahko kangas, KK= kuiva kangas, KRK= karukkokangas.

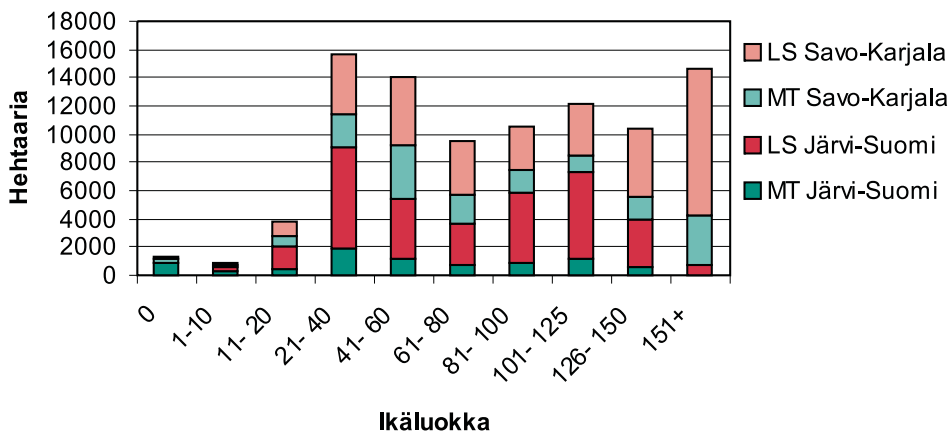
Osa-alueilla tilanne eroaa. Järvi-Suomen osa-alue on selvästi rehevämpää kuin Savo-Karjalan alue. Lehdot ja lehtomaiset kankaat löytyvät lähes yksinomaan Järvi-Suomesta, kun taas ekologisessa verkostossa olevat metsämaan karukkokankaat tai huomattavat kasvupaikat yksinomaan Savo-Karjalan osa-alueelta.

Verkostosta suurin osa on mäntyvaltaista. Mäntyvaltaisista metsistä 17,5 % kuuluu verkostoon, kun taas kuusivaltaisista jopa 33 % on ekologisessa verkostossa. (kuva 15)

Kuva 15. Puulajivaltaisuus ekologisen verkoston metsämailla Itä-Suomessa osa-alueittain Järvi-Suomen ja Savo-Karjalan metsätalouden (MT) ja luonnonsuojelun (LS) hallitsemilla alueilla.

Ekologiseen verkostoon kuuluvien metsien ikäluokkajakauma painottuu yli 50-vuotiaisiin metsiin. Jokaista ikäluokkaa vanhemmasta päästä on pinta-alallisesti suhteellisen tasaisesti. Talousmetsien luontokohteissa ikäjakauma poikkeaa selvästi koko metsämaan ikäjakaumasta, joka on hyvin lähellä normaalijakaumaa. Vanhimmat metsät ovat Savo-Karjalan alueella. Yli 150-vuotiaita metsiä on ekologisessa verkostossa 14 650 ha, joka on 15,7 % ekologisten verkoston metsämaan pinta-alasta ja 84 % kaikista yli 150-vuotiaista metsistä. Itä-Suomen yli 100-vuotiaista metsistä ekologiseen verkostoon kuuluu 70,5 %. (kuva 16)

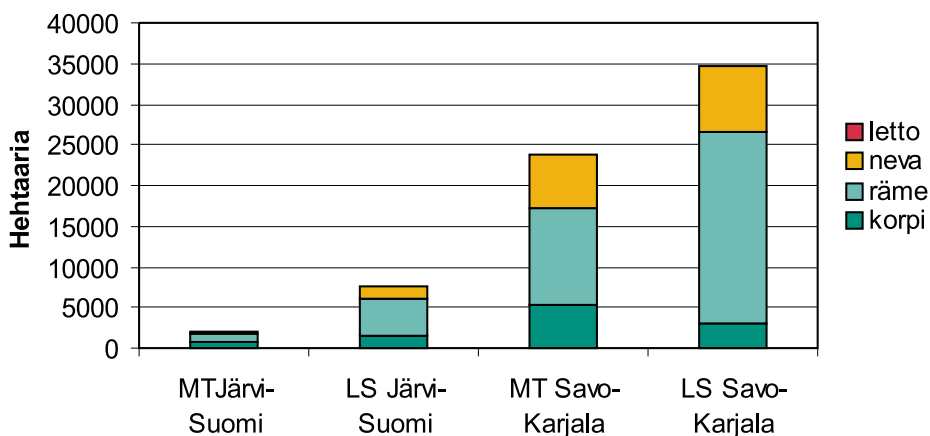

Kuva 16. Ekologisen verkoston metsämaan jakautuminen ikäluokkiin osa-alueittain Itä-Suomessa. LS= luonnonsuojelu, MT= metsätalous.

Järvi-Suomen ekologinen verkko jakaantuu suhteellisesti tasaisemmin eri ikäluokkiin kuin Savo-Karjalan alueen. Savo-Karjalassa verkko painottuu vanhimpiin ikäluokkiin, kun taas Järvi-Suomessa kaikkia ikäluokkia koko ikäluokan pinta-alasta on mukana melko tasaisesti. Kuitenkin suhteessa koko metsämaan jakaumaan vanhimmat ikäluokat painottuvat selvästi molemmilla osa-alueilla.

Ekologisen verkoston puuston keskitilavuus Itä-Suomessa metsämaalla on 185 m³/ha, kun se talouskäytössä olevalla metsämaalla on 102 m³/ha. Luonnonsuojelun hallussa olevilla alueilla keskitilavuus on 198 m³/ha ja talousmetsien ekologisten verkostoon kuuluvissa osissa 155 m³/ha. Suurimmat puuston keskitilavuudet ovat Järvi-Suomessa.

Soiden osuus ekologisesta verkostosta on Järvi-Suomessa noin 20 % ja Savo-Karjalassa noin 60 %, kun mukana ovat metsä-, kitu- ja joutomaa. Käytännöllisesti katsoen kaikki letot ovat mukana verkostossa. Korvista ekologisten verkostoon kuuluu 23 % ja rämeistä 28,5 %. Pinta-alallisesti eniten on suojeltu rämeitä ja nevoja. (kuva 17)

Kuva 17. Ekologisen verkoston soiden jakautuminen suoryhmiin Itä-Suomessa (mukana metsä-, kitu- ja joutomaa). MT=metsätalous, LS= luonnonsuojelu.

Elinympäristöjen kannalta oletetaan yleisesti, että mitä lähempänä toisiaan ja kytkeytyneemmin ne sijaitsevat sitä paremmin useat lajit hyötyvät. Vastaava pinta-ala samanarvoista elinympäristöä pirstoutuneena pieniksi erillisiksi alueiksi ei ole yhtä arvokas useiden lajien kannalta. Laukkukokoanalyysi on yksi tapa kuvata ekologisen verkoston laatua.

Ekologisen verkoston metsämaan laikkukokoa analysoitiin yhdistämällä enintään 20 metrin etäisyydellä toisistaan olevat verkostoon kuuluvat kuviot samaksi laikuksi. Yhdenäisten laikkujen keskikoko on 9 ha. Järvi-Suomen osa-alueella laikkujen keskikoko on 9,5 ha ja Savo-Karjalan alueella 8,7 ha. Koko alueella alle 10 ha:n laikkujen osuus on noin 87 % lukumäärästä ja 17 % pinta-alasta. Pinta-alasta puolet on yli 50 ha:n laikuissa ja noin 18 % on suurissa, yli 1 000 ha:n laikuissa. (taulukko 5)

Pienet laikut ovat enemmän reunavaikutteisia kuin suuret, mikä on tiettyjen lajien suojelun kannalta epäedullista. Reunavaikutuksen ulottumattomissa olevaa pinta-alaa arviointiin puskuroimalla 40 metrin vyöhyke laikun reunasta. Tämän vyöhykkeen sisäpuolinen ala, joka ei ole reunavaikutukselle altista, on metsämaalla 49 400 ha, ja metsä-, kitu- ja joutomaa yhteen laskien 96 300 ha. Talousmetsissä suuria luontokohderyhmiä ovat puronvarsimetsät ja alue-ekologiset yhteydet, jotka ovat yleensä pitkiä ja suhteellisen kapeita.

Taulukko 5. Ekologisen verkoston laikkukoko.					
Kokoluokka	ha	Ha	%	Laikut kpl	%
<2		4 465	4,6	6 585	61,5
2<10		12 410	12,8	2 763	25,8
10<50		22 030	22,8	1 062	9,9
50<100		10 446	10,8	154	1,4
100<1000		30 180	31,2	129	1,2
>1000		17 298	17,9	9	0,1
Yht.		96 829	100,0	10 702	100,0
Keskikoko		9,0			

Suojelualueiden perustiedot on kerätty kattavasti Etelä-Suomen luontopalveluiden alueelta. METSO-toimintaohjelmaan sisältynyt mittava suojelualueiden luontotyyppi-inventointiprojekti saatettiin loppuun hankkeen päättymisen myötä vuoden vaihteessa 2006–2007. Luonnonsuojelualueiden perustiedonkeruuprojektin yhteydessä Itä-Suomen luonnonvarasuunnitelman alueelta on kerätty luontotyyppi-inventointitietoa noin 100 000 ha:n alueelta. Suojelualueisiin sisältyvät vesialueet eivät ole mukana tässä luvussa. Luontotyyppi-inventointi on tehty myös metsätalouden hallinnassa olevilla Natura-alueilla, joiden toteutustapa on muu kuin luonnonsuojelulaki.

Luontotyyppi-inventointitietojen perusteella Järvi-Suomen tarkastelualueelle sijoittuvien suojelualueiden Natura 2000 -luontotyyppien peittävyys maa-alasta on 33,1 %. Vastaavasti Savo-Karjalan tarkastelualueella Natura-luontotyypit peittävät 73,0 % suojelualueiden maa-alasta. (taulukko 6) Suojelualueiden laadullinen ero selittyy suurelta osin suojelualueiden hankintahistorialla. Järvi-Suomen suojeluohjelmakohteiden toteutus-aikataulu on keskittynyt pitkälti viimeiselle 10-vuotiskaudelle. Lisäksi nämä valtiolle hankitut suojelualueet omaavat pitkän metsätalousohistorian ja siten lisäävät osaltaan Järvi-Suomen suojelualueiden ennallistamistarvetta.

Taulukko 6. Metsähallituksen maiden suojeluaste ja Natura 2000 -luontotyyppien peittävyys tarkastelualueittain.

Tarkastelualue	Maa-ala yhteensä ha	Suojelualueiden maa-ala ha	Suojeluaste %	Luontotyyppien peittävyys suojelualueilla %
Järvi-Suomi	120 800	38 720	32,1	33,1
Savo-Karjala	417 180	64 900	15,6	73,0

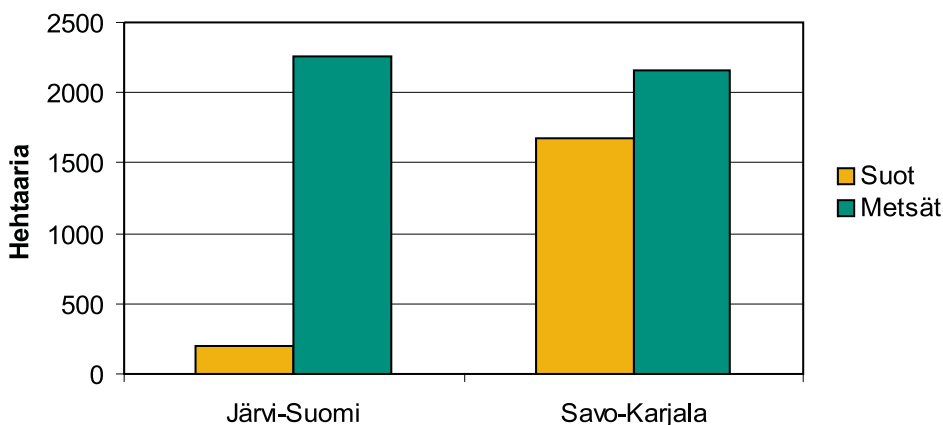
Järvi-Suomen tarkastelualueella merkittävimmän osuuden suojelualueiden luontotyypeistä muodostavat keidassuot (4 037 ha) ja luonnonmetsät (4 159 ha), joiden osuus koko luontotyyppien määrästä on 66 %. Lisäksi puustoisia soita löytyy 1 341 ha ja lehtoja 888 ha. Loppu muodostuu harvinaisemmista luontotyypeistä. Savo-Karjalan tarkastelualueella määrällisesti eniten löytyy aapasointa (14 236 ha), keidassointa (12 915 ha), luonnonmetsiä (11 379 ha) ja puustoisia soita (4 671 ha). Edellä mainitut luontotyypit kattavat yli 90 % pohjoisen tarkastelualueen luontotyypeistä.

Elokuussa 2007 Metsähallituksen maiden suojeluaste Järvi-Suomen tarkastelualueella on 32,1 % ja pohjoisemmalla tarkastelualueella 15,6 %. Suojeluaste on laskettu tarkastelualueittain Metsähallituksen hallinnassa olevasta maa-alasta.

3.3.3 Suojelualueiden hoito

Soiden ja metsien ennallistaminen

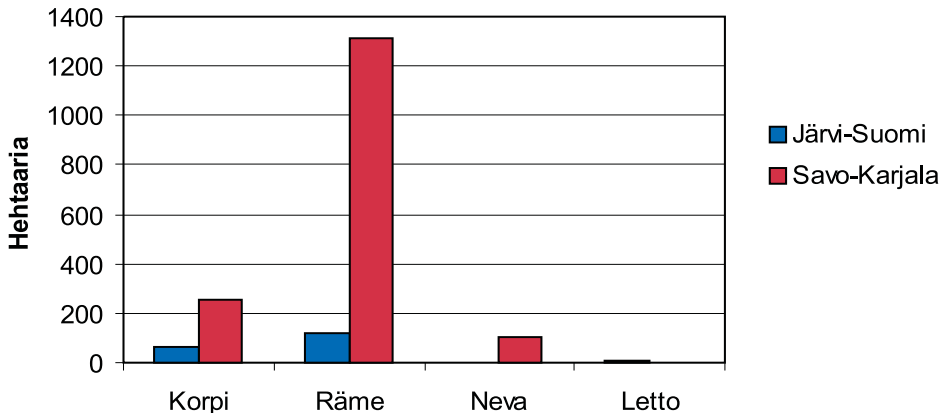
Suunnitelma-alue kuuluu kokonaisuudessaan METSO-toimintaohjelmaan. Suunnitelma-alueella on ennallistettu toukokuun 2007 loppuun mennessä 4 414 ha metsiä ja 1 864 ha soita. Soiden ennallistaminen painottuu Savo-Karjalan alueelle. Metsiä on ennallistettu suurin piirtein yhtä paljon Järvi-Suomessa ja Savo-Karjalassa. (kuva 18) Pääosin ennallistamiset on tehty suojeluun varatuilla alueilla. Järvi-Suomessa alle 1 % ja Savo-Karjalassa 4 % ennallistetuista alueista on metsätalouden hallinnassa metsälailla toteutettavilla Natura-alueilla. Metsien ja soiden lisäksi on ennallistettu yksittäisiä lähteitä ja puroja sekä luonnonmukaistettu tarpeettomia metsäteitä.

Kuva 18. Ennallistettujen soiden ja metsien pinta-alat Järvi-Suomessa ja Savo-Karjalassa.

Metsiä on ennallistettu tuottamalla lahoppuuta (47 % metsien ennallistamis-pinta-alasta), pienaukottamalla (49 % pinta-alasta) ja polttamalla metsää (4 % pinta-alasta). Suunnitelma-alueella seurataan kuudella eri suojelualueella sitä, miten metsien ennallistaminen vaikuttaa metsän rakenteeseen ja eliölajistoon. Seurannat ovat osa valtakunnallista metsien ennallistamisseurantaverkostoa (ks. Päivinen & Aapala 2007, s. 18).

Ennallistetuista soista 17 % on korpia, 76 % rämeitä, 6 % nevoja ja alle 1 % lettoja (kuva 19). Ennallistetuille soille on alettu kesällä 2006 perustaa valtakunnallista kasvilisyyden ja hydrologian seurantaverkostoa, jonka avulla selvitetään ennallistamistoimenpiteiden vaikutuksia suon eliölajistoon ja hydrologiaan.

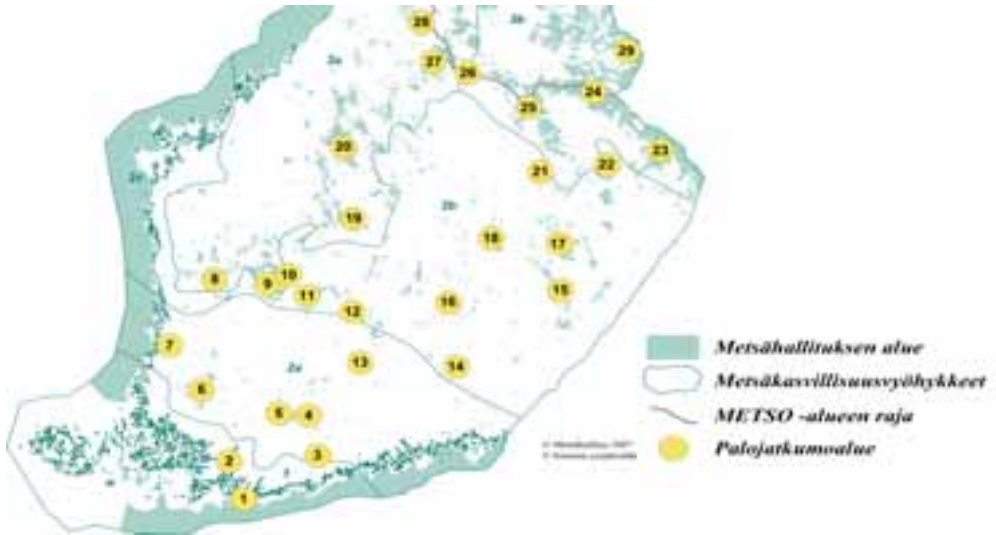

Kuva 19. Ennallistettujen soiden pinta-ala suotyypeittäin Järvi-suomessa ja Savo-Karjalassa.

Ennallistamistyöryhmän mietinnössä 2001 nimettiin 50 palojatkumoaluetta, joilla metsäpaloa vaativien lajien elinmahdollisuuksia on tarkoitus ylläpitää polttamalla metsää 3–5 vuoden välein. Metsähallitus tarkensi palojatkumoaluesuunnitelmaa metsien ja soiden ennallistamisen seurantaohjeen päivittämisen yhteydessä (Päivinen & Aapala 2007). Suunnitelma-alueella sijaitsee 10 palojatkumoaluetta (taulukko 7 ja kuva 20). Palojatkumoalueet sisältävät sekä suojelun alueita että talousmetsiä. Talousmetsien metsänhoidolliset kulutukset ovat tärkeä osa palojatkumoalueiden toimintaa. Suunnitelma-alueella palojatkumon ylläpitämiseen tähtäävät poltot on käynnistetty kaikilla palojatkumoalueilla.

Taulukko 7. Itä-Suomen palojatkumoalueet.

No	Alue	Kunta
14	Repovesi-Paistjärvi	Valkeala, Mäntyharju
15	Saimaan saaristoalueet	Anttola, Juva, Puumala, Savonlinna, Sulkava, Punkaharju, Enonkoski, Kangaslampi, Rantasalmi
16	Puulavesi	Mikkeli, Hirvensalmi
17	Kolovesi-Kermajärvi-Kakonsalo	Savonranta, Enonkoski, Heinävesi
18	Sorsavesi-Kivimäensalo	Leppävirta, Joroinen, Varkaus
21	Telkkämäki	Kaavi
22	Koli	Eno, Kontiolahti, Lieksa
23	Patvinsuo-Ruunaa-Koitajoki	Lieksa, Ilomantsi
24	Mujejärvi-Laklajärvi-Jongunjoki	Nurmes
25	Tiilikka-Pumpulikirkko	Rautavaara

Kuva 20. Suunnittelualueen palojatkumoaueita ovat numerot 14–18 ja 21–25. Taustakartan alueet 1–3b osoittavat kasvillisuusvyöhykkeitä. Kuvan yläosassa näkyy tummalla viivalla METSO-alueen pohjoisrajaa.

Muu luonnonhoito

Muu luonnonhoito painottuu suunnitelma-alueella Järvi-Suomeen, missä on hoidettu etenkin valkoselkätikan elinympäristöjä ja lehtoja (taulukko 8).

Taulukko 8. Muu luonnonhoito Järvi-Suomessa ja Savo-Karjalassa, ha.

Työlaji	Järvi-Suomi	Savo-Karjala
Harjun paahdealueen hoito	13	0
Lehtolajiston hoito	60	22
Jalopuiden hoito	2	0
Valkoselkätikan elinympäristön hoito	379	38
Muun lajin elinympäristön hoito	26	1

3.4 Talousmetsien nykytila

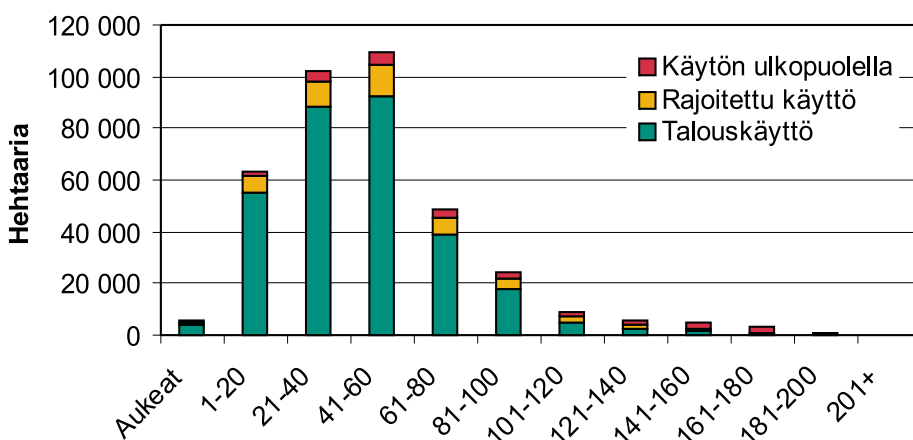
Metsätalouden hallinnassa olevan maan (434 000 ha) maankäyttö on kuvattu kappaleessa 3.2.

Metsähallituksen osuus Itä-Suomen metsäteollisuuden puuhuollosta on noin 5 %. Paikallisesti toimitukset ovat kuitenkin usein merkittäviä, ja säännöllinen myynti on teollisuuden näkökulmasta tärkeää.

Tässä kappaleessa käsitellään yksinomaan metsätalouden hallinnassa olevaa kasvullista metsämaata, jota on kaikkiaan 378 000 ha.

3.4.1 Ikärakenne

Metsähallituksen metsissä vallitsevat sodanjälkeisenä aikana tehtyjen uudistushakkuiden ja metsäojitusten seurauksena syntyneet ikäluokat. Peräti kolme neljäsosaa pinta-alasta on enintään 60-vuotiasta metsää ja 88 % enintään 80-vuotiasta. (kuva 21) Harvennushakkuut aloitetaan, kun metsikkö on saavuttanut sijainnista ja kasvupaikasta riippuen noin 30–40 vuoden iän.

Kuva 21. Metsätalouden metsämaa ikäluokittain metsätalouskäytön asteen mukaan.

Metsänhoito-ohjeiden mukaan uudistushakkuu voidaan tehdä, kun metsikkö on saavuttanut kasvupaikasta riippuen noin 80–100 vuoden iän tai läpimittaraja täyttyy. Talouskäytössä olevista metsistä yli 80-vuotiaiden pinta-alaosuus on 9 %. Rajoitetun käytön piirissä vastaava osuus on 22 % ja käytön ulkopuolisissa metsissä 42 % luokan pinta-alasta.

Rajoitetun käytön piirissä ja käytön ulkopuolella olevien metsien valtaosa kuuluu kuitenkin nuoriin kehittyviin ikäluokkiin. Käytön ulkopuoliset alueet kuuluvat ekologiseen verkkoon, ja niiden ominaispiirteitä on kuvattu yksityiskohtaisesti kappaleessa 3.3.

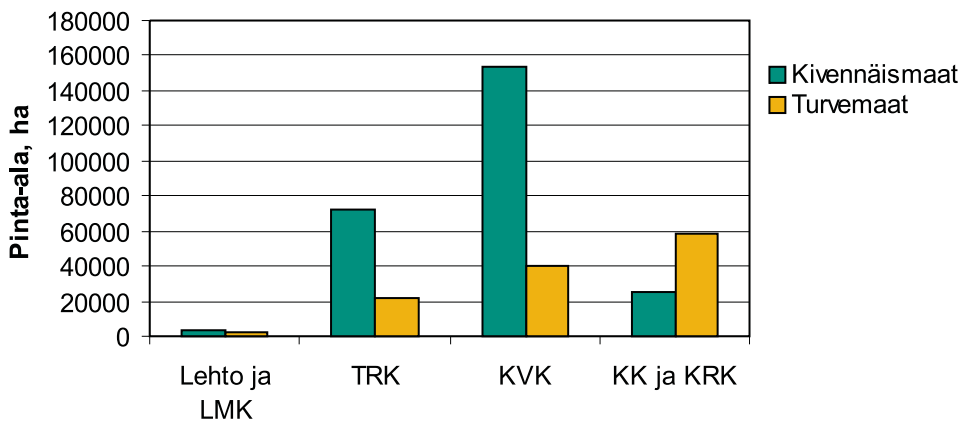
3.4.2 Kasvupaikat

Metsätalouden metsämaasta kivennäismaata on 255 000 ha (67 %) ja turvemaata 123 000 ha (33 %) (taulukko 9).

Taulukko 9. Metsätalouden metsämaan kivennäis- ja turvemaiden pinta-ala ja puuston kokonaistilavuus.

	Pinta-ala ha	%	Tilavuus m ³	%
Kivennäismaat	255 000	67	27 541 000	69
Turvemaat	123 000	33	12 321 000	31

Kivennäismaat ovat tyypillisesti kuivahkoa kangasta. Rehevämpiä tuoreita ja lehtomaisia kankaita sekä lehtoja on yhteensä 30 % ja vastaavasti karumpia kuivia ja karukkokankaita 10 %. Lehtoja ja lehtomaisia kankaita on yhteensä vain 3 900 ha. Mäntymaita on pyöreästi kaksi kolmasosaa ja kuusimaita kolmasosa. (kuva 22)

Kuva 22. Metsätalouden metsämaan kasvupaikkajakauma kivennäismailla ja turvemailla. LMK=lehtomainen kangas, TRK=tuore kangas, KVK=kuivahko kangas, KK=kuiva kangas, KRK=karukkokangas.

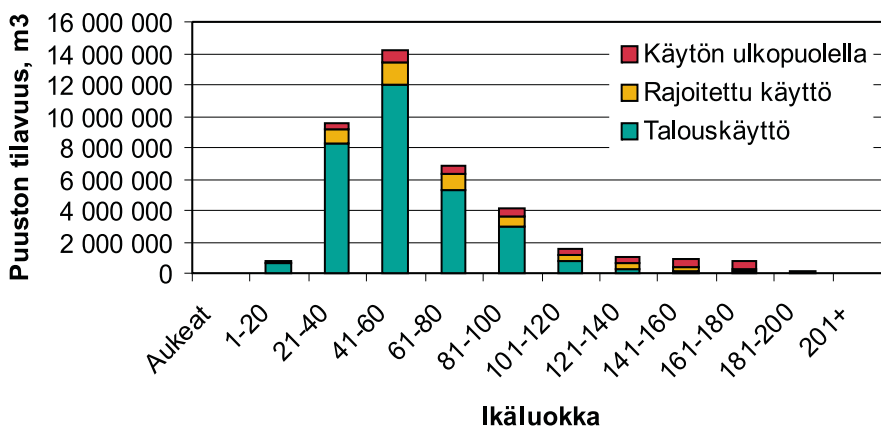
Turvemaiden metsämaat ovat selvästi vähäravinteisimpia. Rehevimpiä lehto-, letto- ja ruohoisia soita on 2 200 ha (2 %). Tuoreita kankaita vastaavia suursaraisia tai mustikkaisia soita on 18 %, kuivahkoja kankaita vastaavia piensaraisia tai puolukkaisia soita 33 % ja kuivia tai karukkokankaita vastaavia tupasvillaisia, isovarpuisia tai rahkaisia soita lähes puolet pinta-alasta (47 %). Mäntymaiden osuus on kivennäismaitakin korkeampi.

3.4.3 Puusto

Metsätalouden hallinnassa olevan metsämaan puuston kokonaistilavuus on 39,9 milj. m³ vastaten keskiarvoa 105 m³/ha. Turvemaalla puustoa on keskimäärin 100 m³/ha ja kivennäismaalla 108 m³/ha.

Nuoremmissa, alle 80-vuotiaissa, metsissä on puuston kokonaistilavuudesta 78 % ja vanhemmissa, yli 80-vuotiaissa, 22 %. Yli 80-vuotiasta, talouskäytössä tai rajoitetussa käytössä olevaa puustoa on yhteensä 6,2 milj. m³ ja käytön ulkopuolelle suljettuna 1,9 milj. m³. (kuva 23)

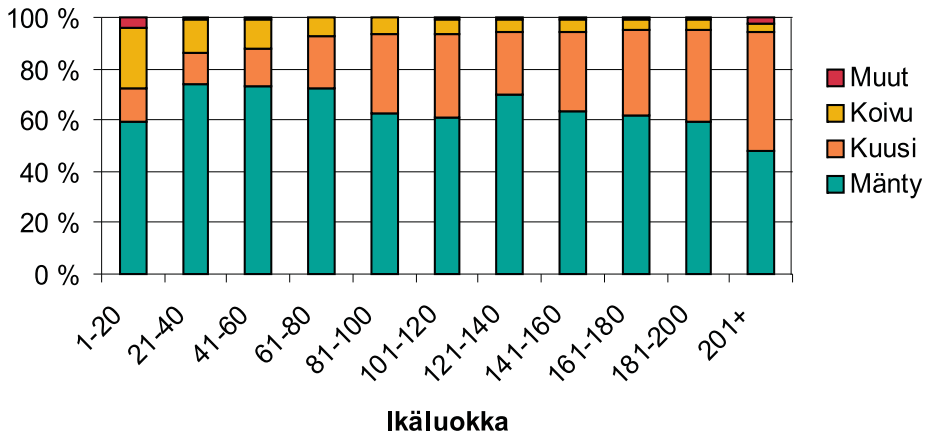
Kokonaistilavuudesta on talouskäytössä 30,5 milj. m³ (76 %), rajoitetussa käytössä 5,4 milj. m³ (14 %) ja käytön ulkopuolella 4,0 milj. m³ (10 %). Joka kymmenes kuutiometri on suljettu käytön ulkopuolelle, ja lisäksi joka seitsemäs kuutiometri on asetettu käyttörajoituksen alaiseksi.

Kuva 23. Metsätalouden metsämaan puuston kokonaistilavuus ikäluokittain.

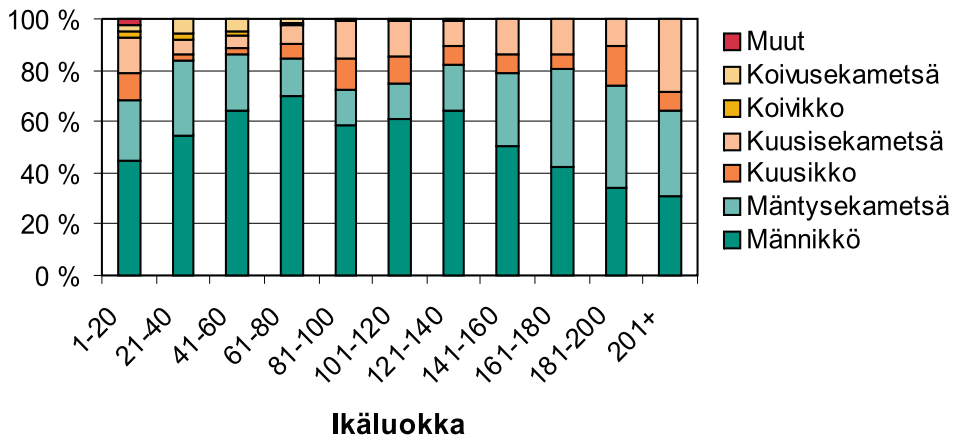
3.4.4 Puulajirakenne

Männyn osuus kokonaistilavuudesta on 71, kuusen 18 ja koivun 10 ja muiden puulajien 1 %. Kuusen osuus on suurimmillaan vanhemmissa ikäluokissa. Metsäojitusalueita on nuoremmissa ikäluokissa enemmän, ja ne ovat keskimääräistä useammin mäntymaita. Aivan nuorimmissa ikäluokissa kuusen osuus on kasvanut, koska sitä suositaan tällä hetkellä metsän uudistamisessa. Koivu on havupuita lyhytikäisempi puulaji, ja sen osuus on suurimmillaan nuorimmissa metsissä. (kuva 24)

Kuva 24. Puulajien osuudet puuston tilavuudesta metsämaalla ikäluokittain.

Kuvan 25 sekametsissä vallitsevan puulajin osuus kokonaistilavuudesta on vähemmän kuin 80 %.

Kuva 25. Puulajivaltaisuusluokkien osuus metsämaan pinta-alasta ikäluokittain.

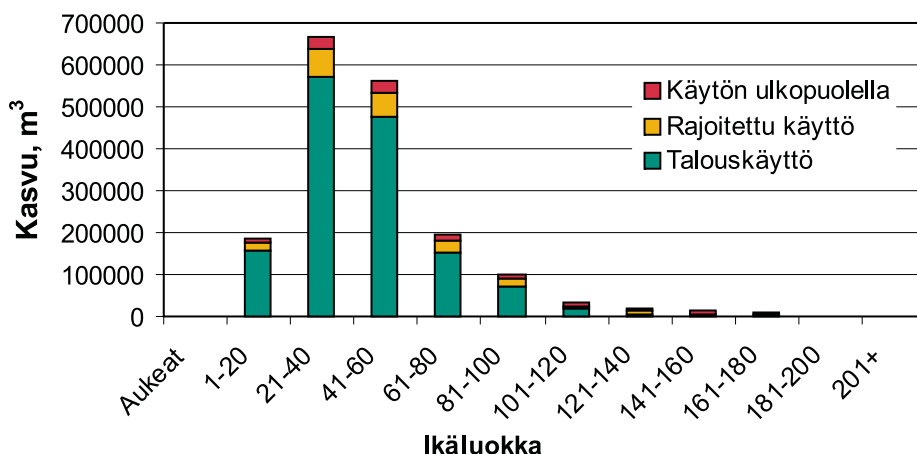
Pinta-alatarkastelussa puulajivaltaisuuden jakaumat ikäluokittain ovat samantyyppisiä kuin kuvan 24 tilavuustarkastelussa. Männiköiden osuus on vielä tilavuustarkasteluakin suurempi: männiköitä 81, kuusikoita 13, koivikoita 5 ja muun puulajin metsiä 1 %. Männiköt hallitsevat Itä-Suomessa valtionmaiden maisemaa.

35 % pinta-alasta on sekametsiä, joissa vallitsevan puulajin tilavuusosuus on enintään 80 %. Kuusikoista ja koivikoista valtaosa on sekametsää. Lisäksi on huomattava, että tällaisen tarkastelun mukaisissa yhden puulajin metsissä on aina 0–20 % muuta kuin pääpuulajia.

3.4.5 Talousmetsien kasvu

Talousmetsien metsämaan puuston kokonaiskasvu on yli 1,7 milj. m³/v. Metsämaan hehtaaria kohden kasvu on 4,6 m³/v. Kokonaistilavuuteen verrattuna kasvu on 4,4 %.

Käytön rajoitusten suhteen kasvu jakaantuu seuraavasti: talouskäytön alueet 82, rajoitetun käytön alueet 12 ja käytön ulkopuolelle suljetut alueet 6 % (kuva 26). Laajat, elinvoimaiset nuoret metsät myös kasvavat nopeasti. Metsien ikärakenteen seurauksena hakkuut ovat kasvua vähäisempiä, ja niinpä puustopääoma lisääntyy jatkuvasti.

Kuva 26. Metsämaan puuston kasvu ikäluokittain.

3.5 Virkistyskäyttö ja luontomatkailu

Lähes kaikki Metsähallituksen hallinnassa olevat alueet ovat jokamiehenoikeudella hyödynnettävissä luonnon virkistyskäyttöön. Luonnonsuojelualueilla voi olla niiden perustamissäädöksiin tai järjestyssääntöön perustuvia käytön rajoituksia. Jokamiehenoikeuden ylittävää luontomatkailun yritystoimintaa ohjataan käyttöoikeus- ja sopimusmenettelyllä niin talousmetsissä kuin luonnonsuojelualueillakin.

Metsähallitus seuraa suojelu- ja virkistysalueiden sekä asiakaspalvelupisteiden käyntimääriä jatkuvalla seurannalla. Lisäksi toteutetaan säännöllisin väliajoin kävijätutkimuksia kysynnän sekä asiakaskunnan tarpeiden ja toiveiden tarkemmaksi selvittämiseksi. Asiakaspalvelupisteissä kerätään lisäksi jatkuvaa palautetta.

Metsähallituksen jokamiesretkeily painottuu alueen kuuteen kansallispuistoon ja Ruunaan retkeilyalueelle. Ruunaan retkeilyalue (94 000 käyntiä/v) on Itä-Suomen suosituin Metsähallituksen käyntikohde, kun taas kansallispuistoista Repoveden kansallispuisto on suosituin (69 000 käyntiä/v). Yhteensä maasto- ja asiakaspalvelukohteiden vuotuinen käyntimääräarvio on vuonna 2006 noin 270 000 käyntiä.

Koska käytön seuranta kohdistuu tärkeimmille yleisökäytön alueille, Itä-Suomen valtiomaiden kokonaiskysyntä on tätä suurempi. Paikallisväestön virkistyskäytölle valtiomailla on merkitystä suunnittelualueella etenkin Pohjois-Karjalassa, mutta myös kaikkialla muualla, missä valtiomaita on merkittävämmän. Metsätieverkosto parantaa merkittävästi Metsähallituksen alueiden saavutettavuutta.

Metsähallitus on panostanut virkistyskäytön kehittämisessä erityisesti kysyntälähtöisyyteen, laadun nostamiseen ja kestävyuden varmistamiseen. Matkailun ja virkistyskäytön palvelujen näkökulmasta tärkeimmät Metsähallituksen hallinnoimat alueet Itä-Suomessa ovat Ruunaa, Saimaa ja Repovesi. Näille alueille on laadittu kehittämissuunnitelmat ja tavoitetilat vuoteen 2014 asti.

Suunnittelualueella sijaitsee yksi luontokeskus, kaksi luontotaloa ja neljä luontotupaa. Metsähallitus ylläpitää Itä-Suomessa yli 1 000 km erilaisia virkistyskäyttöä palvelevia reittejä ja 224 polttopuuhoollottua taukopaikkaa (taulukko 10). Alueita ja niiden palveluvarustusta hyödyntää noin 50 yritystä.

Metsähallituksen alueet tarjoavat runsaasti palveluja myös vesillä liikkujille. Esimerkiksi Saimaalla on Metsähallituksen ylläpitämiä retkisatamia yhteensä 54 kpl.

Taulukko 10. Metsähallituksen ylläpitämät retkeilyn palvelurakenteet ja reitit Itä-Suomen alueella (tilanne 7.9.2007).

Rakennukset	kpl
Asuinrakennus	32
Kämpä- ja autiotuparakennus	27
Liike- ja majoitusrakennus	54
Maa- ja metsätalousrakennus	16
Muu rakennus	203
Opastusrakennus	9
Vapaa-ajan asuinrakennus	5
Yhteensä	346

Rakennelmat	kpl
Kota	6
Laavu tai puolikota	58
Tulentekopaikka	224
Polttopuusuoja	226
Lintutorni tai -lava	14
Yhteensä	528

Reitit	kpl
Kesäretkeilyreitti	565
Latu, perinteinen hiihtotapa	45
Luontopolku	43
Moottorikelkkailureitti	33
Moottorikelkkaura	301
Muu reitti	20
Yhteensä	1 007

Metsähallituksen tavoitteena on hyvin toimiva yhteistyö matkailusektorin kanssa. Metsätalousalueilla matkailun yritystoimintaa ohjataan luvilla ja käyttöoikeussopimuksilla. Luontopalveluiden hallinnoimilla alueilla on lupien ja käyttöoikeussopimusten lisäksi mahdollisuus laatia Metsähallituksen ja yritysten välisiä yhteistyösopimuksia. Suojelu- ja suojeluohjelma-alueilla noudatetaan matkailun ja virkistyskäytön kehittämisessä Metsähallituksen kestävästä luontomatkailemisesta periaatteita.

Metsähallituksen Villi Pohjola tuottaa kaupallisia luontomatkailupalveluita yhteistyössä alueen matkailuyrittäjien kanssa. Villi Pohjola on keskittänyt palveluiden tarjonnan selkeille alueille, joilla on parhaat mahdollisuudet ja ympäristö palveluiden tuottamiseen. Itä-Suomessa toimintaa on lähinnä Pohjois-Karjalassa, erityisesti Ruunaalla. Vuokra-alueita on laajemmalla alueella lähinnä Pohjois-Karjalan ja Pohjois-Savon maakunnissa. Lisäksi Villi Pohjola vastaa Metsähallituksen metsästys- ja kalastuslupien myynnistä ja markkinoinnista.

3.6 Erätalous

Pääosin valtionmaat ja -vedet ovat metsästäjien ja kalastajien käytössä. Metsästysoikeus annetaan joko luvalla tai varsinkin pieniä alueita vuokrataan rekisteröityneille metsästyseuroille.

Metsästysoikeus annetaan 1–7 vrk:n lupina (pienriista), kausilupina (pienriista) tai aluelupina (hirvenmetsästysoikeus ja suurpetojen metsästysoikeus). Lupametsästysalueita (pienriista) Itä-Suomessa on 18 kpl ja niiden yhteispinta-ala on 312 600 ha. Hirvenmetsästyksen lupa-alueita on Itä-Suomessa 53 kpl ja niiden yhteispinta-ala on noin 87 500 ha. Metsästysvuokrasopimuksia (hirvenmetsästys ja pienriistan metsästys) on Itä-Suomessa yhteensä noin 830 kpl.

Kalastusoikeus annetaan pyydyslupavesiin ammattikalastus-, pyydys- tai viehelupana. Virkistyskalastusvesiin on apajakohtaiset luvat. Kalastusoikeus voidaan myös vuokrata.

3.6.1 Metsästys ja riistanhoito

Metsähallituslain mukaisesti Metsähallitus asettaa valtion metsästysoikeuksien käytölle alueittaiset lupakiintiöt, jotka vahvistaa Metsähallituksen erätalouspäällikkö. Lupakiintiöiden määrittämisessä otetaan huomioon riistaeläinkantojen kestävä käyttö. Lupakiintiöt ilmoitetaan yhtä aikaa voimassa olevien lupien maksimimääränä ja määritellään, montako metsästäjää voi enintään olla tuhannella hehtaarilla.

Metsästyksen suunnittelun työkalu on Riistatalouden suunnittelu- ja seurantajärjestelmä (RSSJ), jonka avulla eräsunnittelija määrittelee vuosittaiset lupakiintiöt pienriistan lupa-alueittain. Lähtökohtana on riistakantojen kestävä käyttö ja sosiaalinen kestävyys.

Suunnittelun perustietoina ovat RKTL:lta saatavat riistakolmiotiedot, lupametsästäjien ilmoittamat tiedot saaliista ja käytetyistä metsästyspäivistä sekä tulevan metsästyskauden arvioitu metsästyskuolleisuus. Näillä tiedoilla saadaan kanaintukauden lupamyyntiin jäävien metsästysvuorokausien kokonaismäärä.

Riistanhoidollisesti tärkein asia on metsäriistan tärkeiden elinympäristöjen huomioon ottaminen metsätaloustoimenpiteiden yhteydessä. Merkittävintä tässä on metson soidinpaikkojen säilyminen soidinkelpoisina. Riistan elinympäristöjen käsittelyssä toimitaan Metsätalouden ympäristöoppaan periaatteiden mukaisesti.

Vuonna 2007 aloitettiin myös kaksivuotinen projekti Riistan elinympäristöjen aktiivinen hoito (REAH). Hankkeessa kartoitetaan paikkoja, joihin voidaan perustaa vesilintukosteikkoja sekä etsitään soita, joilla voidaan parantaa riekon elinympäristöjä. Projektin aikana tehdään ao. alueista suunnitelmat, joista osa myös toteutetaan hankkeen kuluessa.

3.6.2 Kalastus ja kalavesien hoito

Yleistä

Kalastuslaki ja -asetus ohjaavat valtion kalavesien käyttöä ja hoitoa. Erityisesti on pidettävä huolta siitä, että kalakantaa käytetään hyväksi järkipäisesti ja ottaen huomioon kalataloudelliset näkökohdat, sekä huolehdittava kalakannan hoidosta ja lisäämisestä. Tällöin on vältettävä toimenpiteitä, jotka voivat vaikuttaa vahingollisesti tai haitallisesti luontoon tai sen tasapainoon. Valtionvesille lupia myönnettäessä on etusija annettava kalastusta ammattimaisesti harjoittaville - tai paikalliseen väestöön kuuluvalle henkilölle, joka harjoittaa kalastusta kotitarpeekseen, eikä hänellä ole siihen muuta mahdollisuutta.

Metsähallitus-lain mukaisesti kalastuslaissa säädetyt tehtävät ovat julkisia hallinto-tehtäviä. Erätalouspäällikkö päättää alueelliset kiintiöt ja siirtää päätösvaltaansa lupapäätösten tekemiseksi lupamyynnin henkilöille ja eräsuunnittelijoille. Kalastuslupien hinnat säädetään maa- ja metsätalousministeriön asetuksella.

Ammattikalastus

Sisävesien yleisvesialueet ovat Metsähallituksen hallinnassa. Niiden kalastusjärjestelyistä säädetään kalastuslaissa. Jos yleisvesillä on tarve rajoittaa kalastusta, siitä päättää TE-keskuksen kalatalousyksikkö.

Sisävesien isoille järville myönnetään lupia ammattimaisille pyydyksille (trooli, nuotta ja rysä). Vuonna 2007 ammatikseen kalasti ao. valtion vesillä 10 kalastajaa, joille myönnettiin lupia seitsemälle troolille, kuudelle nuotalle ja kahdelle isorysälle. Kaikille hakijoille voitiin myöntää lupa, joskin Haukivedellä troolien määrä jouduttiin rajoittamaan viiteen. Ammattikalastuslupia ei ole kiintiöity, joten lupia voi myöntää vain virkamies.

Pyydyslupakalastus

Pyydyslupa oikeuttaa kalastamaan seisovilla pyydyksillä (verkko, katiska, pieni rysä, pitkäsiima, syöttikoukku) pyydyslupa-alueen vesillä. Lupa-alueiden (13 kpl) yhteispinta-ala on 31 800 ha. Lupia myytiin vuonna 2006 yhteensä 967 kpl. Kotitarvekalastus on selvästi vähentynyt viimeisten 10 vuoden aikana. Yhtenä syynä lienee väestön ikääntyminen, ja se että nuoret kalastavat lähinnä viehevälinein.

Viehekalastus

Vieheluvalla saa kalastaa vieheillä valtionvesillä poisluettuna virkistyskalastus-, vuokra- ja muutoin rauhoitetut vedet. Vuonna 2006 Etelä-Suomen viehelupia myytiin 282 kpl. Metsähallituksen omien viehelupien myynti on vähentynyt, sillä suurin osa viehekalastuksesta tapahtuu läänikohtaisella vieheluvalla.

Virkistyskalastus

Virkistyskalastusalueet ovat sekä matkailukalastajien että paikallisten suosiossa. Niiden vetovoimaisuus perustuu pääsääntöisesti pyyntikokoisten lohikalojen (kirjolohi ja taimen) istutuksiin. Virkistyskalastusalueita on kuusi omaa (Ruunaa, Peurajärvi, Änäkäinen, Karvio, Kivinen, Valkea), ja yhteislupa-alueita osakaskuntien kanssa on kaksi. Omien alueiden yhteispinta-ala on noin 766 ha ja niille myytiin vuonna 2006 yhteensä 10 032 lupaa.

Vuokravedet

Metsähallitus on vuokrannut pieniä (alle 10 ha) lampia sekä hajanaisia vesipalstoja yksityisille, matkailuyrityksille, yhdistyksille, kalastusalueille ja osakaskunnille. Vuokramiehet kasvattavat niissä pääsääntöisesti siikaa omiksi tarpeikseen. Kaloja ei saa ruokkia, vaan ne kasvavat luonnon ravinnolla. Matkailuyrittäjät voivat myös myydä lupia vuokravesilleen. Vuokrasopimukset tehdään 5–20 vuoden mittaisiksi. Vuonna 2006 vuokrasopimuksia oli voimassa 24 kpl, ja niiden pinta-ala oli yhteensä 1 838 ha.

Kalavesien hoito

Kalavesien hoito on tullut tarpeelliseksi ihmisen puututtua luontaisiin ekosysteemeihin. Vesistöjen rakentaminen ja likaaminen ovat aiheuttaneet suuria muutoksia vesistöissä ja kalakannoissa. Vaelluskalojen lisääntymismahdollisuudet ovat heikentyneet merkittävästi jokien patoamisen ja perkaamisen myötä. Asutuskeskusten, maa- ja metsätalouden sekä teollisuuden aiheuttama ravinnekuormitus on vaikuttanut monien vesistöjen rehevöitymiseen. Särkikalat ovat rehevöitymisen myötä vallanneet elintilaa taloudellisesti merkittävämmiltä kalalajeilta.

Kalavesien hoidolla voidaan monin tavoin parantaa vesistöjen tilaa ja käyttökelpoisuutta. Hoitotoimenpiteet tulee kuitenkin harkita tarkoin, sillä väärin kohdennettuna niistä saattaa olla vesistölle jopa enemmän haittaa kuin hyötyä. Tärkeimpiä kalaveden hoidon menetelmiä ovat elinympäristökunnostukset, tehokalastus (ts. vähempiarvoisen kalaston poistaminen), kalaistutukset ja erilainen pyynnin säätely.

Metsähallituksen kalavesiä on hoidettu etupäässä kalaistutuksin. Pyydysvesiä, ns. verkkovesiä, hoidetaan pääsääntöisesti yhden kesän ikäisen siianpoikasen istutuksilla. Lisäksi istutetaan jonkin verran kuhaa, taimenta ja rapuja. Virkistyskalastusvesiin istutetaan lähinnä pyyntikokoista kirjolohta

Metsähallitus on ollut mukana Lieksanjokeen kohdistuneissa EU-hankkeissa, joiden päämääränä on ollut selvittää Lieksanjoen-Pielisen järvilohi- ja järvitaimenkantojen mahdolliset luontaisen elinkierron edellytykset. Nämä hankkeet jatkuvat edelleen.

3.7 Kaavoitus ja maakaupat

Valtion rantojen käytön suunnittelussa noudatettavia periaatteita ovat ohjanneet valtioneuvoston periaatepäätös vuodelta 1994 sekä ympäristöministeriön, maa- ja metsätalousministeriön ja Metsähallituksen yhteiset pelisäännöt vuodelta 1995. Pääsääntöisesti valtion ranta-alueita kaavoitetaan ensisijaisesti kohteissa, jotka liittyvät ennestään rakennettuihin alueisiin. Laajoja yhtenäisiä, rakentamattomina säilyneitä valtion rantakokonaisuuksia ei kaavoiteta. Ministeriöiden kanssa sovitut kaavoituksen pelisäännöt on uusittu vuoden 2008 alussa. (liite 10)

Valtionmaiden ranta-alueiden kaavoitusta jatketaan pääasiassa tukeutumalla kuntien tekemään yleiskaavoitukseen. Tarvittaessa laitetaan vireille omia asema- ja ranta-asema-kaavoja, mikäli lähiaikoina ei ole näköpiirissä kunnan yleiskaavoitusta tai asema-kaavoituksella saadaan paremmin muut Metsähallituksen tavoitteet saavutettua. Vuoden 2007 lopussa oli keskeneräisissä asema- ja yleiskaavoissa noin 170 kpl tontteja. Vuotuinen tonttien myyntimäärä on 70–90 kpl.

Metsähallituksen osuus ns. vanhojen suojeleuhjelmien toteutuksessa päättyi vuonna 2007. Metsähallitus jatkaa suojeleuhjelmien toteuttamista vuosina 2005–2014 METSO-toimintaohjelman mukaisesti 5,0 milj.€:n määrärahalta vuosittain. Ohjelman toteuttaminen perustuu maanomistajien vapaaehtoisesti suojeleuun tarjoamien alueiden hankintaan ympäristökeskusten toimeksiantojen mukaisesti. Summasta noin puolet kohdistuu Itä-Suomeen.

Talousmetsiä hankitaan käytettävissä olevilla investointivaroilla. Keskimäärin rahaa on käytetty Itä-Suomessa noin 4 milj.€/vuosi.

3.8 Maa-ainestoiminta

Metsähallituksen maa-ainesten jalostustoiminnan laajentuessa toiminnan tehostamiseksi ja läpinäkyvyyden lisäämiseksi Morenia-tulosalue yhtiöitettiin Metsähallituksen 100-prosenttisesti omistamaksi tytäryhtiöksi, Morenia Oy:ksi, vuonna 2006.

Morenia Oy:n hallinnassa olevia maa-aineslupa-alueita on Itä-Suomen alueella 40–50 kpl. Näiden yhteenlaskettu luvanmukainen hyödynnettävä kiviainesmäärä on 7–8 milj. m³. Tuotantoalueiden yhteenlaskettu pinta-ala on noin 150 ha. Pääasiakkaita alueella ovat betoniteollisuus, tien- ja radanrakentajat, asfalttiteollisuus sekä iso joukko paikallisia autoilijoita ja muita urakoitsijoita. Liiketoiminta on kasvanut viime vuosina. Moreniassa on ollut suuntaus yhä jalostetumpien ja uusien tuotteiden kehittämiseen. Tästä esimerkkinä voidaan mainita kivirouhe vuonna 2004 ja liuskekevituotteet 2006.

3.9 Metsäntutkimuslaitokselta vuoden 2008 alussa Metsähallitukselle siirtyneet alueet

Metsäntutkimuslaitoksen (Metla) maa- ja vesialueet siirtyivät vuoden 2008 alussa Metsähallitukselle. Suunnitelma-alueella siirtyi yhteensä 10 400 ha maa- ja vesialueita. Näistä luonnonsuojelualueita on noin 3 700 ha - sisältäen Kolin kansallispuiston ja Punnaharjun luonnonsuojelualueen. Kumpaakin aluetta tullaan kehittämään tiiviissä yhteistyössä eri sidosryhmien kanssa. Metsähallitukselle siirtyi myös tutkimus- ja opetusmetsiä noin 6 700 ha. Merkittävällä osalla näistä tutkimustoiminta säilyy tärkeimpänä käyttömuotona.

Metlalta siirtyneet alueet eivät sisälly luonnonvarasuunnitelman nykytilan kuvaukseen, eikä myöskään niiltä kertyvä hakkuumäärä tulevan suunnitelmakauden hakkuusuunnitteeseen.

4.

Tavoiteanalyysi

Tavoiteanalyysissä selvitettiin sidosryhmien ja asiakkaiden sekä kansalaisten Itä-Suomen alueen luonnonvarojen hoitoon ja käyttöön kohdistamia odotuksia ja tavoitteita.

4.1 Asiakkaiden ja sidosryhmien tavoitteet

Asiakkaiden ja sidosryhmien tavoitteita kartoitettiin osallistavan suunnittelun avulla. Suunnitteluhankkeeseen muodostettiin yksi koko alueen kattava yhteistyöryhmä. Ryhmässä oli 21 jäsentä, joista osa edusti Metsähallituksen sidosryhmätahoja (kunnat, tutkimus, koulutus, luonnonsuojelu, metsästys, kalastus, matkailu, puunjalostajat ja metsätalouden toimijat) ja osa edusti viranomaistahoja (metsäkeskukset, maakuntaliitot ja ympäristökeskukset). Yhteistyöryhmän puheenjohtajana toimi professori Teuvo Pohjolainen Joensuun yliopistosta. Ryhmä piti pääosan kokouksistaan Joensuussa.

Yhteistyöryhmän työssä sovellettiin uudenlaista lähestymistapaa, jossa luonnonvarasuunnittelun prosessi ymmärretään inhimillisenä vuorovaikutussysteeminä. Tavoitteena oli huomioida suunnittelussa perinteisten taloudellisen, ekologisen ja sosiaalisen kestävyuden lisäksi ihmisten ja organisaatioiden vuorovaikutuksen kestävyys, laatu ja jatkuvuus. (Liite 5)

Yhteistyöryhmän kokoukset pyrittiin luomaan ilmapiiriltään positiivisiksi ja rakentaviksi. Valtionmaiden ja -vesien hoidon ja käytön tavoitteita työstettiin kolmessa kokouksessa eli työpajassa. Aloitustyöpajassa pohdittiin unelmaa valtionmaiden ja -vesien käytöstä sekä unelmaa suunnitelmaprosessista ja itsestä sen osana. Tavoiteanalyysityöpajassa työstettiin tavoitteita, joilla unelmat saavutettaisiin. Kolmannessa työpajassa keskusteltiin ja muotoiltiin erilaisia vaihtoehtoja valtionmaiden hoidolle ja käytölle. Samalla keskusteltiin ja sovittiin, mistä näkökulmista luonnonvarojen käyttöä tarkastellaan, ja mitkä mittarit kuvaavat parhaiten eri näkökulmia.

Yhteistyöryhmän mielestä valtionmaiden ja -vesien käytössä tulee ottaa tasavertaisesti huomioon monimuotoisuuden, metsätalouden, matkailun ja virkistyskäytön tarpeet. Metsätaloudessa tavoitteena tulee pitää hakkuumahdollisuuksien kestävää ja täysimääräistä hyödyntämistä. Metsien hyvää hoitoa ja tuottoa pidettiin tärkeinä.

Luonnon virkistyskäytön osalta korostettiin jokamiehenoikeuksien ja niiden perustana jokamieskäytössä olevien alueiden (esim. vapaat rannat) säilymisen merkitystä. Myös maksullisten virkistys- ja matkailupalvelujen hintojen kohtuullisuutta pidettiin tärkeänä. Metsähallitus nähtiin merkittäväksi toimijaksi luontomatkailun mahdollisuuksien luoja ja metsien käsittelyn avulla että vetovoimaisten kohteiden ylläpitäjänä.

Ainutlaatuisen itäsuomalaisen vesi-, metsä- ja suoluonnon suojelun merkitystä korostettiin. Myös historiallisten kohteiden ja kulttuuriperinnön suojelu nähtiin tärkeäksi Metsähallituksen tehtäväksi.

Aluetalouden näkökulmasta Metsähallituksen katsottiin olevan syrjäseuduilla merkittävä tekijä puuntuottajana, työpaikkojen luoja ja metsätieverkon ylläpitäjänä. Metsähallituksen mailta saatavat maa-ainekset ja mahdollinen bioenergia koettiin myös tärkeiksi, samoin kuin tonttutuotanto.

Myös valtionmaille kohdistuvien erityiskäyttötarpeiden - kuten opetuksen, tutkimuksen ja puolustusvoimien - toimintaedellytyksiä pidettiin tärkeinä. Vielä hyödyntämättömiksi mahdollisuuksiksi katsottiin kansainvälisyys ja Venäjän naapuruus.

4.2 Kansalaisten odotukset

Kansalaisille tarjottiin mahdollisuutta osallistua suunnitelman laadintaan yleisötilaisuuksissa. Lisäksi kannanotto oli mahdollista internetin avulla järjestetyssä kyselyssä.

4.2.1 Yleisötilaisuudet

Itä-Suomen alueella pidettiin seitsemän yleisölle suunnattua tilaisuutta, joihin osallistui 133 henkilöä; osallistujamäärä vaihteli välillä 6–27 henkilöä. Yleisötilaisuuksissa kerrottiin, miten luonnonvarasuunnitelma laaditaan ja ketkä ovat työssä mukana. Tilaisuuksissa esiteltiin viisi vaihtoehtoista mallia tulevalle toiminnalle. Näiden pohjalta käytiin keskustelu siitä, mitkä asiat ovat tärkeitä tulevan toiminnan painotuksia suunniteltaessa. Yleisötilaisuuksien puheenjohtajina toimivat Metsähallituksen ulkopuoliset henkilöt.

Yleisimpiä keskustelunaiheita olivat raaka-aineen riittävyys metsäteollisuudelle, Metsähallituksen tarjoamat työpaikat sekä Metsähallituksen ylläpitämän tiestön monipuolinen merkitys. Luontoharrastuksista eniten keskustelua herättivät metsästysasiat ja retkeilymahdollisuudet. Luonnonsuojelukysymykset olivat keskeisesti esillä Varkaudessa pidetyssä tilaisuudessa.

4.2.2 Internetkysely

Yhtenä kansalaisten osallistumiskanavana toimi internet. Kymmenen kysymyksen avulla oli mahdollista ilmaista näkemyksensä Metsähallituksen eri toimintojen kehityssuuntaan: Säilytetäänkö toiminnan taso ennallaan, pitäisikö sitä lisätä vai kenties vähentää? Vastaajalla oli mahdollisuus myös ottaa kantaa Metsähallituksen eri toimintojen tärkeyteen. Internetkysely toimi kaikille avoimena palautekanavana, joten sen tulokset eivät perustu tilastolliseen otokseen, vaan kuvaavat niiden mielipiteitä, jotka ovat olleet kiinnostuneita vastaamaan. Internetpalaute antaa myös mahdollisuuden kampanjoida omia näkemyksiään. Sähköpostin ja tekstiviestien avulla voi saada ihmisiä mukaan antamaan haluttua palautetta.

Kaikkiaan internetkyselyyn vastasi 613 kansalaista. Heistä 76 % oli miehiä. Vastaajista 52 % oli Itä-Suomen läänistä ja 30 % Etelä-Suomen läänistä. Ikäryhmittäin tarkasteltuna alle 20-vuotiaita oli vain 3 %. Pääosa vastaajista oli työikäistä väestöä jakautuen varsin tasaisesti eri ikäryhmiin. Yli 60-vuotiaita oli 9 %.

Vastaajista suojelun lisäämistä kannatti 63 %. Suojelun nykyiseen tasoon oli tyytyväisiä 24 % vastaajista ja 13 % vähentäisi suojelualueita. Hakkuita haluaisi vähentää 55 % vastaajista. Nykytasoa piti sopivana 23 % ja lisäämistä kannatti 21 % vastaajista. 70 % vastaajista oli sitä mieltä, että monimuotoisuuden, riistan elinympäristöjen ja maiseman huomiointia toiminnassa pitäisi lisätä. Noin puolet vastaajista näkee, että virkistysrakenteita on riittävästi, mutta hieman pienempi osa toivoo niitä myös lisäävän. Mieluisin majoittumistapa luonnossa liikkussa on eräkämpä. Vastaajista 37 % oli sitä mieltä, että kiinteistökauppa ei kuulu luontevasti Metsähallituksen toimintaan. 32 %:n mielestä se on perusteltua metsäkiinteistöjen osalta. Lomakiinteistökauppaa piti luontevana Metsähallituksen toimintona vain pieni osa vastaajista. Maa-ainesten ottoa seuraavien 10 vuoden aikana tulisi vastaajien mielestä ensisijaisesti vähentää tai säilyttää entisellä tasolla.

Tärkeimmiksi Metsähallituksen toiminnan mitoituksessa huomioitaviksi asioiksi vastaajat arvioivat tärkeysjärjestyksessä luonnon monimuotoisuuden sekä riista- ja maisemanäkökohdat, suojelualueiden määrän, hyvän metsänhoidon, luontomatkailun ja työllisyyden.

4.3 Metsähallituksen alueellinen neuvottelukunta

Suunnitelma-alueella Pohjois-Karjalan maakunnan osalla toimii Metsähallituslain mukainen alueellinen neuvottelukunta. Neuvottelukunnan tehtävänä on antaa Metsähallitukselle lausuntoja aluepoliittisesti merkittävistä valtion maa- ja vesialueiden käyttöön liittyvistä kysymyksistä sekä tehdä aloitteita Metsähallitukselle paikallisen väestön aseman turvaamiseksi Metsähallituksen toimintaa suunniteltaessa.

Alueellista neuvottelukuntaa informoitiin joulukuussa 2006 ja kesäkuussa 2007. Joulukuussa 2007 pitämässään kokouksessa neuvottelukunta tutustui eri toimintavaihtoehtojen mukaisiin linjauksiin. Neuvottelukunnan näkemys oli yhtenevä yhteistyöryhmän esitykseen toiminnan painotuksista.

4.4 Omistajan linjaukset

Metsähallituksen perustehtävänä on hoitaa, käyttää ja suojella hallinnassaan olevia valtion metsätalous-, luonnonsuojelu- ja erämaa-alueita sekä yleisiä vesialueita ja huolehtia omistajan muiden maa- ja vesialueilleen asettamien tavoitteiden saavuttamisesta. Metsähallituksen kehittämistä ohjaa talouspoliittisen ministerivaliokunnan 16.11.2005 hyväksymä kehittämisstrategia kaudelle 2005–2010.

Metsähallituksen tehtäviin kuuluvat liiketoiminta ja sen osana eri käyttömuotojen yhteensovittaminen, luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen suojelualueilla ja talousmetsissä sekä metsäteollisuuden raaka-ainehuollon turvaaminen. Liiketoiminnassa keskeinen tavoite on tehokkuuden lisääminen ja kannattavuuden parantaminen yhteiskunnallisten velvoitteiden antamissa rajoissa. Tavoitteena on nostaa sijoitetulle pääomalle saatava tuotto 3 %:n tasolle vuoteen 2010 mennessä. Luontopalveluissa toiminnan tuotavuuden tulee kasvaa enemmän kuin valtionhallinnossa keskimäärin. Metsähallitusta kehitetään kokonaisuutena, eli monipuolisia liiketoimintoja sekä luontopalveluja harjoitetaan saman liikelaitoksen sisällä.

Metsähallitus tarjoaa mahdollisuuksia valtion maa-, metsä- ja vesiomaisuuteen tukeutuvalla virkistyskäytölle. Metsähallitus on tehnyt alueidensa luontomatkailun ja virkistyskäytön painopistealueiden kartoituksen, joka perustuu valtioneuvoston vahvistamaan virkistyskäytön ja luontomatkailun toimintaohjelmaan (VILMAT).

Metsähallitus hankkii suojeluohjelmiin kuuluvia yksityismaita valtiolle. Valtionmaat ovat myös tutkimus-, opetus- ja koulutuskäytössä sekä puolustusvoimien harjoituskäytössä. Puolustusvoimille vuokratuilla alueilla harjoituskäyttö rajoittaa alueen muuta käyttöä.

4.5 Tavoitteiden ja vaihtoehtojen kuvaaminen

Luonnonvarojen kestävää käyttöä päätettiin tarkastella 1) talouden, 2) luonnonsuojelun, 3) virkistyskäytön ja matkailun sekä 4) aluetalouden näkökulmista. Kullekin näkökulmalle valittiin kahdesta kolmeen mittaria, joilla kuvattiin toiminnan vaikutuksia sekä vertailtiin ja arvioitiin suunnitelmavaihtoehtoja.

Ennen näkökulmien valintaa yhteistyöryhmä teki esityksensä näkökulmista ja mittareista. Valinnassa tuli lisäksi huomioida se, että mittarin arvo oli saatavissa Metsähallituksen tietojärjestelmistä tai Mela-hakkuulaskelmatuloksista ja mittarin arvon piti vaihdella luotujen toimintavaihtoehtojen mukaan. Kuvaajiksi valittiin seuraavat yhdeksän mittaria.

Näkökulma ja sen mittarit	Mittarin tunnus
Luonnonsuojelu	
1. Ekologisen verkoston pinta-ala	1 000 ha
2. Rehevien kasvupaikkojen suojeluaste (lehdot, lehtomaiset kankaat ja korvet)	%
3. Rantametsien keskimääräinen leveys (on myös virkistyskäyttömittari)	m
Talous	
4. Hakkuumäärä	1 000 m ³
5. Metsähallituksen liiketoiminnan nettotulos	milj.€
Virkistyskäyttö ja matkailu	
6. Virkistys- ja matkailualueet	1 000 ha
7. Jokamieskäytössä olevat rannat	km
Aluetalous	
8. Metsähallituksen kustannusbudjetti	milj.€
9. Metsähallituksen työpaikat	htv

Projektin edetessä tavoitteiden tärkeyttä ja suhdetta toisiinsa arvioitiin ryhmäkeskustelujen ja äänestysmenetelmän avulla. Yhteistyöryhmä äänesti mittareiden tärkeysjärjestyksestä siten, että kukin pisteytti mittarit pistein 1–9. (taulukko 11)

Taulukko 11. Yhteistyöryhmän näkemys mittareiden tärkeysjärjestyksestä.

Tärkeys	Mittarin nimi
1	Ekologisen verkoston pinta-ala
2	Hakkuumäärä
3	Metsähallituksen työpaikat
4	Liiketoiminnan nettotulos
5	Metsähallituksen kustannusbudjetti
6	Rehevien kasvupaikkojen suojeluaste
7	Virkistys- ja matkailualueet
8	Rantametsät
9	Jokamieskäytössä olevat rannat

Selkeästi tärkeimmäksi mittariksi osoittautui ekologisen verkoston pinta-ala. Sen jälkeen tärkeimmiksi todettiin hakkuumäärä, Metsähallituksen työpaikat, liiketoiminnan nettotulos ja Metsähallituksen kustannusbudjetti. Vähiten tärkeäksi koettiin virkistyskäyttöön ja matkailuun liittyvät mittarit. Yhteistyöryhmätyön aikaisemmassa vaiheessa koettiin voimakkaasti huolta jokamieskäytössä olevien vapaiden rantojen riittävydestä. Mittariäänestyksessä ao. mittari osoittautui kuitenkin kaikkein vähiten tärkeäksi. Tämä johtui todennäköisesti siitä, että mittarin arvoon lähinnä vaikuttanut valtion rantojen kaavoitustoiminnan volyyminvaihtelu ei juurikaan näkynyt mittarin arvoissa. Metsähallituksella on Itä-Suomessa jokamieskäytössä olevia vapaita rantoja noin 8 100 km, josta luonnonsuojelualueilla noin 3 500 km ja talousmetsissä 4 600 km. Siihen suhteutettuna kaavoituksen vaikutuksella (maksimissaan noin 64 km) on hyvin vähän merkitystä. Näin ollen sovittiin, että asianomainen mittari jätetään pois vaihtoehtotarkastelun jatkotyöstä.

4.6 Yhteenveto tavoitteista

Yhteistyöryhmän mielestä toiminnassa tulee ottaa tasavertaisesti huomioon monimuotoisuuden, metsätalouden, matkailun ja virkistyskäytön tarpeet. Metsien hyvää hoitoa ja tuottoa sekä täysimääräistä ja kestäväää hakkuumahdollisuuksien hyödyntämistä pidettiin tärkeänä.

Kansalaispalaute jakaantui keräystavan mukaan kahteen varsin erilaiseen ryhmään. Paikallisilta asukkailta kuulemistilaisuuksissa kerätyssä palautteessa painottuivat Metsähallituksen työllistävä ja paikallista elinkeinoelämää tukeva rooli sekä eräiltä osin virkistyskäyttömahdollisuudet. Internetin kautta kerätyssä palautteessa painotus oli luonnon monimuotoisuus-, ympäristö-, virkistys- ja matkailuarvoilla taloutta painottavien tekijöiden merkityksen jäädessä vähäisemmäksi.

Omistajan näkökulmasta kannattavuuden parantaminen on lähitulevaisuudessa tärkein tavoite.

5.

Vaihtoehtotarkastelu

5.1 Vaihtoehtotarkastelun tavoitteet

Vaihtoehtotarkastelun avulla selvitettiin luonnonvarojen käytön eri painotusten vaikutuksia toimintaan ja maankäyttöön. Vaihtoehtoja arvioitiin kestävyys- ja ekologisen, taloudellisen ja sosiaalisen ulottuvuuden kannalta aiemmin valittujen tarkastelunäkökulmien ja niiden mittareiden avulla. Vaihtoehtotarkastelun tuloksista haettiin tukea tavoiteasetteluun ja alkavan kauden toiminnan linjauksiin.

5.2 Suunnitelmavaihtoehdot

Suunnitelmassa muodostettiin viisi painotuksiltaan erilaista vaihtoehtoa. Niissä muutettiin nykyistä maankäytön jakaumaa joko suurentamalla tai pienentämällä ekologisen verkoston ja virkistyskäyttöalueiden pinta-alaa. Käsitteilyt perustuvat Metsätalouden kehittämiskeskus Tapiion vuoden 2006 metsänkäsittelysuositukseen Metsähallituksen Metsätalouden ympäristöoppaan toimenpidesuosituksia noudattaen. Monimuotoisuuden erityisalueilla ja muilla rajoitetun talouskäytön alueilla käytettiin pehmeämpiä hakkuutapoja, kuten poimintahakkuuta ja pidennettyä kiertoaikaa.

Osa vaihtoehtojen sisältämistä ratkaisuksista oli sellaisia, joiden toteuttaminen ei olisi mahdollista nykyisten omistajalinjausten mukaan. Niitä käytettiin tulosten riippuvuuden havainnollistamiseen ja tavoitteiden esille tuomiseen.

* **Vaihtoehdolla 1** selvitettiin, millaisiin tuloksiin nykyinen toimintamalli tarkastelujaksolla johtaa. Käytössä olivat Metsähallituksen uudet metsänhoitosuositukset sekä nykyinen maankäyttäjakauma. Tämä vaihtoehto toimi vertailukohteena tulevan kauden painotuksia määrittäessä.

* **Vaihtoehdolla 2** selvitettiin, millaisia taloudellisia ja luonnonsuojelullisia vaikutuksia olisi, jos metsätaloudessa toimittaisiin ainoastaan metsä- ja luonnonsuojelulain vaatimustason mukaisesti. Suojelualueverkosto ja lakisääteiset luontokohteet pysyivät ennallaan, mutta vapaaehtoisia luontokohteita ja ekologisia yhteyksiä purettiin 48 000 ha.

* **Vaihtoehdolla 3** selvitettiin ekologisen verkoston kehittämisen vaikutuksia. Verkostoa suurennettiin yhteensä 9 000 ha muodostamalla suojelu- ja ympäristöarvometsiä sekä suojavyöhykkeitä vesistöjen varteen.

* **Vaihtoehdolla 4** selvitettiin luontomatkailun ja virkistyskäytön kehittämisen mahdollisuuksia ja vaikutuksia. Vesistöjen rannoille muodostettiin suojavyöhykkeitä. Merkittävien matkailun kehittämiskohteiden ympärillä muutettiin metsänkäsittelyä vanhempia puustoja lisäävään suuntaan. Maisema-, matkailu- ja virkistyskäyttöpainotteiset alueet lisääntyivät vaihtoehdossa 12 000 ha.

* **Vaihtoehdolla 5** selvitettiin, mitä ekologisia ja taloudellisia vaikutuksia olisi, jos toiminta mitoitettaisiin luontojärjestöjen esitysten mukaiseksi. Ekologinen verkosto kasvoi tässä vaihtoehdossa 49 000 ha.

5.3 Vaihtoehtojen tulokset

Mittareiden arvot kuvaavat tilannetta suunnittelukauden eli ensimmäisen 10-vuotiskauden toiminnan jälkeen (taulukko 12). Vaihtoehtojen tarkastelu osoittaa, että ekologisen verkoston laajentaminen parantaa jonkin verran ekologisen verkoston laatua ja pienentää hakkuumäärää. Sen sijaan verkoston supistaminen heikentäisi sen laatua merkittävästi. Hakkuumäärää verkoston supistaminen puolestaan lisäisi. Virkistys- ja matkailupainotteisten alueiden lisääminen nykytasosta pienentää hakkuumäärää ja vähentää hieman työpaikkoja.

Taulukko 12. Vaihtoehtojen tulokset. Ve = vaihtoehto. Kohdan 2 reheviä kasvupaikkoja ovat lehdot, lehtomaiset kankaat ja korvet. (Kohdan 7 vaikutus on vähäinen, ja se jätettiin pois vaihtoehtotarkastelun jatkotyöstä.)

Mittari/Vaihtoehto	Yksikkö	Ve1	Ve2	Ve3	Ve4	Ve5
1. Ekologisen verkoston pinta-ala	1 000 ha	157	109	166	157	206
2. Rehevien kasvupaikkojen suojeluaste	%	32,3	22,2	33,4	32,3	38,6
3. Rantametsät (keskim. leveys)	m	15	5	33	33	50
4. Hakkuumäärä	1 000 m ³	1 048	1 140	1 010	1 017	892
5. Liiketoiminnan nettotulos	milj. €	18,2	19,7	17,4	17,6	15,3
6. Virkistys- ja matkailualueet	1 000 ha	99	76	108	111	153
(7. Jokamieskäytössä olevat rannat	km	8 112	8 096	8 120	8 120	8 160)
8. Metsähallituksen kustannusbudjetti	milj. €	41,3	44,5	40,3	40,5	37,1
9. Metsähallituksen työpaikat	htv	486	519	475	478	434

Metsähallituksen kustannusbudjetti (Metsähallituksen alueella käyttämä rahamäärä) ja työpaikat (työntekijät, toimihenkilöt ja yrittäjät) riippuvat lähes suoraviivaisesti hakkuumääristä. Hakkuiden supistaminen vähentäisi työpaikkoja ja pienentäisi kustannusbudjettia. Metsähallituksen työpaikoista suurin osa on alueilla, missä korvaavia työpaikkoja on rajoitetusti. Mikäli hakkuumahdollisuuksia halutaan lisätä merkittävästi, se tapahtuisi lähinnä supistamalla ekologista verkostoa. Tämä merkitsisi kuitenkin merkittäviä ekologisista menetyksiä. Työpaikoista arvioitiin vain välittömät työpaikkavaikutukset. Välillisten vaikutusten arviointiin ei löydetty riittävän yhtenäisiä perusteita.

5.4 Vaihtoehtojen arvottaminen

Vaihtoehtolaskennan tulosten esittelyn ja sen pohjalta käydyn alustavan keskustelun jälkeen yhteistyöryhmän työssä siirryttiin vaiheeseen, jossa arvioitiin vaihtoehtojen keskinäistä paremmuutta ja eri näkökulmia kuvaavien mittareiden arvoja sekä niiden riippuvuutta toisistaan. Tavoitteena oli määrittää ryhmän tärkeinä pitämät linjaukset ja kannanotot toiminnan painotuksille tulevalle 10-vuotiskaudelle.

Aluksi ryhmä asetti vaihtoehtoja kuvaavat mittarit tärkeysjärjestykseen. Seuraavassa vaiheessa ryhmä arvioi vaihtoehtojen keskinäistä paremmuutta. Tämä tapahtui määrittämällä kaikille mittareille minimiarvot (hyväksymisrajat), jotka on vähintään saavutettava ja katsomalla, löytyykö vaihtoehtoja, jotka ovat hyväksytyjä kaikkien kriteerien suhteen. Tämä vaihe tehtiin Metsäntutkimuslaitoksen ylläpitämän MESTA-internet-sovelluksen avulla.

Arvottamisvaihetta jatkettiin yhteistyöryhmän seuraavassa kokouksessa. Ensimmäinen vaihe toteutettiin ryhmätyönä, jossa osallistujat pyrkivät keskustelemalla löytämään kriteerikohtaisia "lopullisia hyväksymisrajoja". Työn vertailukohtana olivat nykytilaa kuvaavat mittariarvot. Ryhmä tarkasteli jokaista mittaria erikseen ja keskusteli, mihin suuntaan kyseistä mittaria pitäisi muuttaa. Ryhmien työn tulokset olivat kompromisseja, eikä yksikään tarkastelussa ollut vaihtoehto saanut selkeää kannatusta.

Toisessa vaiheessa yhteistyöryhmä keskusteli varsin perusteellisesti valtionmaiden tulevan käytön painotuksista. Vaihtoehtojen tulosten, ryhmätöiden ja keskustelujen pohjalta syntyi kannanotto, jossa painottuvat metsien virkistyskäyttöä ja luontoarvoja korostavat tekijät. Rantametsien käsittelyyn toivottiin laajempia vyöhykkeitä ja varovaisista käsittelyä. Edellä mainittujen tavoitteiden puitteissa metsien hakkuumäärää olisi mahdollista harkitusti kasvattaa nykytasosta.

Luontojärjestöjen edustajat eivät voineet yhtyä yhteistyöryhmän kantaan. Heidän mielestään tilanteessa, jossa ei ole konkreettista tietoa ekologisen verkoston kasvattamisen pinta-aloista ja lisäsuojelun kohdentumisesta, on mahdoton sitoutua hyvin tarkasti määriteltyyn hakkuutavoitteeseen seuraavalle kaudelle. Lisäksi päätökset uusista suojelu- ja ympäristöarvometsistä tulisi tehdä luonnonvarasuunnitelman maankäyttö-päätöksinä, eikä niitä pitäisi lykätä tulevaisuuteen odottamaan lisäselvityksiä.

Metsähallituksen tulisi valita nykyisen luonnonsuojelullisen tiedon ja luontopalvelujen asiantuntemuksen perusteella ne alueet, joiden lisäsuojelutoimilla nykyistä ekologista verkostoa voidaan kustannustehokkaimmin kehittää.

Yhteistyöryhmän työskentely, tehdyt mallinnukset ja ennusteet sekä sovelletut päätösten menetelmät osoittivat, että sekä yksilöiden että ryhmän päätöksenteko perustuu ennen muuta inhimilliseen harkintaan. Suunnittelulaskelmien tulokset, päätöksenteon tukimenetelmät ja muu informaatio tukevat tätä harkintaa. Moniulotteisessa suunnittelussa oli myös tekijöitä ja piirteitä, joita ei pystytty kuvaamaan laskelmien tuloksina, vaan ne ilmenivät keskusteluissa ja osallistujat ottivat ne huomioon omissa kannanotoissaan.

Osallistamistulosten arvottamisessa pääpaino oli yhteistyöryhmän kannanotoilla. Myös Metsähallituksen Pohjois-Karjalan alueen neuvottelukunnan, kansalaistilaisuuksien ja internetkyselyn tulokset otettiin huomioon päätöksenteossa. Edellä esitettyjen tulosten perusteella projektin ohjausryhmä esitti Metsähallituksen johtoryhmälle luonnonvarojen käytön toimintalinjaukset tulevalle suunnitelmakaudelle.

6.

Toiminnan päälinjat

Suunnitelmatyössä selvitettiin sidosryhmien tavoitteita ja kansalaisten odotuksia Metsähallituksen Itä-Suomen alueen luonnonvarojen käytöstä. Vaihtoehtojen avulla tarkasteltiin toiminnan erilaisten painotusten vaikutuksia. Tuloksia vertailtiin Metsähallituksen tehtäviin sekä eri tahojen tavoitteisiin ja odotuksiin. Näiden arviointien sekä yhteistyöryhmän esityksen (Liite 6) ja saadun muun palautteen perusteella Metsähallitus teki 28.2.2008 seuraavat päätökset.

6.1 Toiminnan linjaukset Itä-Suomen alueella kaudella 2008–2017

* Toiminnan yleiset painotukset säilyvät pääosin ennallaan. Virkistyskäytön ja matkailun tavoitteita painotetaan aiempaa enemmän ja ekologista verkostoa parannetaan.

* Virkistyskäytön ja luontomatkailun edellytyksiä parannetaan niille tärkeillä aluekokonaisuuksilla. Keinoina ovat kaavoitus sekä palvelurakenteiden, ympäristönhoidon, yrittäjäyhteistyön ja asiakaspalvelun kehittäminen.

* Maisemallisesti ja ekologisesti tärkeille vesistöjen rannoille jätetään leveämpiä rantavyöhykkeitä. Vyöhykkeet rajataan ympäristöoppaan periaatteiden mukaisesti.

* Uusia suojelukohteita perustetaan noin 6 000 ha, josta METSO II -ohjelmaa toteuttaa noin 4 000 ha. Näillä toimenpiteillä ekologinen verkosto täydentyy noin 3 150 ha.

* Metsätalouden tavoitteena on harjoittaa kestävää metsätaloutta, joka on liiketaloudellisesti kannattavaa. Käyttöpuusuunnite on 1 040 000 kiinto-m³ vuodessa. Metsien rakenne, lisääntynyt puustopääoma ja kasvu sekä uusien metsänhoitosuosituksen käyttöönotto mahdollistavat hakkuiden lisäämisen aiemmasta keskimääräisestä tasosta (870 000 m³/v). Talousmetsien hankintaa jatketaan suunnitelmakaudella investointikehyksen sallimissa puitteissa.

* EU:n ilmasto- ja energiapoliittisten tavoitteiden mukaisesti Metsähallitus on käynnistänyt selvitykset, joiden pohjalta linjataan Metsähallituksen rooli energialiiketoiminnassa ja varaudutaan ilmastonmuutokseen. Puupohjaista energiaa tuotetaan kysynnän, sopivien kohteiden ja kannattavuuden rajoissa. Turvetuotanto ohjataan ensisijaisesti ojitetuille soille, ja ojittamattomat suot säilytetään pääsääntöisesti luonnontilaisina.

* Rantatonttutuotantoa ja -myyntiä jatketaan valtio-omistajan asettamien tavoitteiden ja reunaehtojen mukaisesti. Saimaannorpan suojeluun liittyvät tavoitteet otetaan korostetusti huomioon.

* Merkittäväällä osalla Metlalta vuoden 2008 alusta Metsähallitukselle siirtyneistä maista tutkimustoiminta säilyy tärkeimpänä käyttömuotona. Kolin kansallispuiston ja Punnaharjun luonnonsuojelualueen hoidon hyvä taso säilyy. Metlalta siirtyneillä alueilla tehdään alue-ekologinen tarkastelu ja luontoarvojen inventointi.

* Säännöllistä vuorovaikutusta Metsähallituksen ja toimintaympäristön välillä pidetään tärkeänä. Tavoitteena on lisätä tietoisuutta eri toimijoiden suunnitelmista ja tavoitteista sekä sovittaa yhteen eri käyttömuotojen tarpeita.

7.

Toimintaohjelma 2008-2011

7.1 Maankäyttö

Maankäytön perusjako säilyy pääpiirtein ennallaan. Uusia suojelumetsiä perustetaan kaikkiaan 5 960 ha (Liite 7). Määrään sisältyy 1 315 ha aiemmin METSO I-ohjelmassa tai muutoin metsätalouksen ulkopuolelle sovittuja alueita ja 4 040 ha alueita, joilla toteutetaan METSO II -ohjelmaa. Näillä toimenpiteillä ekologinen verkosto (vrt. kohta 3.3.2) laajenee 3 150 ha, josta noin 2 950 ha on metsämaata. METSO II -pinta-alan ja uuden ekologisen verkoston pinta-alan erotus on aikaisemmin määriteltyjä talousmetsien luontokohteita (890 ha).

Edellä mainittuihin uusiin suojelumetsiin sisältyy myös esitys tasetarkistuksista liiketoiminnan ja julkisten hallintotehtävien omaisuuden välillä. Nettovaikutuksena liiketoiminnan omaisuudesta siirtyy julkisten hallintotehtävien omaisuuteen noin 181 ha maa- ja 233 ha vesialueita. (Liite 8)

Uudet suojelumetsät esitetään siirrettäviksi julkisten hallintotehtävien omaisuuteen, samoin kuin Metlalta 1.1.2008 Metsähallitukselle siirtyneillä alueilla olevat valtioneuvoston päätöksen mukaiset tutkimusmetsien ulkopuoliset suojeleohjelma-alueet.

Virkistyskäytön ja luontomatkailun edellytyksiä kehitetään niille tärkeillä aluekokonaisuuksilla. Näitä ovat Koli-Ruunaa, Tiilikka, Petkeljärvi-Patvinsuo, Saimaa, Repovesi ja Kotkan-Haminan alue (kuva 27). Näillä alueilla varaudutaan käyntimäärien huomattavaan kasvuun vuoteen 2015 mennessä. Edellisessä luonnonvarasuunnitelmassa matkailun kehittämiseen varattujen kohteiden (7 kpl, yhteispinta-alaltaan 215 ha) kehittäminen tapahtuu edellä mainittujen matkailullisesti tärkeiden aluekokonaisuuksien puitteissa.

Metsähallitus edistää omalta osaltaan Saimaan - Pielisen maailmanperintöalueen perustamista.

Metsähallitus ottaa toiminnassaan huomioon tutkimuksen, opetuksen, puolustusvoimien ja rajavartioston maankäytön tarpeet.

Kuva 27. Virkistyskäytön ja luontomatkailun aluekokonaisuudet.

7.2 Luonnonsuojelu

Luonnonsuojelulain nojalla perustetut luonnonsuojelualueet ja muulla tavoin suojellut alueet muodostavat yhdessä monipuolisen suojelualueverkon. Sen tehtävänä on säilyttää riittävä määrä edustavia ja ekologisesti elinkelpoisia näytealueita Suomessa esiintyvistä ekosysteemeistä ja luontotyypeistä, niiden maantieteellisestä vaihtelusta ja luonnollisista kehitysvaiheista. Suojelualueverkolla on myös suuri merkitys luontotyyppien ja eliölajien suotuisan suojelutason saavuttamisessa ja säilyttämisessä.

Suojelualueille ja suojeluohjelmakohteille laaditaan hoito- ja käyttösuunnitelmia. Vuosiksi 2008–2010 on laadittu tarvearvio ja työohjelma siitä, kuinka monelle Natura 2000 -alueelle laaditaan suunnitelma. Tarvearvion pohjana ovat ympäristökeskusalueittain tehdyt Natura-alueiden hoidon ja käytön yleissuunnitelmat. Tavoitteena on, että Itä-Suomessa laaditaan vuosittain suunnitelma 4–6:lle Natura 2000 -alueelle. Suunnitelmissa määritellään mm. suojelualueiden hoitotoimet, palveluvarustus sekä virkistyskäyttörakenteiden tarve ja mitoitus.

Suojelualueiden perustaminen on edennyt hitaasti ympäristöhallinnossa. Toimintakautena tavoitteena on suojelualueiden perustamiseen liittyvän säädösvalmistelun ja suojelualuekiinteistöjen muodostamisen huomattava lisääminen. Tavoitearvio on, että vuoteen 2011 mennessä perustamissäädös on laadittu noin sadalle nykyiselle suojeluohjelmakohteelle ja suojelualuekiinteistöjä on muodostettu 50 kpl. Perustamissäädösten puuttuminen ei suoranaisesti aiheuta uhkaa luontoarvoille, mutta hankaloittaa alueiden hoidon ja käytön suunnittelua sekä käytön ohjausta.

Suojelualueiden luontotyypit on inventoitu lähes kattavasti. Uusia alueita inventoidaan ja vanhoja inventointeja täydennetään vuosittain noin 6 000 ha. Itäisellä Suomenlahdella jatketaan merellisten luontotyyppien ja vedenalaisen luonnon inventointia. Vuosittainen inventointitavoite on 1 000 ha. Lajitason tietoa täydennetään linjasukelluksilla.

Kulttuuriperinnön suojelussa keskitytään pääosin kiinteän kulttuuriperinnön tunnistamiseen ja suojeluun, mikä tarkoittaa mm. systemaattisen muinaisjäännösinventoinnin aloittamista ja rakennusperinnön arvottamista. Inventoinnit ajoitetaan ja kohdistetaan alueille, joille laaditaan hoito- ja käyttösuunnitelmat. Tavoitteellinen kulttuuriperinnön suojelu otetaan huomioon alueiden hoito- ja käyttösuunnitelmissa sekä toimenpidesuunnitelmissa. Metsähallitus vaalii retkeilyä ja eränkävynnin luomaa kulttuuriperintöä. Kulttuuriperinnön suojeluarvoja turvataan osoittamalla voimavaroja niiden vaalimiseen ja verkottamalla muiden kulttuuriperintötoimijoiden kanssa. Kulttuuriperintö otetaan huomioon suojelualueiden kestävässä matkailukäytössä ja ympäristökasvatuksessa.

Metsähallituksen eri tulosalueet tehostavat yhteistyötä kulttuuriperinnön suojelussa. Tämä voi toteutua esimerkiksi yhteisten muinaisjäännösinventointihankkeiden kautta tai tuemalla yhteisesti kulttuuriperintöön liittyviä tutkimushankkeita ja opinnäytetöitä tutkimusstrategian linjausten mukaisesti.

7.2.1 Suojelualueverkosto

Itä-Suomen suojelualueverkon ytimenä ovat yhdeksän kansallispuistoa (Itäinen Suomenlahti, Valkmusa, Repovesi, Linnansaari, Kolovesi, Petkeljärvi, Patvinsuo, Koli ja Tiilikajärvi) sekä Koivusuon luonnonpuisto, joita täydentävät lukuisat vanhojen metsien-, soiden- ja lehtojensuojelualueet sekä erityiset luonnonsuojelualueet. Jo perustettujen luonnonsuojelualueiden lisäksi Itä-Suomessa on ns. vanhoilla valtionmailla sijaitsevia tai luonnonsuojeluohjelmien toteutuksen myötä valtiolle hankittuja eri luonnonsuojeluohjelmiin kuuluvia alueita

Pinta-alaltaan merkittävimmän ryhmän näistä muodostavat rantojensuojeluohjelman kohteet. METSO II -toimintaohjelman kaudella on tavoitteena aloittaa näiden jo luonnonsuojelun taseessa olevien alueiden perustaminen luonnonsuojelualueiksi.

Useimpien suojeluun varattujen alueiden perusteena on borealisen metsä- ja suoluonnon sekä sisävesien ja niiden lajiston suojelu. Näiden elinympäristöjen suojelun kannalta nykyinen valtionmaiden suojelualueverkosto on kattavin Pohjois-Karjalan itä- ja pohjoisosissa. Rantojensuojeluohjelman kohteet kattavat keskeisimmät saimaannorpan esiintymisalueet, joissa valtiolla on maanomistuksen lisäksi pinta-alaltaan merkittävää vesialueiden omistusta. Yksityiset suojelualueet ovat merkittävä osa suojelualueverkostoa erityisesti lintuvesien, lehtojen ja valkoselkätikkametsien suojelun kannalta. Luonnonsuojeluohjelmien toteutumisen jälkeen suojelualueverkoston kehittämisessä korostuvat erityisesti METSO-rahoituksella toteutettavat yksityismaiden vapaaehtoiseen suojeluun perustuvat ratkaisut. METSO-kohteet täydentävät suojelualueverkostoa metsien suojelun kannalta merkittävillä kohteilla. Eniten kehitettävää Itä-Suomessa on sisävesien ja paahdeympäristöjen hoidossa ja suojelussa.

Itä-Suomen suojelualueverkostolla on sijaintinsa takia erityisvastuita, kuten turvata lehtojen rakennepiirteiden ja lehtolajiston säilyminen Keski-Karjalan ja Kuopion lehtokeskuksissa. Lajistonsuojelussa painottuu itäisen lajiston suojelu, erityisesti saimaannorpan ja valkoselkätikan suojeluvastuu. Tulen käyttö hoitokeinona painottuu niin ennallistamisessa, kaskeamisessa kuin suojelualueiden ulkopuolella metsätalousmaiden kulotuksessa. Näihin suojelualueverkoston erityisvastuisiin panostetaan merkittävästi METSO II -toimintaohjelmakaudella.

Lajien suojelua edistetään Metsähallituksen luontopalvelujen lajisuojelun toimintasuunnitelman 2007–2010 mukaisesti. Pyrkimyksenä on luonnon monimuotoisuuden vähentämisen pysäyttäminen Metsähallituksen hallinnoimilla alueilla vuoteen 2010 mennessä siten, että toiminta kohdistetaan uhkien pohjalta kiireellisintä suojelua vaativiin lajeihin ja esiintymiin, kiireellisimpiin käytännön toimenpiteisiin sekä lajiston kannalta tärkeisiin alueisiin ja elinympäristöihin. Vastuulajikäsité ja kohdelajit tullaan määrittelemään uudelleen, ja erityisesti suojeltavien lajien suojelua edistetään. Luontodirektiivin lajien seurantoja kehitetään ja perusinventointeja jatketaan edelleen. Lajistoinventointeja ja perusselvityksiä tehdään lisäksi erityisesti hoito- ja käyttösuunnittelun pohjaksi virkistyskäytön painopistealueilla sekä toimenpidesuunnittelualueilla. Vuonna 2007 on aloitettu hanke, jossa tuotetaan tietoa suojelualueiden puutteellisimmin tunnettujen elinympäristöjen heikoimmin tunnetuista eliöryhmistä ja niiden hoitotarpeesta sekä kehitetään yhtenäisiä inventointimenetelmiä seurantojen käyttöön.

Saimaannorppakannan kehitys pyritään kääntämään jälleen kasvuun vähentämällä ihmisten aiheuttamaa kuolleisuutta. Tavoitteena on 2–5 % vuosikasvu. Ensisijaisesti pienennetään kalanpyydyskuolleisuutta ikäluokassa alle yksivuotiaat verkkokalastusrajoituksin norppien elinalueilla 15.4.-30.6. Aikuisten pyydyskuolleisuuden torjuntaa jatketaan ympärivuotisin pyydystyypiraajoituksin. Pesintää turvataan Natura-alueiden hoito- ja käyttösuunnitelmien avulla.

Sekä metsätalousmailla että suojelualueilla on 2000-luvulla inventoitu erityisesti suojeltavien lajien, kalkki-, mesipilli- ja haavanpötkelökäävän, vanhoja esiintymiä. Näiden lajien osalta useimpien metsätalousmailla sijaitsevien esiintymien säilyminen pystytään turvaamaan kuviokohtaisilla lajiesiintymäkoodeilla. Ainoastaan Valtimon Salmijärven esiintymälle luontopalvelut laatii erityisesti suojeltavan lajin esiintymän rajauksen. Erityisesti suojeltavien lajien inventointia ja esiintymien rajaamista jatketaan toimintaohjelman kaudella.

Suojelualueverkoston laajuuden lisäksi olennaista on parantaa myös verkoston laatua. Suojelualueiden elinympäristöjen rakennepiirteitä ylläpidetään luonnonhoidolla ja palautetaan ennallistamalla. Suojelualueiden kuviokohtaista perustietoa ja mm. hoitotarpeen arviointitietoa koottiin luontotyyppi-inventointiprojektin aikana vuosina 2003–2006. Projektin päättymisen myötä valtion luonnonsuojelualueiden perus- ja luontotyyppitiedot saatiin kerättyä kattavasti koko METSO-alueelta. Luontotyyppitieto vanhenee kuitenkin ajan myötä, erityisesti nopeasti muuttuvilla luontotyypeillä. Siksi suojelualueilla tul- laan jatkossa tekemään uusinta- ja täydennysinventointeja. Täydennysinventointeja on METSO II -tarvearvion mukaan syytä tehdä vuosittain noin 6 000 ha:lla Itä-Suomessa. Tämän lisäksi valtiolle METSO:n toteutuksen ja hallinnansiirtojen (mm. Metla) myötä siirtyviltä alueilta kerätään vastaavat luontotyyppitiedot sitä mukaa, kun uusia alueita siirtyy valtiolle. Luontotyyppitiedot saadaan jatkossa myös yksityisiltä suojelualueilta, kun YSA-alueiden inventointiprojekti saadaan päätökseen. METSO II -toteutuksen myötä myös yksityisille suojelualueille asetetaan määrälliset ja laadulliset inventointi- tavoitteet.

Ennen varsinaista METSO II -ohjelman toteuttamista luontotyyppi-inventointia tehdään lähinnä vain uusilla suojelualueilla; täydennysinventointia ei tehdä. METSO II -ohjelmasta saadaan tarkat tavoitteet ja resurssit METSO-alueella tehtäville luontotyyppi-inventoinneille vuosille 2009–2016. Osa luontotyyppi-inventoinnista on luonteeltaan täydentävää inventointia: Näillä täydennysinventoinneilla tarkennetaan aiemmin inventoituja kohteita, joiden tiedontaso ei vastaa nykytarpeita. Uusinta- ja täydennys- inventoinnit keskittyvät siis alueisiin, joilta on puutteelliset luontotiedot, tai joilla luontotyyppi ja sen edustavuus ovat muuttuneet. Lisäksi erillisen projektin myötä tehdään nykyisen luontotyyppiaineiston laatuselvitys ja varsinainen luontotyyppi-inventoinnin toimintasuunnitelma vuosille 2009–2016. Tässä yhteydessä vahvistetaan muun muassa inventoinnin minimitietosisältö sekä päätetään tarkemmin inventointien kohdentamisesta ja alueellisista inventointimääristä.

Suojelualueen metsien ja soiden ennallistamista jatketaan vuosina 2008–2011. METSO-alueella metsien ja soiden ennallistamistarve on vuoden 2007 lopulla tehdyn arvion mukaan 3 600 ha Itä-Suomen luonnonvarasuunnittelualueella vuosina 2008–2011. Metsien ennallistamistarve on noin 2 600 ha ja soiden noin 1 000 ha.

Metsien ennallistamismenetelminä ovat edelleen hallittu metsän polttaminen, lahoppun lisäksi ja lehtipuustoisten nuorten metsien pienaukotus.

Ennallistamispolttoja pyritään tekemään vajaat 50 ha vuodessa, mutta polttojen toteutus on paljolti kiinni vuotuisista sääolosuhteista. Soilla ennallistamistarvetta on sekä avoimilla että puustoisilla soilla. Tulevaisuudessa saatetaan joutua kuitenkin keskittymään lähinnä puustoisten soiden ennallistamiseen. Muuta luonnonhoitoa kuten tikkametsien, lehtojen ja paahdeympäristöjen -hoitoa tehtäneen vuosien 2008–2011 aikana Itä-Suomen luonnonvarasuunnittelualueella yhteensä noin 100 ha.

Yksityisten suojelualueiden ennallistamisen ja luonnonhoidon suunnittelu ja toteutus siirtyivät vuoden 2008 alussa luontopalvelujen vastuulle. Toiminta yksityisillä suojelualueilla vakiintuu toimintaohjelmakaudella.

Itä-Suomen alueella hoidetaan valtionmailla 218 ha puustoisia ja 76 ha avoimia perinnebiotooppeja vuosittain. Pinta-alaan sisältyvät kaikki merkittävät tällä hetkellä valtionmailla sijaitsevat perinneympäristöt. Itä-Suomen erikoisuus, kaskeaminen, jatkuu entisessä laajuudessaan, ja vuosittain kasketaan Linnansaaren ja Kolin kansallispuistoissa sekä Telkkämäen luonnonsuojelualueella. METSO II -tarvearvion mukaan nykyistä hoitopinta-alaa ei ole tarpeen lisätä. Metsähallituksen hoidossa olevien perinnebiotooppien pinta-ala kasvoi merkittävästi (30 ha) Kolin hallinnansiirron myötä. Maatalouden ympäristötukien käyttö hoidetuilla perinnebiotoopeilla, lähinnä laidunvuokra-alueilla, on lisääntynyt viime vuosina.

Valtiolle hankittujen lintuvesien hoitoa jatketaan suunnitelmien mukaan. Valtion omistuksessa olevien kohteiden määrä on pieni, mutta erityisesti Parikkalan Siikalahti on intensiivistä, säännöllistä hoitoa vaativa kohde. Hoitotoimien rahoitus muodostaa merkittävän haasteen lintuvesien hoidossa. Mahdollinen yksityisten lintuvesikohteiden hoitovastuun siirtyminen Metsähallitukselle osana luonnonsuojeluhallinnon muutosta asettaa toteutuessaan Metsähallitukselle uuden haasteen.

Harjumetsien, erityisesti paahdeympäristöjen, hoidon määrään ja laatuun sekä hoidon säännöllisyyteen on syytä kiinnittää erityistä huomiota jatkossa niin suojelualueilla kuin talousmetsissäkin. Merkittävä uusi harjukohde tuli Metsähallituksen hallintaan Punkaharjun hallinnansiirron yhteydessä.

7.3 Erätalous

7.3.1 Metsästyys ja riistanhoito

Riistanhoidossa on edelleen pääpaino riistan elinympäristöjen hoidossa; tärkeimpänä keinona on ympäristöoppaan mukainen metsänhoito. Metson soidinpaikkoja inventoidaan metsätalouden alueiden lisäksi myös suojelualueilta. Aktiivista riistanhoitoa tehostetaan kunnostamalla metsäkanalintujen elinympäristöjä sekä kosteikkoalueita vesilinnuille. Suojelualueiden ennallistamishankkeissa otetaan jatkossa huomioon myös riistanhoidolliset kohteet, kuten riekkoalueet ja poikueympäristöt.

Metsästys perustuu kestäväan käyttöön. Pienriistan lupa-alueiden myytävät metsästysluvat suunnitellaan vuosittain riistan suunnittelu- ja seurantajärjestelmän avulla. Ajankohtaisista metsästysasioista neuvotellaan ja informoidaan keskeisiä riistanhoitopiirejä ja -yhdistyksiä. Suojelualueiden metsästyskäytäntöä pyritään linjaamaan yhteistyössä muiden tahojen kanssa.

7.3.2 Kalastus

Kalataloutta Metsähallituksen vesillä ohjaavat muun muassa kalastuslaki (286/1982), Metsähallitus-laki (1378/2004), maa- ja metsätalousministeriön luonnonvara- ja virkistyskalastusstrategia, kalastusalueiden hoito- ja käyttösuunnitelmat sekä asiakkaiden tarpeet.

Kalatalouden suunnittelu- ja seurantajärjestelmällä tehdään vuosittain vesille lupa-aluekohtaiset toimintasuunnitelmat kalastuksen järjestämisestä, kalojen istutuksista ja elinympäristön hoitotoista. Uusi järjestelmä luo perustan kestäväan kalastuksen sekä kalavesien hoidon suunnittelulle ja toteutukselle. Yhteistyötä kalastusalueiden ja osakaskuntien kanssa pyritään edelleen tiivistämään kalastuksen ja kalaston hoidon suunnittelussa.

Kalastusjärjestelyillä ja lupapäätöksillä pyritään ensisijaisesti turvaamaan ammattikalastajien asema elinkeinon harjoittamisessa. Virkistyskalastuspaikkojen kehittäminen tehdään valtakunnallisen strategian mukaisesti, ja siellä missä mahdollista luontaisiin kalakantoihin tukeutuen. Tärkein yksittäinen kalastukseen liittyvä kunnostus/ennallistamishanke on Lieksanjoen "järvilohiprojekti", jonka tarkoituksena on palauttaa järvilohen ja -taimenen luontainen elinkierto sekä vahvistaa paikallisten harjus-, siika- ja rapukan-tojen elinoloja mm. koskikunnostuksin ja kalatieratkaisuin.

7.3.3 Vedet

Vesien merkitys on viime aikoina korostunut, ja niiden huomioon ottaminen toiminnan yhteydessä on tärkeää. Vesienhoitoa ohjaavat EU:n vesipolitiikan puitedirektiivi sekä kansalliset lait ja asetukset. Yleisenä tavoitteena on suojella, parantaa ja ennallistaa vesiä niin, ettei pinta- ja pohjavesien tila heikkene ja että pintavesien tila on vähintään hyvä ja pohjavesien tila on hyvä määrällisesti ja kemiallisesti.

Suunnittelualueen vedet kuuluvat pääosin Vuoksen vesienhoitoalueeseen. Metsähallituksen Itä-Suomen alueen läntisiä osia kuuluu pieniltä osin Kymijoki-Suomenlahden vesienhoitoalueeseen. Vesienhoidon suunnitteluun osallistutaan Vuoksen vesienhoitoalueen alueellisten yhteistyöryhmien kautta.

Vuoksen vesienhoitoalueella on edustettuna suuri osa Suomen keskeisistä järvityypeistä. Järvien kokonaispinta-alaa hallitsevat suuret, luontaisesti karut ja kirkasvetiset järvet, kuten Saimaa osa-altainen. Pohjois-Savossa tavataan myös luontaisesti reheviä järviä.

Määrällisesti eniten on kuitenkin vesistöjen latvoilla sijaitsevia pieniä ja keskisuuria humuspitoisia järviä. Pohjois-Savossa ja Pohjois-Karjalassa on runsaasti pieniä ja keskisuuria latvajokia, kun taas Etelä-Savon joista pääosa on lyhyitä, järvioltaita toisiinsa yhdistäviä jokiuomia. Pidempiä humuspitoisia latvajokia on vähän. Kaakkois-Suomessa on Vuoksen vesienhoitoalueeseen liitetty erilliset etelään laskevat jokivesistöalueet, Juustilanjoen, Hounijoen, Tervajoen, Vilajoen, Urpalanjoen ja Vaalimaanjoen valuma-alueet.

Toimintakauden aikana kerätään vesikuvioiden perustietoja suunnittelujärjestelmään. Merialueiden inventointityöt jatkuvat valtakunnallisen VELMU-ohjelman mukaisesti.

7.3.4 Maastoliikenne

Maastoliikenne ohjataan ensisijaisesti moottorikelkkailu-urille ja -reiteille. Urien ja reitien ulkopuolelle maastoliikennelupia voidaan myöntää Metsähallituksen vahvistaman kiintiön ja maastoliikenneperiaatteiden mukaisesti. Luonnonsuojelualueille ei pääsääntöisesti myönnetä lupia. Kaikilla alueilla lupa voidaan myöntää kesäaikaan vain erityisen painavasta syystä.

Kulkuoikeus moottorikäyttöisellä ajoneuvolla maastossa voidaan antaa myös pitempikäisellä käyttöoikeussopimuksella. Sopimuksessa määritellään uran tarkka sijainti, pituus ja leveys. Sopimukset voivat koskea kulkua toiminnan tukikohdalle tai työmaalle. Maastoajoneuvojen harjoitusrata-alueita ja vastaavia voidaan perustaa vain, jos toiminnasta ei varmuudella aiheudu haittoja muille käyttäjäryhmille.

7.4 Virkistyskäyttö ja luontomatkailu

Virkistys- ja luontomatkailukäytön edellytyksiä kehitetään luontomatkailun kannalta tärkeillä alueilla, joista keskeisimmät ovat Koli-Ruunaa, Saimaa (sisältäen myös Puhkajarjun) ja Repovesi. Niillä varaudutaan käyntimäärien huomattavaan kasvuun vuoteen 2015 mennessä. Natura 2000 -suojelualueverkostoon kuuluvien alueiden käyttöä voidaan huolellisesti suunnitella lisätä nykyisestä ilman, että luonnontieteellisiin perusteisiin määritetyt luontoarvot ja suojelukriteerit vaarantuvat.

Suojelualueilla luontomatkailua harjoitetaan Metsähallituksen kestävä luontomatkailun periaatteiden mukaisesti. Periaatteissa on otettu huomioon sekä ekologinen, sosiaalinen, kulttuurinen että taloudellinen kestävyys. Niille suojelualuekokonaisuuksille, joilla luontomatkailu on merkittävässä roolissa, laaditaan luontomatkailusuunnitelmat, joihin sisältyy aina kestävyuden seurantasuunnitelma. Näitä ovat suunnittelualueella Koli-Ruunaan, Saimaan ja Repoveden aluekokonaisuudet.

Luontomatkailua tuetaan tarjoamalla yrityksille toimintaympäristöjä. Metsähallituksen tavoitteena on hyvin toimiva, entistä tiiviimpi yhteistyö matkailusektorin kanssa. Metsätalosalueilla matkailun yritystoimintaa ohjataan luvilla ja käyttöoikeussopimuksilla. Luontopalveluiden hallinnoimilla alueilla on lupien ja käyttöoikeussopimusten lisäksi mahdollisuus laatia Metsähallituksen ja yritysten välisiä yhteistyösopimuksia.

Asiakastiedon hyödyntämisen kehittämiseen sekä kohteiden markkinointiin panostetaan. Luontoon.fi-verkkosivustoa kehitetään edelleen retkeilypalvelujen tiedotuskanavana. Kokemattomat luonnossa liikkujat sekä kotimaiset retkeilijät, matkailijat ja matkailuyritysten asiakkaat ovat potentiaalisimmat kohderyhmät kävijävolyymin kasvatuksen kannalta. Ulkomaisten kävijöiden sekä Metsähallituksen alueita ja palveluita hyödyntävien matkailuyritysten asiakkaiden määrä on myös kasvussa. Tämä on otettu ja otetaan huomioon opastus- ja markkinointiaineistojen kehittämisessä sekä edistämällä sopimus- ja yhteistyökäytäntöjä.

Metsien käsittelyssä kiinnitetään erityistä huomiota maisemanhoidollisiin näkökohtiin matkailullisesti tärkeillä alueilla. Retkeilyreittien ja palvelurakenteiden sekä vesistöjen välittömässä lähiympäristössä metsien käsittelyssä otetaan maisema- ja ulkoiluvarvot huomioon noudattaen Metsätalouden ympäristöoppaan ohjeita.

Retkeilypalvelut mitoitetaan sijainniltaan, määrältään ja laadultaan kysyntää vastaaviksi. Ylläpito ja huolto resursoidaan siten, että palvelujen laatu säilyy ja Metsähallituksen ympäristö- ja laatu järjestelmän vaatimukset täyttyvät. Palvelujen määrää ja laatua seurataan vakioiduilla seurannan ja tutkimuksen menetelmillä sekä palautejärjestelmän avulla. Ylläpitokustannuksia käyntikertaa kohti alennetaan rakenteita parantamalla ja kehittämällä, työmenetelmiä tehostamalla sekä valistuksella (mm. roskaton retkeily).

7.4.1 Toiminnan tavoitteet puistoalueittain

Saimaan puistoalue

Tavoitteena vuoteen 2015 mennessä on erityisesti toiminnan vaikuttavuuden ja tuottavuuden pa-rantaminen samalla, kun säilytetään sekä varmistetaan virkistyskäytön ja luonnonsuojelun tasapaino. Tavoitetilassa Saimaan puistoalueen palvelutarjonta vastaa kysyntää, ja palvelurakenteet tukevat ympärivuotista jokamiesretkeilyä, matkailuveneilyä ja risteilytoimintaa sekä ohjattua, maksullista ohjelmapalvelutoimintaa. Käyntikohteiden vetovoima sekä kävijöiden luonnontuntemus ja -arvostus ovat lisääntyneet mm. laadukkaiden av-esitysten ja palvelurakenteiden korjausinvestointien toteuttamisen tuloksena. Maastokohteilla toimenpiteet kohdistuvat erityisesti Punkaharjun luonnonsuojelualueen ja tutkimusmetsän virkistyspalveluiden laadulliseen kehittämiseen, Repoveden polkureitistön valmiiksi rakentamiseen ja Koloveden retkeilyreitistön toiminnalliseen kehittämiseen.

Opastusviestinnän päätavoitteena Saimaalla on lisätä viestinnän vaikuttavuutta. Vuoden 2008 alussa Savonlinnaan perustettiin Saimaan luonto- ja kulttuurikeskus yhdistämällä Luontotalo Nestorin toiminnot Savonlinnan maakuntamuseoon. Tavoitteena on Saimaan puistoalueen opastusviestinnän osalta lisäksi, että vuonna 2015 Luontokeskus Oskari toimii ympärivuotisesti ja on vahvasti profiloitunut koululaisten ympäristökasvatukseen yhteistyössä Ympäristökasvatusinstituutin ja Rantasalmen Matkailu ry:n kanssa.

Koloveden luontotupa toimii alueellisena elinkeinon osarahoitteisena matkailuinfo-pisteenä. Punkaharjun opastusviestintä on vaikuttavaa ja tehokkaasti järjestettyä. Koloveden ja Siikalahden luontotuvat ovat edelleen näyttelyiden ja yleisötapahtumien osalta toiminnallisesti ajan tasalla palvelen keskeisiä kävijäryhmiämme. Luontokasvatus- ja leirikoulutoiminta on tärkeä osa Saimaan puistoalueen toimintaa. Av-esitykset ovat elämyksellisiä ja olennainen osa Saimaan tuotekonseptia.

Yritysyhteistyössä Saimaan aluekokonaisuudella on tavoitteena säilyttää hyvä, valtakunnan kärkikastiin lukeutuva yritysyritys, ja Repovedelläkin nostaa yritysyritys alueen luontomatkailullista merkittävyyttä vastaavalle tasolle.

Vaara-Karjalan puistoalue

Toiminnan painopisteistä tärkeimpiä ovat virkistyskäytön ja luonnonsuojelun tasapainon säilyttäminen ja varmistaminen sekä matkailualueen toimijoiden (mukaan lukien kunnat ja muut julkisyhteisöt) välinen hyvä arkipäivän yhteistyö. Yhteistyökumppaneiden suhteen vuorovaikutuksen määrän ja laadun varmistukseksi lisätään aktiivista osallistumista organisaation joka tasolla. Tavoitteena on strategisten kumppanuuksien luominen matkailualueella ja ympäristökasvatuksessa. Strategisella kumppanuudella tavoitellaan sitä, että Pohjois-Karjalassa Koli ja Ruunaa tunnustetaan keskeisiksi vetovoimatekijöiksi.

Vaara-Karjalan retkeilyn palvelurakenteiden kehittämistavoitteena on, että ne vastaavat entistä paremmin käytönohjauksella aikaansaatuja pistekohtaisia kysyntää. Esteetömyys on otettu huomioon siellä, missä se on mahdollista. Reitistö rakentuu maisemallisesti vetovoimaisiin päiväkäyntikohteisiin, ja siten matkailun luonnolle aiheuttama paine on mahdollisimman pientä. Vesireitit ovat tuotteistettuja.

Opastusmateriaali vastaa kysyntää, on toiminta-ajatuksen mukaista ja ohjaa käyttöä. Asiakaspalvelupisteet ovat strategian mukaisia ja toimivat yhteistoimintakeskuksina kaikille lähialueen palveluntuottajille. Luontokeskus Ukko on auki ympärivuotisesti. Ruunaan luontotalo, Suomen luontotupa ja Petkeljärven luontotupa tarjoavat palveluita kesäisin.

Luontopalvelut tarjoaa tuotteita ja mahdollisuuksia sekä jokamiesretkeilylle että matkailusektorille. Matkailu ja paikallistalous saavat suoraa hyötyä Metsähallituksen strategisista valinnoista palvelujensa tuotannon panostuksen ja kohdentamisen suhteen. Koli on edelleenkin koko matkailualueen kärkituote. Ruunaa säilyy kalastuksen erityiskohteenä.

7.5 Metsätalous

Metsätalouden toimintaohjelman tavoitteena on toteuttaa kestävä metsätaloutta ja hyvää metsänhoitoa sekä saavuttaa hyvä liiketaloudellinen tulos. Metsien käsittelyä ohjaavat hakkuusuunnite, metsänhoito-ohjeet, ympäristöopas ja metsäsertifiointin tavoitteet.

Hakkuiden käyttöpuusuunnite on 1 040 000 m³/v, mikä on 2,8 m³ metsämaahehtaaria kohden. Metsä kasvaa yli 1,7 milj. m³/v. Uudistushakkuun pinta-alatavoite on 3 300 ha ja kasvatushakkuun pinta-alatavoite 8 000 ha/v. Kasvatushakkuista noin 25 % on ensiharvennuksia ja 75 % myöhempiä harvennuksia. Huonolaatuisimmat männiköt uudistetaan metsänhoito-ohjeiden määräämissä rajoissa mahdollisimman varhain.

Soilta tulevan puutavaran osuus hakkuukertymästä on noin yksi kolmasosa. Suometsien hakkuiden täysimääräinen toteuttaminen on erityisen seurannan ja huomion kohteena. Suometsien puuntuotantokyvyn ylläpitämiseksi tehdään kunnostusojitusta 800 km vuodessa, ja kannattavimpia kohteita voidaan lannoittaa. Suometsien hoito edellyttää yrittäjäpalveluiden hankinnan, toimintatapojen, työmenetelmien ja kaluston voimakasta kehittämistä.

Metsän uudistamisessa pyritään nopeaan uudistamistulokseen ja kullekin kasvupaikalle sopivien kustannustehokkaiden menetelmien käyttöön. Maankunnostusta tehdään 80 %:lla uudistushakkuiden pinta-alasta. Viljelymenetelmänä käytetään kylvöä kaikilla sille sopivilla kasvupaikoilla. Luontaista uudistamista voidaan käyttää, kun siihen on olemassa edellytykset.

Taimikonhoidossa tavoitteena on metsikön nopea alkukehitys, oikea-aikainen harvennaminen ja kannattava ensiharvennushakkuu. Uudistamisesta johdettu taimikonhoidon tavoitemäärä on 5 500 ha/v.

Kannattavuuden parantamiseksi tehdään hyvälaatuisten metsiköiden kasvatuslannoituksia kiven-näismaalla 3 000 ha/v ja turvemaalla 2 000 ha/v. Tuhkalannoitus kuuluu keinovalikoimaan. Metsien terveyden turvaamiseksi tervehdyttämislannoituksia (sisältyvät määriin) tehdään todettujen ravinnepuutosten perusteella.

Kaikissa metsätalouden töissä vesiensuojelutoimenpiteiden onnistuminen on tärkeää. Vesiensuojelutoimenpiteiden laatua seurataan.

Lähes kaikki Metsähallituksen metsät soveltuvat virkistyskäyttöön. Rajoitetussa käytössä olevien metsiköiden käsittelyssä tähdätään kannattavan hakkuun lisäksi erityisesti virkistysarvon ja luonnon monimuotoisuuden lisäämiseen. Sopivissa kohteissa voidaan käyttää erikoishakkuuta: säästöpuu-, pienaukko- tai jatkuvan kasvatuksen hakkuita. Virkistyskäytön suhteen tärkeiksi tiedetyissä rantametsissä käytetään kaikkia ympäristöoppaassa kuvattuja virkistysarvoa lisääviä keinoja (katso kappale 7.5.1). Sidosryhmien ja kansalaisten sekä sisäinen osallistaminen on tärkeää.

Hakkuumäärien lisääntyessä kasvaa yrittäjiltä ostettavien puunkorjuu-, kuljetus- ja metsänhoitopalveluiden tarve. Yrittäjäsuhteisiin sovelletaan Metsähallituksen urakointiperiaatteita, joiden tavoite on laadukkaita ja kilpailukykyisiä urakointipalveluita. Palveluiden tulee olla Metsähallituksen tarpeisiin sopivia sisältäen ympäristöosaamisen ja tietotekniikan hyödyntämisen. Tavoitteena on sopimusten työmäärien ja tehtävien laajuuden kasvattaminen, yrittäjien toteutusvastuun lisääminen ja verkottumisen edistäminen.

Suunnitelmakaudella energiapuun käyttö Suomessa tulee lisääntymään ja korjuuteknologia kehittyy.

Metsätalousmaata ostetaan lisää vuotuisten investointibudjettien ja kulloistenkin hankintakriteerien sallimissa rajoissa.

Tieverkko: katso kappale 7.8.

7.5.1 Talousmetsien luonnonhoito

Talousmetsien ekologinen verkosto täydentyy toimenpidesuunnittelun yhteydessä löytyvillä pienialaisilla alue-ekologisilla luonto- ja lajikohteilla. Osaa tiedossa olevien lajiesiintymien rajauksista tarkennetaan. Erityistä suojelua vaativien lajien esiintymät rajataan talousmetsissä Metsätalouden ympäristöoppaassa (2004) esitettyjen periaatteiden mukaisesti.

Osa-alueittaiset metsien rakenteen kehittämistavoitteet ovat %-osuuksina 30 vuoden kuluttua taulukoiden 13 ja 14 mukaiset. Tavoitteiden määrittelyssä on oletettu, että maankäyttöjakauma säilyy nykyisellään ja päätetyt suojeluohjelmat etenevät suunnitellusti. Taulukoiden tavoitetiedot on saatu laskemalla uuden alue-ekologisen osa-aluejaon mukaiset tavoiteluvut. Vanhan metsän tavoitteessa on otettu huomioon luonnonvarasuunnittelun yhteydessä tehdyt erilaiset maankäyttöpäätökset sekä tällä hetkellä Järvi-Suomessa yli 80-vuotisten ja Savo-Karjalassa yli 100-vuotisten metsänkäsittelyn ulkopuolelle siirrettyjen metsien kehittyminen. Ne täyttävät kehittämistavoitteiden vanhan metsän ikäraajat 30 vuoden aikajaksolla.

Taulukko 13. Vanhat metsät (osuus kaikista alueen metsämaista).

Osa-alue	30 v tavoite (%-osuus)	Vanhojen metsien osuus tällä hetkellä	Ekologisen verkoston vanhojen metsien osuus tällä hetkellä
Järvi-Suomi (>100 v)	17 %	14,1 %	10,9 %
Savo-Karjala (>120 v)	8 %	7,9 %	6,5 %

Taulukko 14. Lehtipuuvaltaisten metsien osuus metsämaasta.

Osa-alue	30 v tavoite (%-osuus)
Järvi-Suomi	8 %
Savo-Karjala	5 %

Savo-Karjalassa sekä lehtipuuvaltaisten metsien että lehtipuun tilavuusosuus on metsätalouden hallitsemilla mailla suurempi kuin luontopalvelujen mailla. Järvi-Suomessa tilanne on metsätalouden ja luontopalvelujen mailla päinvastoin. Sekä lehtipuuvaltaisuus että lehtipuun tilavuusosuus ovat suurempia luontopalvelujen hallitsemilla mailla. Kokonaisuudessaan lehtipuuvaltaisuus ja -tilavuusosuus on kuitenkin Järvi-Suomessa Savo-Karjalaa suurempi. Lehtipuun tilavuusosuus nousee 30 vuoden kuluessa Järvi-Suomessa n. 17 %:in ja Savo-Karjalassa hieman yli 10 %:in koko metsämaan puuston tilavuudesta.

Taulukon 15 tavoitelukuihin sisältyvät myös suojelualueilla tapahtuvat ennallistamis- ja palojatkumopoltot. Myös mahdolliset metsäpalot lasketaan mukaan tavoitteen täyttymistä seurattaessa. Metsätaloudelliset kulotukset keskitetään palojatkumoalueiden läheisyyteen (ks. kuva 20).

Taulukko 15. Metsätalouden kulotustavoitteet osa-alueittain (ha/v).

Osa-alue	30 v tavoite ha/v
Järvi-Suomi	22
Savo-Karjala	78

Metsänhoitotoimenpiteillä vaikutetaan lahopuun määrään ja laatuun vuosikymmeniksi, jopa vuosisadoiksi eteenpäin. Lahopuujatkomon varmistamiseksi tulee metsikön kaikissa kehitysvaiheissa säästää jo kuollut puusto ja lisäksi jättää osa elävästä puustosta kuolemaan ja lahoamaan metsään. Normaalisti käsiteltävissä talousmetsissä uudistushakkuussa säästetyn puuston kokonaismäärän tulisi olla keskimäärin 5–10 m³/ha. Tämä määrä koostuu pääasiassa hakkuualojen luontokohteiden elävästä ja kuolleesta puustosta sekä hakkuualoille jätetyistä elävistä ja kuolleista minimiläpimitat täyttävistä säästöpuista. Säästöpuut voivat olla myös ryhmissä. Säästettävän puuston tilavuuteen laskeetaan myös ns. muu ainespuu, jolla tarkoitetaan varsinaista säästöpuustoa pienikokoisempia, läpimitaltaan vähintään 9 cm olevia eläviä ja kuolleita puita.

Säästöpuuta jätetään keskimääräistä enemmän metsäisten suojelualueiden ympärille Metsätalouden ympäristöoppaan mukaisesti. Tällaisia alueita tullee hakkuusiin noin 100–400 ha/v. Päätehakkuissa säästöpuuta jätetään 25–30 m³/ha tai luontopalveluiden kanssa tehtävän erityisen suojelualueen reunatarkastelun mukaisesti enintään 50 m³/ha. Säästöpuusto sijoitetaan erityisesti vaihtumisvyöhykkeille, suojelualueiden reunoille ja luontokohteiden läheisyyteen.

Tavoitteena on, että säästöpuuston myötä lisääntyvä lahopuu tukee suojelualueiden ennallistamista ja luo edellytyksiä suojelualueiden uhanalaisen lajiston säilymiselle. Säästöpuuryhmien kehittäminen aloitetaan jo taimikonhoitovaiheessa.

Säästöpuuta voidaan myös muissa erityiskohteissa jättää tavanomaista enemmän. Tällaisia erityiskohteita ovat mm. ekologiset yhteydet ja kulotusalueet. Näille kohteille voidaan jättää säästöpuuta huolellisesti valittuina ryhminä noin 20 m³/ha. Tarvittaessa myös maisemakohteille voidaan jättää säästöpuuta tavanomaista enemmän.

Metsätalouden hallussa olevia rantametsiä käsitellään varovasti. Metsätalouden ympäristöopas tarjoaa hyvät ohjeet rantametsien ja pienvesien lähistöillä tapahtuviin metsänkäsittelyihin. Vesistöillä, joilla rantametsän puusto ei vaikuta pienilmastoon, vesien-suojelun kannalta riittävä suojavyöhyke voi olla polveileva, maaston muotoja mukaileva, ja muodostua lähinnä vesiensuojelullisin sekä myös maisemallisin perustein. Itä-Suomen luonnonvarasuunnittelussa sovittujen peitteisten, varovasti käsiteltävien rantametsien lisääminen kohdistetaan alueille, joilla on saatavissa suurin ekologinen, matkailullinen ja virkistykellinen lisähyöty. Leveämmillä, matkailullisten, virkistykellisten tai ekologisten perusteiden vuoksi määritellyillä ranta-alueilla voidaan tehdä poimintahakkuun luonteisia hakkuuta tai maisemahakkuuta, joita luonnehtivat ylipitkä kiertoaika, tarkkaan suunniteltu metsänkäsittely ja mm. tarpeen vaatiessa mahdollisesti pienaukoilla tehtävät metsänuudistamiset.

Rannoilla on aina vesiensuojelun takia käsittelemätön minimikaista, jolta ei poisteta puuta ja jolla ei liikuta korjuukalustolla. Käsittelemätön minimikaista on vähintään 5 m leveä, mutta se määritellään tapauskohtaisesti. Esimerkiksi jyrkillä rantamaastoilla minimikaista voi olla selvästi leveämpikin. Puustoista suojavyöhykettä voidaan harventaa tai poimia taloudellisesti arvokkaimpia puuta varovasti minimikaistaleen ulkopuolella. Laskennallisesti suojavyöhyke on keskimäärin yli 15 m leveä.

Suojelualueiden läheisyydessä ja suojeluohjelmaan liitettävissä kohteissa soita voidaan ennallistaa noin 200 ha:n alalla. Näitä kohteita suunnitellaan ja toteutetaan yhteistyössä luontopalvelujen kanssa.

Museoviraston muinaisjäännösrekisterin tiedot ovat Metsähallituksen käytössä, ja muinaisjäännösten läheisyydessä toimitaan kohteiden suojeluarvo säilyttäen. Usein kohteen hoito vaatii puuston käsittelyä.

7.6 Kaavoitus ja kiinteistökauppa

Rantatonttutuotantoa ja -myyntiä jatketaan valtio-omistajan asettamien tavoitteiden, reunaehtojen ja kaavoitusperiaatteiden mukaisesti. Saimaannorpan suojeluun liittyvät tavoitteet otetaan korostetusti huomioon.

Tonttituotantoa ja lomatonttikauppaa ranta-alueilla jatketaan uusien kaavoitusperiaatteiden vuodelta 2008 (liite 10) ohjaamina ja liiketoiminnan tavoitteiden pohjalta. Kuntien yleiskaavoissa valtion ranta-alueet ja niiden käyttö suunnitellaan samassa yhteydessä kuin alueen muiden maanomistajien maa-alueet. Alueen eteläosissa on suurten vesistöjen äärellä voimakasta kysyntää omarantaisille lomarakennuspaikoille. Metsähallituksella on kuitenkin vain vähän kaavoituspotentiaalia kyseisillä seuduilla. Omissa suunnitteluhankkeissa korostetaan omarantaisten lomarakennuspaikkojen lisäksi yhteisrantaista ja ympärivuotiseen käyttöön soveltuvia ratkaisuja. Suunnitteluajanjakson aikana käynnistetään joitakin ranta-asemakaavoja, joilla tuotetaan edellä mainittuja kysyntää vastaavia ratkaisuja. Näissä hankkeissa huomioidaan korostetusti luonnon-suojelu-, virkistys- ja kulttuuriarvot sekä jokamieskäytön mahdollisuudet.

Metsähallituksen yhtenä tehtävänä on etsiä yhä uusia keinoja maaomaisuuden tuottavuuden lisäämiseen. Yksi konkreettinen maankäyttöä tehostava hanke on Laatumaa-veltoinen Metsähallituksen maaomaisuuden kartoitustyö. Siinä "haravoidaan" etenkin tuottamattomassa tai vajaatuottoisessa tilassa olevat maa-alueet sekä etsitään niille tarkoituksenmukaisempaa ja tehokkaampaa käyttöä. Valtionmaat voivat sopia muuhunkin kuin perinteiseen metsätaloukseen: esim. ympärivuotinen asuminen, teollisuus-rakentaminen, yhteisrantaisten loma-asuminen, energiantuotanto jne. Kehittyvien taajamien läheisyydessä olevien alueiden eri maankäyttöpaineet tulevat korostumaan entisestään tulevaisuudessa. Näiden alueiden tuottavuutta pyritään parantamaan huolehtien samalla arvokkaista luonto- ja virkistysarvoista.

Metsähallitus jatkaa suojeluohjelmien toteuttamista vuosina 2005–2014 METSO-toimintaohjelman mukaisesti vuosittain 5,0 milj.€ :n määrärahalta, josta noin puolet kohdistuu Itä-Suomeen.

7.7 Maa-ainestoiminnot

Liikelaitos Metsähallitus ei itse suoraan harjoita aktiivista maa-ainesten jalostusta tai kauppaa. Maa-ainesmarkkinoilla toimii Metsähallituksen kokonaan omistama Morenia Oy. Metsähallitus tarjoaa maa-aineksia kaikille alan toimijoille.

Luonnonvarasuunnittelun periaatteet koskevat myös merialueiden luonnonvarojen käyttöä. Valtioneuvoston periaatepäätös Itämeren suojeluohjelmasta vuodelta 2002 sisältää Itämeren kestäväen käytön edistämiseksi suunnattuja toimenpiteitä, mm. koko Suomen rannikkoalueet kattavan merihiekan ja kiviainesten ottosuunnitelman laadinta toiminnasta aiheutuvien haittojen hallitsemiseksi. Osana Itämeren suojeluohjelmaa toteutetaan valtakunnallista vedenalaisen meriluonnon monimuotoisuuden inventointiohjelmaa (VELMU), johon Metsähallitus osallistuu omalla merialueiden inventointiohjelmalla (MERLIN). Kotkan ja Haminan edustan merialueet ovat pääosin Itäisen Suomenlahden kansallispuiston aluetta. Suojelualueiden läheisyys korostaa entisestään alueen suunnittelutarvetta ja vedenalaisten olosuhteiden tuntemusta. Mahdollisissa ottokohteissa tullaan käyttämään ympäristöä säästävää ja kehittynyttä tekniikkaa.

7.8 Tiestö

Kuljetukset ja liikkuminen perustuvat yhtenäisillä valtionmailla pääosin oman tieverkon (7100 km) rakentamiseen ja ylläpitoon. Haja-alueilla ja erikoisesti Järvi-Suomen puolella yksityistieverkoston (osakkuustiet, 2100 km) käyttö on tunnusomaista.

Oma tieverkosto (runko- ja aluetiet) on pääpiirtein rakennettu, ja tienpito on tämän varsin kattavan tieverkon kunnossapitoa ja laadun parantamista. Erikoisesti siltojen kuntotarkastuksiin ja peruskorjauksiin tai uudelleen rakentamisiin tullaan panostamaan luonnonvarasuunnitelmakaudella. Yksittäisten leimikoiden ulosottoon tarkoitettuja uusia varsiteitä rakennetaan 30 km ja tieverkkoa peruskorjataan 300 km vuosittain. Talvi-teitä käytetään puunkorjuussa satunnaisesti vähäisessä määrin.

Tienpidon tavoite on parantaa nykytiestön laatua siten, että ympäri vuoden liikennöitävien teiden määrä ja osuus tulisivat nousemaan nykyisestä. Turvemaiden puunkorjuun lisäämisen yksi edellytys on tämä tieverkon parantaminen.

8.

Suunnitelman vaikutusten arviointi ja riskianalyysi

Luonnonvarasuunnitelman lähtökohtana on sovittaa yhteen ekologista, taloudellista ja sosiaalista kestävyyttä luonnonvarojen hoidossa ja käytössä. Suunnitteluprosessissa muodostetut vaihtoehdot ja niiden arviointi eri näkökulmista ovat suunnitelman vaikutusten ja riskien arvioinnin pohjana. Metsähallituksen omien paikkatietoaineistojen luotettavuutta on arvioitu vertailemalla tietoja valtakunnan metsien 10. inventoinnin tietoihin. Metsäntutkimuslaitokselta tilattiin myös VMI10:n koealatietoihin perustuva suurimman kestävän hakkuumäärän arvio. Lisäksi tehtiin joitakin muita riskienarviointia kartoitettavia metsävara-analyysejä.

8.1 Suunnitelman vaikutukset

Suunnitelma vastaa Itä-Suomen valtionmaiden osalta teollisuuden lisääntyvään puuntarpeeseen, toteuttaa METSO II -ohjelmaa sekä parantaa virkistyskäytön ja luontomatkailemisen edellytyksiä niille tärkeillä alueilla. Suunnitelmakauden hakkuumäärä - noin 10,4 milj. m³ - vastaa Uimaharjun tuotantolaitosten noin neljän vuoden puunkäyttöä.

Uusien suojelumetsien perustaminen täydentää merkittävällä tavalla ekologista verkostoa etenkin Järvi-Suomen alueella. METSO-ohjelman mukainen ennallistaminen parantaa ekologisen verkoston laatua sekä tukee tavoitetta säilyttää ja lisätä uhanalaisille lajeille tärkeitä elinympäristöjä. Luonnon monimuotoisuus paranee edelleen ennallistamalla suojelualueita ja hoitamalla metsätalousalueiden luontoa ympäristöoppaan mukaan.

Toimintojen keskittäminen matkailun painopistealueille mahdollistaa luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun palveluiden laadun ja kestävyuden turvaamisen sekä tehostaa näiden alueiden käyttöä. Painopistealueisiin kuuluvien luonnonsuojelualueiden palveluiden suunnittelulla ja käytön ohjauksella turvataan myös se, että suojelutavoitteet saavutetaan ja käyttöpaineet pienentyvät tai pysyvät alhaisina muilla suojelualueilla. Painopistealueet tukevat myös yksityisen matkailusektorin toimintaa.

Metsien kasvun myötä varttuneiden metsien määrä lisääntyy. Maisema muuttuu sulkeutuneemmaksi. Suurin osa Itä-Suomen alueen valtion rantametsistä on joko kokonaan metsätalouskäytön ulkopuolella tai metsätalouskäyttöä on rajoitettu, mikä tukee metsien virkistyskäyttöä sekä vesien ja maiseman suojelua. Retkeilyreittien ja -rakenneiden läheisyydessä tilanne on samansuuntainen.

Suunnitelmassa tehtyjen ratkaisujen myötä ensisijaisesti metsätalouteen varattujen alueiden määrä vähenee. Hyvän metsänhoidon, metsien lisääntyneen kasvun ja uusien metsänhoitosuosituksen ansiosta hakkuumahdollisuudet kuitenkin kasvavat jo ensimmäisellä 10-vuotisjaksolla. Metsien kasvu ei lisäännä enää tulevina 10-vuotiskausina. Puuston määrä kasvaa 54 milj. m³:sta yli 70 milj. m³:in 30 vuoden aikana. Talousmetsissä vastaava muutos on 40 miljoonasta 49 miljoonaan m³:in.

Hakkuumäärien nousu ja panostus metsänhoitoon lisäävät metsätalouden työllisyyttä. Matkailun painopisteratkaisu luo edellytykset tukea matkailuun liittyvien työpaikkojen lisääntymistä. Metsähallituksen työllistävyys nousee aiemmalta 450 henkilön tasolta noin 10 %.

8.2 Riskianalyysi

Luonnonsuojelualueiden hoitoon ja käyttöön liittyvien töiden toteuttaminen edellyttää niihin liittyvän valtion rahoituksen pysymistä vähintään nykyisellä tasolla. Ajantasaiset laji- ja luontotyyppitiedot mahdollistavat toiminnan suunnittelun sekä ohjauksen ympäristön ja luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen kannalta kestäväällä pohjalla.

Talousmetsien kasvu on yli 1,7 milj. m³/v, eli se on selvästi suurempi kuin hakkuumäärä. Metsävarojen lähiajan käytön tehokkuutta (käyttöastetta) tutkittiin hakkuumahtolaskelman avulla. Siinä laskettiin kaikki asetettujen maankäyttörajoitusten ja sovellettujen metsänhoitosuosituksen mukaan hakattavissa oleva hakkuumahto. Laskelma antaa ensimmäisellä 10-vuotiskaudella noin 150 000 m³ korkeamman hakkuumäärän vuodessa kuin valittu hakkuuden taso. Hakkuumahdon toteuttaminen johtaisi kuitenkin puuvarannon ja hakkuumahdollisuuksien alenemiseen seuraavalla vuosikymmenellä. Lisäksi arvioitiin turvemailta tulevan kertymän vaikutusta hakkuumäärään. Nyt valitulla hakkuuden tasolla kertymästä 36 % tulee turvemailta. Jos turvemailta korjattavan puun osuus jää alle 20 %:n, hakkuumahdollisuudet alenevat merkittävästi.

Hakkuusuunnitteen toteuttaminen edellyttää, ettei suunnitelmakaudella perusteta uusia hakkuurajoitteita. Samoin hakkuumahdollisuusarvio perustuu oletukseen, että niin puuston kasvuun vaikuttavat tekijät kuin puiden reagointi niihin eivät muutu. Tuloksia tarkasteltaessa on otettava huomioon tulosten luotettavuuden olevan sitä huonompi, mitä kauemmaksi tulevaisuuteen laskelmia ja tarkasteluja ulotetaan.

Metsien kasvun myönteisen kehityksen varmistamiseksi metsänhoitotoimenpiteet ja kasvatushakkuut tulee suorittaa oikea-aikaisesti. Töiden suorittaminen edellyttää riittäviä resursseja, mikä vaatii aktiivisia toimenpiteitä.

Luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun kestävyden turvaamisella vältetään luonnon kulumisen sekä erilaisten luonto- ja ympäristöhäiriöiden riskivaikutuksia. Keskeisinä työvälineinä turvaamisessa ovat ajantasaiset hoito- ja käyttösuunnitelmat sekä suojelualueiden tilan seuranta vakioiduilla menetelmillä. Myös palveluiden turvallisuusriskit otetaan huomioon. Käytön ohjaus luontoa säästävästi, palveluiden keskittäminen kysynnän painopistealueille ja asiakasneuvonta ovat tässä suhteessa avainasemassa. Käytön ohjausta tuetaan rakenteilla, luonto-opastuksella ja mm. yrittäjien kanssa tehtävillä yhteistyösopimuksilla. Mikäli asiakasmäärät kasvavat hallitsemattomasti eikä rahoitus kasva ja palveluiden ylläpitöpanostus vahvistu samassa suhteessa, ei kaikkea nykyistään palveluvarustusta voida ylläpitää nykytasolla. Tämä voisi johtaa ongelmiin kohteiden kantokyvyssä ja entistä tiukempaan priorisointiin: Mitä osaa palveluista ylläpidetään ja mitä ei.

Suunnitelman laadinnassa mukana ollut yhteistyöryhmä edusti monipuolisesti erilaisia sidosryhmiä. Kansalaisilta saatu palaute täydensi näkemystä. Yhteistyöryhmän suositus toiminnan painotuksesta saa tukea myös muun osallistamisen kautta.

Ilmaston lämpenemisen vaikutuksia ei ole arvioitu tässä suunnitelmassa, mutta Metsähallitus on käynnistänyt projektin, jossa selvitetään kokonaisvaltaisesti, miten ilmastonmuutos on otettava huomioon Metsähallituksen toiminnassa.

9.

Luonnonvarasuunnitelma ja muut alueelliset suunnitelmat

Pohjois-Karjalan maakuntasuunnitelmaa 2025 toteutetaan Pohjois-Karjalan maakuntaohjelmalla vuosille 2007–2010. Ohjelman yhtenä painopistealueena on visio Pohjois-Karjalasta Euroopan metsämaakuntana. Luonnonvarasuunnitelman päälinjaukset ja toimintaohjelma edesauttavat vision toteutumista. Maakuntaohjelmassa matkailu nähdään tulevaisuuden mahdollisuutena. Pohjois-Karjalan matkailun menestymisen edellytyksenä pidetään Kolin kehittämistä kansainvälisesti ja kansallisesti merkittäväksi ympärivuotiseksi matkailukeskukseksi. Metsähallituksessa Koli-Ruunaan alue on määritelty virkistyskäytön ja luontomatkailun kannalta tärkeäksi aluekokonaisuudeksi, jonne luonnonvarasuunnitelman toimintaohjelman mukaisesti suunnataan kehittämisresursseja. Saimaan alue muodostaa vastaavanlaisen aluekokonaisuuden. Tämä tukee puolestaan Etelä-Savon maakuntasuunnitelmaa 2025 toteutavassa maakuntaohjelmassa 2007–2010 esille tuotua tavoitetta hyödyntää suojelualueverkostoa kestäväällä tavalla virkistyskäytössä ja luontomatkailussa.

Valtioneuvosto vahvisti Pohjois-Karjalan maakuntakaavan 1. vaiheen vuonna 2007. Parhailaan laaditaan kaavan 2. vaihetta, joka käsittää mm. maa-aineisten ottoalueet.

Etelä-Savon, Etelä-Karjalan, Kymenlaakson ja Pohjois-Savon maakuntakaavat ovat valmisteluvaiheessa. Suunnitteluaiakataulun mukaan kaavat vahvistetaan vuosina 2009–2010.

Ympäristökeskuksittain laadituissa ympäristöstrategioissa tavoitteina ovat muun muassa yhteistyön vahvistaminen ja osaamisen lisääminen, vesistökuormituksen vähentäminen, luonnon monimuotoisuuden turvaaminen, rantojen suunnitelmallinen käyttö, matkailun ja virkistyskäytön ohjaaminen sitä kestäville alueille sekä luonnonvarojen käytön yhteensovittaminen. Nämä ovat keskeisesti mukana myös luonnonvarasuunnitelmassa.

Suunnitelma-alueella toteutettavat metsäkeskuksittaiset alueelliset metsäohjelmat on laadittu vuosille 2006–2010. Alueellinen metsäohjelma on koko metsäsektorin ja sen yhteiskunnallisten vaikutusten strateginen ohjelma. Sen tehtävänä on antaa suuntaviivat alueen metsien hoidolle, käytölle ja suojelulle, puun käytölle ja jatkojalostukselle sekä monikäytölle. Metsäohjelmien perustana on metsien käyttö ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestäväällä tavalla. Ohjelmissa keskeisenä tavoitteena on hakkuumahdollisuuksien täysimääräinen hyödyntäminen. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää kasvatushakkuiden lisäämistä ja panostamista metsänhoitoon sekä metsätieverkoston parantamiseen ja ylläpitoon. Myös turvemailla olevien metsien hoitoon ja käyttöön tulee panostaa entistä enemmän vesiensuojelutoimenpiteet huomioon ottaen. Metsähallituksen luonnonvarasuunnitelma tukee valtionmaiden osalta edellä olevien tavoitteiden toteuttamista.

10.

Seuranta

Suunnitelmaa seurataan viiden vuoden jaksoissa projektissa sovitulla seuraavilla seurantamittareilla. (Metsähallituksessa parhaillaan käynnissä oleva LVS-mittareiden kehittämistyö saattaa tuoda muutoksia mittareihin.)

T = tavoite asetettu, K = kehitystä seurataan.

Maa- ja vesialueiden käytön kehitys

kokonaispinta-alan jakauma: metsätalouskäyttö (talouskäyttö, rajoitettu käyttö ja käytön ulkopuoliset alueet), suojelukäyttö, muu käyttö ja vedet K

Metsävarojen kehitys

ikäluokkajakauma K
puulajivaltaisuus K
puuston tilavuus puulajeittain K
kasvu K

Ekologisen verkoston laajuus ja edustavuus

laajuutta seurataan maa- ja vesialueiden käytön kehityksen mittarissa K

ekologisen verkoston edustavuus osa-alueittain (kasvupaikat, ikäluokat ja puulajivaltaisuudet) K

Uhanalaiset lajit ja metsien monimuotoisuus

vanhojen (yli 100/120 vuotta) metsien pinta-ala osa-alueittain T

lehtipuuvältaisten metsien osuus osa-alueittain T

kulotettujen alueiden ja poltettujen metsien pinta-ala osa-alueittain T

lahopuun määrä suojelualueilla, säästöpuuston ja lahopuun määrä talousmetsissä T
(ympäristöoppaan tasot)

Ennallistaminen ja luonnonhoito

ennallistettujen soiden ja metsien pinta-ala T

hoidossa olevien perinnebiotooppien pinta-ala T

Virkistys- ja matkailukäytön tavoitteet

suojelu- ja virkistysalueiden kävijämäärä K

metsien ikäluokkajakauma: seurataan metsävarojen kehityksen ikäluokkajakaumamittarilla

metson soidinpaikkojen lukumäärä K

palveluvarustuksen määrän kehitys K

Virkistyskäyttö ja vesistöjen suojelu

vesistöjen suojavyöhykkeen säilyminen hakkuissa, maanmuokkauksessa ja kunnostusosituksessa

Taloudelliset tavoitteet

hakuumäärä T

Yhteiskunnalliset tavoitteet

MH:n kustannusbudjetti K

henkilötyövuodet K

Maanjalostuksen tavoitteet

myydyt tontit K

Metsähallituksen vuorovaikutus

kyselyiden tulokset

Suunnitelman välitarkastus tehdään vuonna 2013. Tällöin tarkastetaan suunnitelman tavoitteet ja mitoitus yhdessä yhteistyöryhmän kanssa.

Suunnitelman liitteet

- Liite 1. Projektiorganisaatio.
- Liite 2. Luonnonvarasuunnitelman seuranta, kausi 2000–2007
- Liite 3. Alue-ekologisten tavoitteiden toteutuminen
- Liite 4. Suojelualueet vuonna 2007
- Liite 5. Rikastava ja kestävä vuorovaikutus luonnonvarasuunnittelussa
- Liite 6. Yhteistyöryhmän esitys toiminnan painotuksista
- Liite 7. Perustettavat suojelumetsät
- Liite 8. Tasetarkistukset
- Liite 9. Hakkuulaskelman kuvaus ja metsien rakenteen kehitys
- Liite 10. Metsähallituksen maiden kaavoitusperiaatteet
- Liite 11. Lausunnot

Projektiorganisaatio

Projektiryhmä

Esko Maukonen	Projektipäällikkö
Sirpa Nykänen	Projektisihteeri
Juha Laitinen	Metsätalous
Seppo Manninen	Luontopalvelut
Juha Huttunen	Laatumaa
Arto Kammonen	Metsätalous, alue-ekologia-asiantuntija
Jukka Leskinen	Metsätalous, paikkatietoasiantuntija
Juha Salmi	Metsätalous, metsävara-analyysit
Jari Jämsä	Metsätalous, metsävara-analyysit

Ohjausryhmä

Markku Vainio	Metsätalous, ohjausryhmän puheenjohtaja
Stig Johansson	Luontopalvelut (30.6.2007 saakka)
Erkki Virolainen	Luontopalvelut (1.7.2007 alkaen)
Tauno Kandelin	Laatumaa
Veikko Hiltunen	Metsätalous, menetelmäasiantuntija

Yhteistyöryhmä

Puheenjohtaja	Teuvo Pohjolainen	Joensuun yliopisto
Jäsen	Jari Parviainen	Tutkimus Metla/ Joensuun toimintayksikkö
Jäsen	Tommi Anttonen	Opetus/Pohjois-Karjalan ammattiopisto
Varajäsen	Risto Keränen	Opetus/Pohjois-Karjalan ammattiopisto
Jäsen	Juha Kuittinen	Metsästys/Pohjois-Karjalan riistanhoitopiiri
Jäsen	Jorma Tiitinen	Kalastus/Etelä-Savon TE-keskus
Jäsen	Aija Laukkanen	Matkailu/Saimaan Matkailu ry
Jäsen	Jari Korkalainen	Matkailu ja retkeily/Metsäkartano
Jäsen	Keijo Savola	Luonnonsuojelupiirit/Pohjois-Karjalan luonnonsuojelupiiri
Varajäsen	Heikki Pönkkä	Luonnonsuojelupiirit/Pohjois-Karjalan luonnonsuojelupiiri
Jäsen	Harri Hölttä	Luonnonsuojelujärjestöt/Suomen Luonnonsuojeluliitto
Jäsen	Sami Honkanen	Metsäteollisuus/Stora Enso
Varajäsen	Pertti Nevalainen	Metsäteollisuus/Stora Enso
Jäsen	Aaro Hiltunen	Metsäteollisuus Vapo Timber Oy
Jäsen	Ilkka Hämäläinen	Energiasektori/L&T Biowatti Oy

Jäsen	Markku Simanainen	Pohjois-Karjalan kunnat/Lieksan kaupunki
Jäsen	Jyrki Tiippana	Järvi-Suomen kunnat/Heinäveden kunta
Varajäsen	Riitta A. Tilus	Järvi-Suomen kunnat/Heinäveden kunta
Jäsen	Juhani Puoskari	Koneyrittäjät
Jäsen	Timo Leskinen	Yksityismetsätalous/Metsänomistajienliitto Järvi-Suomi
Jäsen	Timo Partanen	Henkilöstö/Metsähallitus
Varajäsen	Juha Hirvonen	Henkilöstö/Metsähallitus
Jäsen	Pentti Kempainen	Metsähallituksen Pohjois-Karjalan neuvottelukunta
Jäsen	Juha Hämäläinen	Ympäristökeskukset/Pohjois-Karjalan ympäristökeskus
Jäsen	Kyösti Hassinen	Metsäkeskukset/Pohjois-Karjalan metsäkeskus
Jäsen	Jarmo Vauhkonen	Maakuntaliitot/Etelä-Savon maakuntaliitto
Varajäsen	Juhani Pirskanen	Pohjois-Savon liitto

Luonnonvarasuunnitelman seuranta kausi: 2000–2007

1.1. Pinta-ala pääryhmittäin (ei sisällä yleisiä vesialueita eikä opetusmetsiä)				
Pääryhmä	ha 1999	ha 2003	ha 2007	lisäys
Metsämaa	396 700	424 500	445 600	48 900
Kitumaa	37 200	37 900	37 700	500
Joutomaa	37 500	39 100	41 500	4 000
Muu maa	12 700	17 900	12 900	200
Vedet	42 000	52 200	53 000	11 000
Yht.	526 100	571 600	590 700	64 600

1.2. Pinta-ala maankäyttöluokittain						
Maankäyttöluokat (sisältää myös vedet)	ha 1999	%	ha 2003	%	ha 2007	%
Talousmetsät	423 950	81	429 000	75	432 100	73
Lakisääteiset suojelualueet ja suojeluohjelmat	77 250	15	104 200	18	120 150	20
Ulkoilu ja retkeily	3 100	1	3 150	1	3 100	1
Kaavaperusteiset maat	2 750	0	7 500	1	5 800	1
Mh:n omalla päätöksellä perustetut erityisalueet	6 350	1	4 500	1	3 450	1
Metsänjalostuksen maat	1 250	0	1 150	0	1 550	0
Vuokratut alueet	5 750	1	1 550	0	1 550	0
Muut erityisalueet	5 550	1	20 550	4	22 900	4
Yhteensä	525 950		571 600		590 600	

1.3. Kasvupaikkatyypit kivennäismailla

Kasvupaikkatyyppi	ha 1999	%	ha 2003	%	ha 2007	%
Lehdot ja lehtomaiset kankaat	4 550	2	7 800	3	10 350	3
Tuoreet kankaat	74 100	27	85 100	29	93 600	30
Kuivahkot kankaat	166 350	61	174 350	59	179 800	57
Kuivat ja karukkokankaat	25 650	9	28 300	10	29 350	9
Hietikot, kalliot, louhikot	1 850	1	2 100	1	1 750	1
Yhteensä	272 500		297 650		314 850	

1.4. Kasvupaikkatyypit soilla ja vastaavilla turvekankailla

Kasvupaikkatyyppi	ha 1999	%	ha 2003	%	ha 2007	%
Lehtomainen ja lettosuo	100	0	200	0	900	0
Ruohoinen suo	2 450	1	2 900	1	4 200	2
Mustikkainen ja suursarainen suo	21 900	11	25 050	12	28 750	14
Puolukkainen ja piensarainen suo	43 050	22	49 600	24	60 100	29
Tupasvillainen tai isovarpuinen suo	102 200	51	96 950	48	92 480	44
Rahkainen suo	29 100	15	29 050	14	23 800	11
Yhteensä	198 800		203 750		210 230	

1.5. Puuston kokonaistilavuus puulajeittain metsämaalla, m³

Puulaji	1999	2003	2007
Mänty	27 518 000	33 267 200	36 316 900
Kuusi	7 759 500	9 328 700	10 647 400
Koivu	3 625 400	4 738 900	5 695 600
Muut	301 800	533 800	711 700
Yhteensä	39 204 700	47 868 600	53 371 600

1.6. Puuston kokonaistilavuus kitumaalla, milj. m³

	1999	2003	2007
	0,6	0,7	0,7

1.7. Metsien ikärakenne, %

Ikäluokka, v	1999	2003	2007
0 - 20	20	17	16
21 - 40	32	28	26
41 - 60	18	24	27
61 - 80	10	11	12
81 - 100	6	7	7
101 - 120	4	4	4
121 - 140	4	3	3
141 -	6	5	5

2.1. Tuhojen määrä, ha

Tuholaji	1999	2003	2006
Metsäpalot	4	11	2
Myrskytuhot	52	16	9
Neulas- ja lehtituholaiset	2280	0	0

2.2. Juurikäävän torjuntapinta-ala, ha

	1999	2003	2006
	489	3 144	3 930

3.1. Metsätase talousmetsissä 1999 ja 2003

Kasvun ja poistuman suhde, m ³	1999	2003	2006
Kasvu, 1000 m ³	1 580	2 021	2 125
Poistuma, 1000 m ³	825	902	1 016
Suhde	1,92	2,24	2,09

3.2. Hakkuupinta-alat, ha

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	00-06
Harvennushakkuut	6 955	6 901	7 685	8 771	7 858	8 851	8 262	7 486	7 973
Avohakkuut	1 581	1 358	1 658	1 693	1 930	2 040	1 681	2 107	1 781
Siemenpuuhakkuut	861	923	697	622	620	351	398	509	589
Siemenpuiden poisto	955	987	864	699	883	342	777	756	758
Yhteensä	10 352	10 169	10 904	11 785	11 291	11 584	11 118	10 858	11101

3.3. Metsänhoito- ja metsänparannustyöt, ha

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Kulutus	22	67	93	82	77	6	14	44
Laikutus		1 521	574	703	515	462	483	708
Äestys	1 819		845	874	990	890	885	817
Mätästys	84	160	203	303	429	475	533	642
Muu muokkaus			6	61		18	6	6
Uudistusalan raivaus	907	833	720	481	526	585	503	547
Taimikonhoito	5 935	5 497	6 046	5 299	5 252	8 034	7 334	4 750
Lannoitus	2 235	1 369	796	1 148	1 082	1 252	1 141	1 029
Ojien kunnossapito (km)	326	240	234	236	274	242	233	206
Istutus	803	654	717	796	882	881	705	904
Kylvö	907	990	904	791	1 119	1 014	1 151	1 030

3.4. Tienrakennus (sis. kunnossapidon), 1000

	1999	2003	2006
Rakennuskustannukset	319	280	769
Käyttö- ja kunnossapitokustannukset	1 193	1 238	1 233
Yhteensä	1 512	1 518	2 002

3.5. Riistasaaliit (kanalinnut), kpl/km² rh-piireittäin

	1999	2003	2006
Pohjois-Karjala	ei arvoa	2,16	2,36
Pohjois-Savo	ei arvoa	2,06	2,3
Etelä-Savo	ei arvoa	1,06	1,69

3.6. Kalavesien hoito

	1999	2003	2006
Istutusmäärä, kg	18 970	17 146	17805

3.7. Kiviainesten otto myyntiin, m³

	1999	2003	2006
	166 243	114 000	180 000

3.8. Turvetuotanto, ha

	1999	2003	2006
	1 400	277	400

4.1. Puulajivaltaisuus, %

Puulajivaltaisuus	1999	2003	2007
Puhdas männikkö	58	57	56
Mäntysekametsä	21	21	22
Puhdas kuusikko	6	5	6
Kuusisekametsä	8	8	9
Puhdas koivikko	2	2	2
Koivusekametsä	3	4	4
Muu puulajivaltaisuus	0	1	1
Aukeat	2	2	1

4.2. Säästöpuut uudistushakkuun jälkeen, m³/ha

	1999	2003	2006
	11,5	16,1	15,4

	Säästöpuu	Maapuu	Sp+Lk	Lahopuujatkumo
Säästöpuu uudistusaloilla	m ³ /ha	m ³ /ha	m ³ /ha	m ³ /ha
1998	4,49	1,19	12,48	13,67
1999	4,49	0,88	11,55	12,43
2000	3,71	1,27	11,46	12,73
2001	5,26	0,63	10,31	10,94
2002	4,25	2,50	16,76	19,26
2003	3,35	0,87	16,10	16,97
2004	4,75	1,90	12,78	14,68
2005	5,38	1,50	8,88	10,38
2006	3,81	1,45	15,42	16,87
Keskiarvo vv 99-06	4,38			14,28

Sp=säästöpuu
Lk=luontokohteiden puu

4.3. Kulotus, ha

	1999	2003	2006
	22	77	44

4.4. Luontokohteiden erityispiirteiden säilyminen hakkuissa, %

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	00-06
Säilyneet	90	85	100	79	85	73	100	96	88
Lähes säilyneet	10	15	0	21	15	21	0	4	11
Osittain tuhoutuneet	0	0	0	0	0	6	0	0	1
Tuhoutuneet	0	0	0	0	0	0	0	0	0

4.5. Suojelualueiden kasvupaikkajakauma, %			
Kivennäismaat	1999	2003	2007
Lehdot ja lehtomaiset kankaat	6	8	11
Tuoreet kankaat	32	34	37
Kuivahkot kankaat	50	48	43
Kuivat ja karukkokankaat	9	8	8
Hietikot, kalliot, louhikot	3	2	1

Turvemaat	1999	2003	2007
Lehtomainen ja lettosuo	0	0	2
Ruohoinen suo	1	2	5
Mustikkainen ja suursarainen suo	7	11	14
Puolukkinen ja piensarainen suo	12	24	42
Tupasvillainen tai isovarpuinen suo	45	32	19
Rahkainen suo	35	31	18

4.6. Ennallistaminen, ha			
	1999	2003	2006
	10	299	1808

4.7. Uhanalaisten laj. esiintymiä, kpl			
	1999	2003	2006
	1 490	2 019	2 877

5.1. Vesistöjen suojavyohtyöhykkeiden keskimääräinen leveys, m									
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	00-06
Tavoite	15	10	13	12	13	16	14	15	13
Toteuma	15	12	13	12	13	15	14	15	13

6.1. Osallistava suunnittelu, tilaisuudet/osallistujamäärä

Tulosalue/prosessi	Yleisötilaisuudet						Sidosryhmäkokoukset					
	Tilaisuudet			Osallistujamäärä			Kokousten määrä, kpl			Osallistujien määrä		
	1999	2003	2006	1999	2003	2006	1999	2003	2006	1999	2003	2006
Luontopalvelut	3	29	9	100	3129	355		46	26		230	214
Luonnonvarasuunnittelu	15			1350				13			204	
Ae-suunnittelu	27			830				10			130	
Kaavoitus	12	* 0	* 0	250	* 0	* 0		* 0	* 0		* 0	* 0
Metsätalous		183	239									
								*) ei omia kaavahankkeita				

6.2. Metsähallituksen Itä-Suomen liikevaihto, (milj. €)

	1999	2003	2006
	40,9	44,9	52,9

6.3. Työpaikat tulosalueittain, htv

Tulosalue	Suorat			Alihankinta			yhteensä		
	1999	2003	2006	1999	2003	2006	1999	2003	2006
Metsätalous	263	206	185	94	140	149	357	346	334
Luontopalvelut	48	63	72				48	63	72
Laatumaa	16	14	10	10	5	2	26	19	12
Villi Pohjola	7	4	2		2	2	7	6	4
Omaisuuspalvelut	13		0	10			23	0	0
Palvelukeskus			16				0	0	16
Morenia		2	2				0	2	2
Yhteensä	347	289	287	114	147	153	461	436	440

6.4. Luontomatkailun yrittäjäsopimukset, kpl

	1999	2003	2006
	30	43	43

6.5. Vuokratämppien käyttöaste, %

	1999	2003	2006
	25,2	43	38

6.6. Kävijämäärät suoj.- ja virkistysalueilla, kpl

	1999	2003	2006
	195 000	275 000	258 000

6.7. Virkistysrakenteisiin käytetyt varat, € /v

	1999	2003	2005
	70 588	591 000	802 000

6.8. Rakennettujen tonttien määrä, kpl

	1999	2003	2006
	458	708	960

Alue-ekologisten tavoitteiden toteutuminen

Alue-ekologinen suunnitelma	Vanhojen metsien osuus metsämaan pinta-alasta, %		Puulajisuhteet		Kulutus		
	Lähtötilanne	Toteutunut	Lehtipuuvallastaisten metsien osuus, %	Lehtipuuston osuus puuston kokonaistilavuudesta, %			
Nimi	Julkaistu	Aikajänne/ tavoite	Lähtötilanne	Tavoite	Toteutunut	Tavoite	Toteutunut
Ylä-Keyritty	14.4.1998	30v/6	7,1	2	4,3	1	
Vältimo	26.10.1998	10v/6 50v/8	7	10	7,9	3	
Koitajoki	11.12.1998	50v/17	19,8	2	2,2	2	
Savonranta	30.10.1998	30v/ > 8	17,1	5	5,5	2,5	
Lohikoski	28.5.1999	50 v/8	11,3	5	5	4,5	
Tervanen-Leikko	30.11.1998	30 v/10	10,3	6	4,9	2	
Pahkajärvi	25.3.1999	ei tavoitetta *	23,4	7	7,2	0	
Lieksa	11.5.2000	15 v/8 40v/10	10,5	6	4,3	30	
Ilomantsi	24.5.2000	30v/4 50v/5,5	4,3	3,4	4,2	15	
Valkeajärvi	4.2.2000	30 v/6	4,6	8	6,4	1	
Heinävesi	8.6.2000	50 v/10	8,8	5	7	7	
Kivimäensalo	20.9.2000	10v/10 40v/9	13,5	6	6,7	5	
Nurmes	7.2.2001	50 v/5,6	5,9	6	5,6	27	
Itä-Suomi yht.							
		9,6 50v aikajänne 8,06	8,7	5,1	5,1	100	378,2 **
							112,5 ***
							55 ****

* PLV:n harjoitusalue, Pahkajärvellä ei käytetty pelkkää ikäkriteeriä lähtötilanteen määrittelyssä

** Kulutus yhteensä vv. 98-06

*** Ennallistamispoltot yhteensä vv. 98-08

**** Kulutusenallistamispoltot keskiarvo vuodessa ajalla 1998-2006

Luonnonsuojelualueet vuonna 2007 (ennen luonnonvarasuunnitelmapäätöksiä):

	Kok.ala, ha	Lkm	maa-ala	Kok. vesiala	Yleiset vesialueet	Muut vedet
Luonnonpuisto	2 208	1	2 198	10		10
Kansallispuisto	30 332	6	2 248	7 843		7 843
Muu luonnon- suojelualue	8 990	26	8 437	553		553
Vanhosten metsien suojelualue	2 784	28	2 733	51		51
Soidensuojelualue	7 394	14	7 289	105		105
Lehtojensuojelu- alue	96	5	96			
Luonnonsuojelu- ohjelmien alue	69 537	360	5 711	12 427	7 228	5 199
Kaavoituksessa osoitettu luonnonsuojelu- aluevaraus	789	23	788	1	1	
Suojelualue	7 607	49	890	6 717	6 717	
Suojelumetsä	1 540	22	1 262	278		278
Yhteensä	131 277	534	103 292	27 985	13 946	14 038
Yleiset vesialueet em. ulkopuolella					34 000	
Yleisiä vesialueita kaikkiaan					48 000	
Metlalta 1.1.2008 Metsähallitukselle siirtyneet alueet						
Kolin kansallispuisto				2 781		
Hytermän luonnonsuojelualue (YSA)				46		
Punkaharjun luonnonsuojelualue				653		
“Verkkovaara (amo+nat laaj) + Verkkovaaran lehto (lho)”				59	lisäys vanhaan kohteeseen	
Kolin kansallispuisto (nat) useita kohteita				70		
				50		
				3 659		

Rikastava ja kestävä vuorovaikutus luonnonvarasuunnittelussa

Paula Siitonen 18.4.2008

Johdanto

Metsähallituksen hallinnoimat julkiset luonnonvarat kiinnostavat ihmisiä eri syistä. Osallistamalla ihmiset luonnonvarojen käytön suunnitteluun nämä toiveet pyritään ottamaan huomioon mahdollisimman laajasti hyväksyttävällä ja kestäväällä tavalla.

Itä-Suomen luonnonvarasuunnittelussa sidosryhmän (yhteistyöryhmän) toimintaan sovellettiin lähestymistapaa, jossa luonnonvarasuunnittelu ymmärretään vuorovaikutteisena systeeminä. Ihmiset reagoivat tapaan, jolla itse prosessi aloitetaan ja viedään läpi. Nämä reaktiot vaikuttavat prosessin onnistumiseen ja tuloksiin. Kestävät päätökset ja yhteistyö edellyttävät vuorovaikutuksen tyylin ja ajoituksen sekä kätkeytyneiden voimien kuten tunteiden, ajattelunmallien, asenteiden ja historioiden ottamista huomioon taloudellisten, ekologisten, yhteiskunnallisten ja muiden asioiden rinnalla.

Rikastava vuorovaikutus mahdollistaa ihmisten voimien vapautumisen luovaan ja kestäväan yhteistyöhön. Positiivinen, kysymistä ja oman asian ajoa tasapainottava, sekä erilaisia näkökulmia arvostava keskustelu on tunnusomaista innovatiivisille huipputiimeille. Huipputiimin jäsenet osallistuvat monipuolisesti keskusteluun, jolloin ihmiset ovat suoraan tai muiden kautta yhteydessä toisiinsa. Tällaisessa monimutkaisessa systeemissä vallitsee otolliset olosuhteet oppimiselle, sopeutumiselle, luovuudelle ja kestävyydelle. Heikoissa tiimeissä keskustelu kaventuu negatiivissävytteiseen asemasotaan, jossa pääpaino oli omien näkemysten esittämisessä, eikä muita kuulla. Osa ihmisistä jää tai jättäytyy keskustelun ulkopuolelle.

Huipputiimin voima piilee sen kyvyssä luoda ja ylläpitää positiivisen utelias luottamuksen ilmapiiri. Tällainen ilmapiiri kannustaa ihmisiä kehittämään yhdessä ajatuksia ilman pelkoa mitätöinnistä ja selkään puukotuksesta. Huipputiimi oppii tietoisesti ja tiedostamattaan ohjaamaan keskusteluaan siten, että hyvä ilmapiiri säilyy ja kuolemanloukut väistetään. Tätä auttaa tietoisuus itsestä vastuullisena toimijana osana vuorovaikutteista kokonaisuutta, sekä pyrkimys toimia siinä rakentavasti. Päämääränä oli luoda Itä-Suomen luonnonvarasuunnittelusta prosessi, joka mahdollistaa tällaisen rikastavan ja kestäväan vuorovaikutuskulttuurin synnyn.

Menetelmä

Luonnonvarasuunnittelu hahmotetaan alusta lähtien yhdessä oppimisen prosessiksi. Valmisteluvaiheessa vetäjät luovat prosessista yhteisen näkemyksen. Dialogisissa työpajoissa osallistujat ohjataan muotoilemaan yhteinen unelma,

jäsentämään se tavoitteiksi ja mittareiksi sekä synnyttämään yhdessä vaihtoehtoja etenemiseksi niitä kohti.

Unelmoinnilla aloittamisen tarkoitus on ajattelun laajentaminen kohti toivottua tulevaisuutta, arvo-orientoituneen ajattelun mukaisesti. Aloitus nykytilan ja menneen kauden esittelyllä kaventaisi helposti ajattelun vanhan suunnitelman hienosäätöön. Unelmointi sanana henkii positiivista mahdollisuuksiin keskittyvää ajattelua. Työpajoissa osallistujat ohjataan ymmärtämään luonnonvarasuunnittelu monimutkaisena vuorovaikutteisena kokonaisuutena sekä hahmottamaan itsensä siinä vastuullisena ja aktiivisena toimijana. Prosessissa työskennellään ihmisten ajattelua ja käyttäytymistä ohjaavien järkiperaisten ja piilevien voimien kanssa. Lisäämällä rikastavaa vuorovaikutusta sekä välttämällä ristiriitahakuista ja mitätöivää ajattelua ja käyttäytymistä tavoitellaan innovatiivisen yhteistyön mahdollistavan luottamuksen ilmapiirin syntyä. Prosessia arvioidaan syntyneellä ja syntymättä jääneellä. Ajattelun ja käyttäytymisen liikauttamiseen totutusta tarvitaan systeemin vipuvoimia. Näitä ovat esitettävät asiat, esittämisjärjestys, tyyli, asenne, erilaiset aloitukset, tilajärjestelyt, ryhmätyömenetelmät, kielikuvat sekä jalkautuminen maastoon. Keskusteluun annetaan esimerkiksi syntyä uusia käsitteitä kuten unelmapilviä ja nuotteja, jotka mahdollistavat ammattikielen kuluneiden ilmausten raikuaan uudelleen ajattelun. Tyyli heijastuu kaikessa vuorovaikutuksessa - kutsuissa, sähköposteissa ja työpajoissa - sekä prosessin työvaiheiden ajoituksessa ja kysymyksen asettelussa.

Toteutus ja tulokset

Lähestymistapaa käytettiin Itä-Suomen luonnonvarasuunnittelun esivalmistelussa sekä yhteistyöryhmän kolmessa ensimmäisessä työpajassa: aloitus- (unelmointi - ja toimintaympäristön kartoitus), tavoiteanalyysi- ja alustavien vaihtoehtojen muotoilutyöpajoissa

Työpajojen valmistelu

Esivalmistelussa prosessi käytiin läpi projekti- ja ohjausryhmän, yhteistyöryhmän vetäjäksi kutsutun Joensuun yliopiston vararehtorin Teuvo Pohjalaisen sekä menetelmän ohjaajan Paula Siitosen voimin. Lähestymistapa esiteltiin Metsähallitukselle joulukuussa 2006. Helmi-maaliskuussa 2007 projektiryhmä ja menetelmän ohjaaja valmistelivat prosessia kolmena erillisenä päivänä, joista viimeisessä oli mukana yhteistyöryhmän vetäjä. Valmisteluvaiheessa luotiin yhteinen näkemys prosessin tavoitteista ja ajattelutavasta. Prosessi määriteltiin yhdessä oppimisen prosessiksi ja yhteistyöryhmään asennoiduttiin innovatiivisena ja oppivana huipputiiminä.

Jokaista työpajaa edelsi myös erillinen valmistelupäivä, johon osallistuivat projektiryhmä, yhteistyöryhmän vetäjä ja menetelmän ohjaaja. Valmistelupäivänä koottiin ja harjoiteltiin tilaisuuden ohjelma eli nuotit kuten aikataulut, alustukset ja osallistamisen muodot sekä sovittiin järjestelyt kuten pöytäryhmät, ihmisten paikat pöydissä ja materiaalit. Lisäksi sovittiin ja harjoiteltiin työnjako.

Välittömästi jokaisen työpajan jälkeen projektiryhmä, ohjausryhmä, yhteistyöryhmän vetäjä ja menetelmän ohjaaja keskustelivat työpajassa syntyneestä ja syntymättä jääneestä.

Työpajojen organisointi

Koko prosessin ja työpajojen aloitus on tärkeä. Alussa syntynyttä mielikuvaa tilaisuuden luonteesta ja ilmapiiristä on myöhemmin vaikea muuttaa. Positiivista uteliaisuuden ja arvostuksen tunteen virittämiseksi ihmiset toivotettiin ovella tervetulleiksi. Osallistujat ohjattiin 4–5 hengen pöytiin, jossa oli nimilapuilla varustetut paikat. Eri työpajoissa ihmiset jaettiin pöytäryhmiin eri tavoin, jolloin he pääsivät keskustelemaan monen eri henkilön kanssa erilaisissa ryhmissä. Metsähallituksen ohjausryhmä oli työpajoissa omassa pöydässään, jotta he eivät vaikuttaisi liikaa yhteistyöryhmään.

Ennakoasenteiden välttämiseksi ihmisiä pyydettiin esittäytyessään kertomaan vain nimensä. Yhteistyöryhmäläisiä pyydettiin kirjaamaan palaute työpajan aikana tai heti sen jälkeen. Palautetta sai antaa myös sähköpostilla. Palautetta pyydettiin mm. tietosisällön riittävydestä, työskentelytavasta ja ilmapiiristä. Kysymyksistä tehtiin yleisluontoisia jotta ne eivät ohjaisi vastauksia. Yhteistyöryhmäläisille lähetettiin työpajan jälkeen tilaisuudessa esitelty ja syntynyt materiaali ja seuraavaan työpajaan liittyvää materiaalia. Yhteistyöryhmäläisten ei tarvinnut tehdä kotitehtäviä.

Aloitustyöpaja: unelmointityöpaja ja toimintaympäristön kartoitus.

Aloitustyöpajassa virittäydettiin uteliaaseen yhdessä oppimisen ilmapiiriin. Yhteistyöryhmäläiset ohjattiin pohtimaan unelmaa valtion maista ja vesistä, sekä unelmaa prosessista ja itsestä sen osana. Jokainen ryhmän jäsen unelmoi ensin yksin, minkä jälkeen keskusteltiin pöytäkunnittain. Tämän jälkeen jokainen pöytäkunta valitsi yhden henkilön, joka jäi pöytään muiden siirtyessä toisiin pöytiin. Lopuksi ihmiset palasivat alkuperäisiin pöytiin. Tämä The World Café -tekniikan sovellus mahdollistaa keskustelun usean eri ihmisen välillä. Pöytäryhmät esittelivät syntyneet unelmat, jotka kiinnitettiin seinälle. Unelmat ryhmiteltiin alustavasti aihepiireittäin. Keskusteluun nivottiin tietoisuus mm. kätketystä ja järkipäisestä systeemistä, dialogista, huipputiimeistä ja monimutkaisuudesta. Tietoisuus annettiin osin vasta unelmoinnan jälkeen, jotta ihmisten omille oivalluksille jäisi tilaa.

Yhteistyöryhmäläiset ja metsähallituslaiset unelmoivat pitkälti samoista asioista, jolloin heti alkuun syntyi oivallus yhdessä onnistumisen mahdollisuudesta. Unelma prosessista ja itsestä sen osana tarjosi ryhmäläisille kanavan vaikuttaa itse prosessin kulkuun, vuorovaikutukseen ja ilmapiiriin. Ihmiset toivoivat vuorovaikutukselta dialogin piirteitä ja itse prosessilta jatkuvuutta luonnonvarasuunnittelun prosessin loputtua. Ryhmäläisiä pyydettiin valitsemaan vuorovaikutukseen liittyvistä toiveista yksi, jossa on hyvä, ja toinen, jonka kokee haasteelliseksi, ja kiinnittämään näihin työpajojen ajan erityistä huomiota. Tämä korosti jokaisen osallistujan roolia osana prosessia ja vastuuta sen tuloksista.

Aloitustyöpajan jälkeen projektiryhmä ja ohjaajat täsmensivät unelmien ryhmittelyä. Syntyi kuusi unelmapilveä: monimuotoinen ja puhdas luonto sekä rikas kulttuuri; kestävä metsänhoito ja liiketalous; kestävä aluetalous; kestävä ja monipuolinen matkailu ja virkistyskäyttö; kansainvälistymisen ja erityiskäytön turvaaminen sekä rikastava vuorovaikutus. Alustavat unelmapilvet lähetettiin ryhmäläisille ennen seuraavaa työpajaa.

Toimintaympäristön kartoituksella aloitustyöpajan iltapäivällä tavoiteltiin ymmärrystä toimijoiden välisistä suhteista ja arvioitiin yhteistyöryhmän edustavuutta. Toimijaverkko hahmoteltiin videotykillä heijastaen aloittaen läsnä olevista sidosryhmistä. Verkostoa täydennettiin kysymällä, ketkä/keihin valtion maat ja vedet vaikuttavat sekä miten nämä tahot liittyvät läsnäolijoihin ja Metsähallituksen toimintaan. Ryhmän ehdottamista täydennyksistä keskusteltiin ja sovittiin. Osa täydennysehdotuksista sisällytettiin prosessiin pyytämällä heiltä tietoisuutta seuraavaan työpajaan.

Tavoiteanalyysityöpaja

Tavoiteanalyysityöpajassa yhteistyöryhmäläiset jäsensivät unelmapilvet tavoitteiksi. Pöytäryhmät muotoilivat tavoitteita vuorollaan jokaiseen unelmapilveen ja täydensivät tavoitteet seinälle. Näin jokainen ryhmän jäsen mietti ja vaihtoi ajatuksia tavoitteista jokaisen unelmapilven saavuttamiseksi ja hahmotti siten tilanteen eri näkökulmista. Tavoitteet käytiin läpi ja muotoiltiin videotykillä kaikille sopivaan sanamuotoon. Tätä seurasivat tietoisut yhteistyöryhmän edellisessä työpajassa toivomista aiheista: Puolustusvoimista ja alue-ekologiasta. Iltapäivällä työstettiin mittareita, joilla myöhemmin arvioitaisiin tavoitteiden toteutumista eri suunnitelmavaihtoehtoissa. Pöytäryhmät keskustelivat kustakin mittarista, minkä jälkeen ryhmät esittelivät ehdotuksensa. Mittarit muotoiltiin videotykillä suoraan kaikille sopivaan muotoon.

Työpajan jälkeen projektiryhmä, ohjaajat ja ohjausryhmä jäsensivät yhteistyöryhmäläisten unelmapilvet, tavoitteet ja mittarit arvoiksi. Samalla täsmennettiin tavoitteiden ja mittareiden ilmaisuja. Arvopuu havainnollistaa mittareiden ja tavoitteiden liittymisen toisiinsa ja pitkän aikajänteen unelmaan. Se auttaa varmistamaan, että samaa asiaa ei mitata moneen kertaan ja että eri näkökulmat ovat mukana. Arvoissa erotettiin toisistaan paikkatietojärjestelmästä laskettavissa olevat mittarit sekä toteutumisen seurannan mittarit.

Alustavien vaihtoehtojen luominen-työpaja

Kolmannessa työpajassa esiteltiin arvopuut ja täsmennettiin mittarit yhteiskeskustelussa yleisesti hyväksyttävään muotoon. Lisäksi annettiin maastossa tietoisut aikaisemmissa työpajoissa kysymyksiä ja keskustelua herättäneistä aiheista: Metsähallituksen yhteiskuntavastuusta ja valtion rantojen käytöstä ja kaavoitusperiaatteista.

Iltapäivällä esiteltiin viisi alustavaa suunnitelmavaihtoehtoa, neljä Metsähallituksen muotoilemaa ja yksi luonnonsuojelujärjestöjen esitys. Alustavien vaihtoehtojen lähtökohtana käytettiin nykyisten metsänhoitosuosituksen ja Metsähallituksen omien ohjeiden perusteella laskettua nykytilaa.

Luonnonsuojelujärjestöjen alustavaan ehdotukseen sisältyi aluerajauksia ja toimenpidesuosituksia. Muissa alustavissa vaihtoehtoissa muutettiin yhtä tekijää kerrallaan, jotta saataisiin selville ääri vaihtoehtojen vaikutukset. Samalla tarkistettiin valittujen mittareiden toimivuus ja riittävyys.

Alustavat vaihtoehdot laskettiin kesän aikana. Syksyllä luotiin vuorovaikutteisesti useita mahdollisia yhteishyötyvaihtoehtoja erilaisten unelmien ja tavoitteiden saavuttamiseksi tasapainoisesti.

Tulosten tarkastelu ja jatkon pohdintaa

Monimutkaiset, ennakoimattomasti muuttuvat tilanteet asettavat uudenlaisia haasteita kestävyyttä ja hyväksyttävyyttä tavoittelevalle luonnonvarasuunnittelulle. Sopeutuminen muuttuviin tilanteisiin edellyttää järkiperäisen ja kätketyn systeemin ottamista huomioon tavassa, jolla luonnonvarasuunnittelu toteutetaan. Luonnonvarasuunnittelun toteutus, erityisesti asioiden esittämisjärjestys ja tyyli, synnyttää itsessään monimutkaisen ympäristön, joka vapauttaa ihmisten erilaisuuden rikastavaan ja kestävään toimintaan tai lukitsee sen vastakkainasetteluun.

Toive vuorovaikutuksen jatkuvuudesta, avoimuudesta, rehellisyydestä ja eri näkökulmien ottamisesta huomioon tuli vahvasti esille kaikissa työpajoissa. Teknistaloudellinen ja asenteellinen joustonvara muuttuvia tilanteita varten sekä jatkuva rakentava vuorovaikutus todennäköisesti helpottaisivat ihmisten sitoutumista yhteiseen suunnitelmaan.

Palautteiden perusteella ihmiset vaikuttivat tyytyväisiltä prosessin tietosisältöön, eri näkökulmien esille tuontiin, työskentelytapoihin ja ilmapiiriin. Pienryhmätyöskentelyjä pidettiin hyvänä tapana saada erilaiset näkökulmat esille ja luoda yhdessä uusia. Tämä tuli välillisesti esille kolmannessa työpajassa jossa arvopuut, alustavat vaihtoehdot ja lopulliset mittarit oli päätetty käsitellä koko joukon voimin. Keskustelu uhkasi paikoin kaventua parin ihmisen vuoropuheluksi. Monimutkaisen asian käsittely olisi hyötynyt pienryhmäkeskusteluista, mikä olisi vaatinut lisää aikaa. Keskusteluihin toivottiin enemmän aikaa kaikissa työpajoissa.

Monivaiheisen päätöksenteon tuen prosessin ja käsitteiden selittäminen ymmärrettävästi on haasteellista. Prosessin vaiheiden kertaamiseen kiinnitettiin erityistä huomiota, mutta palautteista kävi ilmi että vielä täsmällisempää esitystä olisi kaivattu. Prosessin aikana muotoutunut käytäntö upottaa esille nousseista teemoista 5–15 minuutin tietois-ku seuraavaan työpajaan tuntui onnistuneelta ja on linjassa vuorovaikutteisen suunnittelun ajatuksen kanssa. Nopea reagointi toivomuksiin henkii tosissaan olemisen ilmapii-

riä ja kannustaa antamaan palautetta. Alkuvaiheeseen sijoitetut tietoisut tai ryhmätyöt alueen luonnonsuojelubiologiasta, metsätaloudesta ja virkistyskäytöstä olisivat helpottaneet kokonaisuuden hahmottamista. Toimintaympäristötyöpajan laajentaminen ryhmätöinä tehtäväksi systeemikuvaukseksi auttaisi luomaan yhteisen näkemyksen alueesta.

Koko prosessin ja yksittäisten työpajojen esivalmistelu on tärkeää. Valmistelussa projektiryhmän ja vetäjien välille syntyvä luottamuksen ilmapiiri kantaa työpajoissa yli yllättävien tilanteiden. Hyvin valmistellut ja aikataulutetut päivät viestivät osallistujille arvostuksesta.

Itä-Suomen luonnonvarasuunnittelun prosessi erosi Pohjanmaalla vastaavalla ajatuksella toteutetusta prosessista yhteistyöryhmän dynamiikan ja erityisesti keskustelun aiheiden suhteen. Keskustelu virisi ryhmässä hitaammin kuin Pohjanmaalla, mutta oli molemmissa sävyllään varsin rakentavaa.

Itä-Suomessa ihmiset olivat luonnonsuojelun ja metsätalouden tasapainon lisäksi erityisen huolissaan rakentamattomien rantojen säilymisestä jokamiehen käytössä. Kansainvälistyminen koettiin vahvasti sekä mahdollisuutena että uhkana. Kiinnostava oli bioenergiasta virinnyt keskustelu. Kansainvälistymisen myötä ennustamattomuus lisääntyy. Jos Metsähallitus-toimija on hereillä, kansainvälistyminen avaa uusia mahdollisuuksia saavuttaa liiketoiminnan tulostavoitteet sekä toiveet luonnonsuojelun parantumisesta, aluetalouden vilkastuttamisesta ja virkistyskäytön turvaamisesta. Metsähallitus koettiin alueella tärkeänä toimijana, joka tarvitsee rikastavaa vuorovaikutusta toimiverkkonsa kanssa säilyäkseen elinvoimaisena muuttuvassa ympäristössä.

Metsähallituksen haasteeksi jää rikastavan vuorovaikutuksen kulttuurin luominen ja ylläpitäminen erillisten luonnonvarasuunnittelun prosessien loputtua. Tietoisuuden vuorovaikutteisesta kokonaisuudesta ja itsestä sen aktiivisena ja vastuullisena toimijana tulisi sisältyä organisaation kulttuuriin. Rikastava vuorovaikutus ilmenee uutta luovana ajatteluna ja toimintana arkipäivän kohtaamisissa organisaation sisäisten ja ulkoisten sidosryhmien kanssa. Tulevaisuudessa luonnonvarasuunnittelu ja luonnonvarasuunnitelma itsessään voisivat ehkä muistuttaa jatkuvasti täydentyvää inhimillistä wikipediaa. Elävää luonnonvarasuunnittelua, joka tasapainoilee muutoksiin sopeutuen kohti yhteisiä tavoitteita ja niiden ohi matkan varrella syntyviin uusiin unelmiin.

Kirjallisuus:

- Brown, Juanita, David Isaacs and the World Café Community. 2005. *The World Café. Shaping Our Futures Through Conversations that Matters*. Berrett-Koehler Publisher, Inc. San Francisco.
- Daniels, Steven E. and Gregg B. Walker. 2001. *Working Through Environmental Conflict. The Collaborative Learning Approach*. Preager, Westport Connecticut.
- Isaacs, William. 1999. *Dialogue - and the Art of Thinking Together*. Currency, New York.
- Kauffman, Stuart. 1995. *At the Home in the Universe. The Search for the Laws of Complexity*. Clays Ltd. England.
- Keeney, Ralph L. 1992. *Value Focused Thinking. A Path to Creative Decisionmaking*, Cambridge, Harvard University Press.
- Losada, Marcial. 1999. *The Complex Dynamics of High Performing Teams. The Mathematical and Computer Modeling* 30. 172-192.
- Siitonen, Paula and Raimo P. Hämäläinen 2004. *From Conflict Management to Systems Intelligence in Forest Conservation Decision Making*. In Raimo P. Hämäläinen and Esa Saarinen (Eds.) *Systems Intelligence. Discovering Hidden Competence in Human Action and Organizational Life*. Systems Analysis Laboratory Research Reports A88:199-214. Helsinki University of Technology.

Yhteistyöryhmän esitys toiminnan painotuksista

Luonnonvarojen hoidon ja käytön linjausten muuttamiseen nykyisestään ei lähtökohtaisesti ole erityisen suuria tarpeita.

Metsien hakkuumäärää voidaan kasvattaa luonnonvarasuunnittelussa esitetyn perusvaihtoehdon (1 048 000 m³) tuntumaan, mikäli samalla voidaan toteuttaa myös seuraavat toimenpiteet:

- a) Ekologista verkostoa laajennetaan nykyisestään. Tämä tulee toteuttaa harkitusti erillisten selvitysten mukaisesti. Rehevien kasvupaikkojen suojeleaste tulee säilyttää nykytasollaan.
- b) Virkistys- ja matkailualueiden määrää lisätään perusvaihtoehdon tasoa (99 000 ha) suuremmaksi.
- c) Rantametsien nykyistä suojavyöhykekäytäntöä (15 metrin keskimääräinen vyöhyke) täydennetään keskimäärin 15 metriä leveällä lisävyöhykkeellä. Tiukka toimenpiteistä pidättäytyminen ei kuitenkaan ole tarpeen näillä lisävyöhykkeillä, vaan niillä voidaan tehdä esim. poimintahakkuuta.

Lisäksi esitetään, että

- d) turvetuotanto tulisi ohjata ensisijaisesti ojitetuille soille ja ojittamattomat suot tulisi säilyttää pääsääntöisesti luonnontilaisena,
- e) rantarakentamisessa tulisi ottaa korostetusti huomioon virkistyskäytön ja luonnonsuojelun näkökohdat ja
- f) Metsähallituksen tarjoamien työpaikkojen määrä tulisi pitää vähintään nykytasolla.

Joensuu 2.1.2008

Teuvo Pohjolainen
puheenjohtaja

Jouni Pykäläinen
sihteeri

Perustettavat suojelumetsät

Liite 7.

Nimi	Kunta	Pinta-ala, hehtaaria					Yhteensä
		Metsämaa	Kitumaa	Joutomaa	Muu maa	Vesi	
Nuhjakka	Heinola	5	0	0	0	0	5
Paistjärvi	Heinola	275	19	1	4	0	299
Kermajärvi	Heinävesi	200	31	1	1	2	235
Koitereen ranta-alue	Ilomantsi	13	18	6	0	0	37
Oinasvaara	Ilomantsi	214	8	0	0	0	222
Pampalo	Ilomantsi	84	21	20	0	0	125
Puohtiinsuo	Ilomantsi	43	4	130	1	0	178
Viitalahdensuo	Ilomantsi	94	63	111	0	2	270
Pisa-Kypärinen	Juankoski	2	0	0	0	0	2
Juuanvaara	Juuka	344	51	2	0	0	397
Louhipanja	Juuka	15	8	3	0	0	26
Ikosensuo-Päresuo	Juuka, Rautavaara	53	12	24	0	0	89
Karhuvuori	Juva	11	0	0	0	0	11
Rahkasuo	Karttula	4	0	0	0	0	4
Pouhansaari	Leppävirta	113	2	0	0	0	115
Juurikkasuonkangas	Liekksa	11	4	13	0	0	28
Jäkäläkangas	Liekksa	10	0	0	0	0	10
Korkea-aho	Liekksa	6	0	0	0	0	6
Koskutkangas	Liekksa	58	18	27	0	3	106
Otrosvaara	Liekksa	31	0	0	0	0	31
Rasva-Kitkansuon laita	Liekksa	38	4	12	0	0	54
Ritosärkkä	Liekksa	12	0	41	0	2	55
Ruunavaara	Liekksa	6	0	0	0	0	6
Salmivaara	Liekksa	80	1	0	0	0	81
Sinivaara	Liekksa	75	0	0	0	0	75
Tolkeenvaara	Liekksa	23	0	0	0	0	23
Vankonvaara	Liekksa	99	0	0	1	0	100
Iso-Juurikka	Liperi	16	0	0	0	0	16
Leiviskänkalliot	Nurmes	33	0	3	0	2	38
Leväjärvi	Nurmes	72	43	29	0	0	144
Pääskivaara-Turkkijärvi	Nurmes	33	30	43	0	0	106
Ringinsuo	Pieksämäki	175	7	1	0	0	183
Kivimäensalo	Pieksämäki, Joroinen	561	23	12	1	8	605
Pumpulikirkko	Rautavaara	292	23	31	0	0	346
Sammakkosuo	Rautavaara	10	0	0	0	0	10
Hevonniemi	Savonlinna, Rantasalmi	149	0	1	6	0	156
Nahkiassalo	Savonranta	338	14	0	1	3	356
Huuhkajansuo	Sonkajärvi	27	15	22	0	0	64
Tavisuo	Sonkajärvi	8	0	0	0	0	8
Lohikoski	Sulkava, Punkaharju	375	23	19	0	0	417
Sinävuori	Tuusniemi	14	0	0	0	0	14
Murtovaara	Valtimo	118	9	0	0	1	128
Linnansaaren laita	Varkaus	18	0	2	0	0	20
Talaskankaan laita	Vieremä	450	96	55	0	9	610
Yhteensä		4608	547	609	15	32	5811
	tasetarkistukset maata						181
	tasetarkistukset vettä						233
				Kaikkiaan			6225
				Maata kaikkiaan			5960
				Vettä kaikkiaan			265

Itä-Suomi maankäyttökohteiden tasetarkistukset

	Kunta	Pinta-ala ha	Nykyinen haltija	Uusi hartija	
Yleiskaavojen suojelualueiden haltija					
Itä-Sonkajärven ryk palstat 1-2	Sonkajärvi		mt		
			9,9	mt	lp
			23,6	mt	mt
			99,6	mt	lp
			40,8	lp	lp
Särkiniemi-Särkilahti ryk	Leppävirta	5,5	mt	lp	
Valamon ja Papinniemen oyk	Heinävesi	7,8	mt	lp	
Läntisen Pien-Saimaan yk	Taipalsaari	126,9	mt	mt	
Itäosien royk	Puumala	10,7	mt	lp	
Hanhijärven-Saarijärven royk	Mikkeli	8,9	mt	lp	
Rantakylän eräiden tilojen royk	Mikkeli	16,4	mt	lp	
Kyyveden Harjujärven royk	Mikkeli	0,1	mt	lp	
Otavan oyk	Mikkeli	53,0	mt	lp	
Etelä- ja länsiosan ryk	Jaala	10,0	mt	lp	
Puulan royk	Hirvensalmi	12,0	mt	lp	

Luontopalveluille siirtyy yhteensä 166,4 ha maata

Muut haltijakysymykset				
Kyyveden ryk (rajatarkistus)	Mikkeli		lp	lp
Pispalansupan vanhojen metsien ohjelma-alue	Taipalsaari	14,8	mt	lp
Ilomantsin Valtionmaa	Ilomantsi	220,0	mt	lp
Humala 1:10 Kermajärven rso	Heinävesi	75,0	mt	lp
Viharinjärvi amo+nat	Lieksa	34,0	lp	mt
Löytynsuo-Maamonsuo nat	Rautavaara	105,0	lp	lp
Hovinsaaren kruununkalastus	Kotka	44,5	mt	lp
Pykinkosken vesialue Kymijoki	Kotka	2,2	mt	lp
Mujejärvi	Nurmes	27,0	mt	mt

Luontopalveluille siirtyy 266,6 ha vettä ja 14,8 ha maata

Metsätaloudelle siirtyy 34 ha vettä

Laskentamenetelmän kuvaus

Metsien kehityssennusteet tuotettiin Metsäntutkimuslaitoksessa kehitetyllä puukohtaisiin malleihin perustuvalla MELA2005 -ohjelmiston metsikkösimulaattorilla. MELA -laskentaa varten muodostettiin syöttötiedot kuvioittaisen arvioinnin kasvupaikka- ja puustotietojen perusteella. Metsävaratietojen ja metsissä tehtäviä toimenpiteitä koskevien tietojen ohella ohjelmiston lähtötiedoiksi annetaan metsätaloudelle asetettavat tavoitteet sekä toiminnan rajoitteet. Hakkuutietojen lisäksi järjestelmästä saadaan metsävarojen ja metsien rakenteen kehittymistä koskevaa tietoa.

MELA -ohjelmistossa metsien kehittymistä kuvataan luonnonprosessimalleilla ja metsänkäsittelytoimenpiteinä. Kullekin metsämaan kuviolle tuotetaan useita sallittuja käsittely- ja kehitysvaihtoehtoja tarkastelukaudelle. Näistä eri vaihtoehtoista valitaan lineaarista optimointia käyttäen samanaikaisesti sekä koko alueen toimintaohjelma että yksittäisten metsiköiden käsittely- ja kasvatusohjelmat.

Ekologiset ja muut metsien käyttöä ohjaavat tekijät otetaan laskelmissa huomioon mm. jakamalla metsät luonteensa mukaan nk. käsittelyluokkiin. Pääasiassa käsittelyluokka määräytyy kuvion maankäyttöluokan, käyttörajoitusten ja luontokohteiden metsänkäsittelyluokan perusteella. Järjestelmälle syötetään ohjeet siitä, miten kunkin kuvion käsittelyvaihtoehtoista valitaan se, joka yhdessä muille kuvioille valittujen vaihtoehtojen kanssa parhaiten toteuttaa asetetut tavoitteet. Optimoinnissa laskelmalle asetetaan kestävyuden eri ulottuvuuksien toteutumista turvaavia rajoitteita.

Itä-Suomen luonnonvarasuunnitelman vaihtoehtotarkastelun laskelmissa luotiin erot laskelmien välille siirtämällä metsiä käsittelyluokasta toiseen. Laskelmavaihtoehdosta riippui, mitä metsiä mihinkin luokkaan siirrettiin ja millä perustein.

Valitun strategian mukaisen laskelman kuvaus

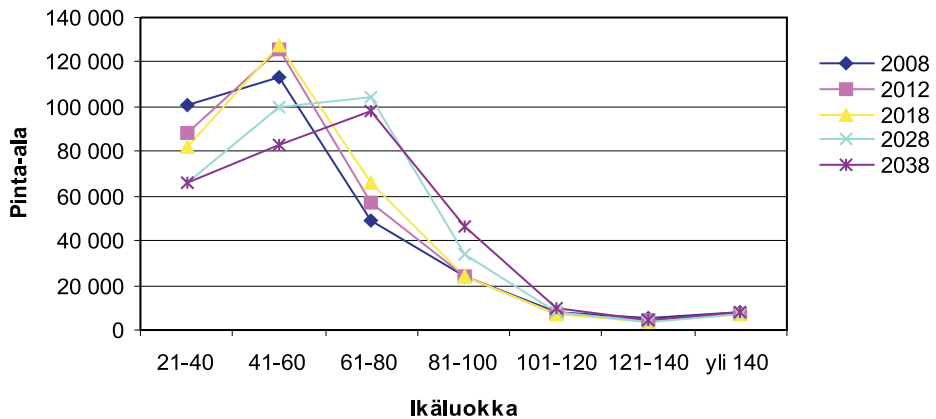
Laskelman metsien käsittelyt perustuivat Metsähallituksen metsänhoidon ohjeisiin ja Metsätalouden ympäristöoppaan suosituksiin. Metsien uudistamis- ja harvennuskriteerit olivat uusien 1.8.2006 voimaan tulleiden Tapion metsänhoitosuosistusten mukaisia.

Laskelma laadittiin vuosille 2008-2038. Laskelmassa toiminnan kannattavuus määräytyi nettotulojen nykyarvon laskennassa käytetyn laskentakoron ja optimoinnissa sovellettujen tavoitteiden ja rajoitteiden yhteisvaikutuksena. Laskentakorkona käytettiin neljää prosenttia.

Toiminnan kestävyys laskelma-ajan kuluessa varmistettiin seuraavasti:

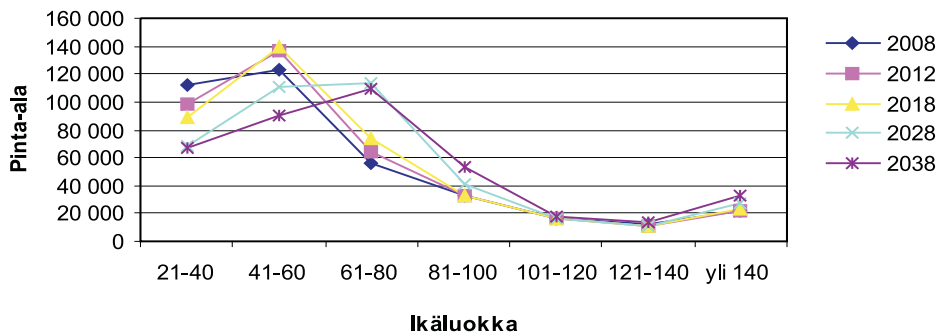
- * kokonaiskertymät nousevat tai pysyvät samana
- * nettotulot nousevat tai pysyvät samana
- * talousmetsissä puuston tilavuuden on oltava laskelmakauden lopussa vähintään alkuhetken tasolla
- * talousmetsien puuston tuottoarvon (4 %) on oltava laskelmakauden lopussa vähintään alkuhetken tasolla

Kuva. Talousmetsien metsämaan ikärakenteen kehitys.

MELA -laskelman kehityssennusteen mukaan etenkin iältään 61–80-vuotiaiden metsien määrä talousmetsissä kasvaa voimakkaasti seuraavan kahdenkymmenen vuoden aikana. Samalla kun nykyistä metsämaaisemaa hallitsevien nuorten kasvatusmetsien osuus vähenee. Vanhojen, yli 140-vuotiaiden metsien osuus kasvaa hieman. Metsien ikärakenteen kehitys kaikissa Metsähallituksen metsissä (suojelualueet ja talousmetsät) on esitetty alapuolella.

Kuva. Metsien ikärakenteen kehitys metsämaalla.

METSÄHALLITUS

☒ NORMI	☒ Julkinen	28.2.2008	1136/01/2008
☐ OHJE	☐ Sisäinen		
		Voimassa:	1.3.2008 lukien
		Paikannusalue:	Metsähallitus
		Paikannuskoodi:	Ilmo Kolehmainen
		Talvustuotoyksikkö:	Lähtötoimintaportfolio
		Kansioa ohjeen:	Metsähallituksen maiden kaavoitusperiaatteet 490/5000/1995, 31.1.1995

METSÄHALLITUKSEN MAIDEN KAAVOITUSPERIAATTEET

Hallituksen päätös

I. Taustaa

Vuonna 1995 hyväksyttiin Metsähallituksen hallinnassa olevien maiden kaavoitusperiaatteet yhdessä ympäristöministeriön, maa- ja metsätalousministeriön ja Metsähallituksen kesken. Näiden periaatteiden keskeinen tavoite oli sovittaa yhteen rantojen taloudellinen hyödyntäminen sekä luonnonsuojelu- ja virkistystarpeet. Kaavoitusperiaatteiden laatiminen syntyi tarpeesta määrittää ne ehdot, joilla valtion maaomaisuutta voidaan kaavoittaa suunnitelmallisesti. Kaavoittamalla tuotettuja rantatontteja on käytetty luonnonsuojeluohjelmien toteuttamisen rahoittamiseen.

Lainsäädännössä ei ole erikseen säädetty valtion omistamien maiden kaavoituksesta, joten Metsähallituksen hallinnassa olevien maiden kaavoitusperiaatteet johdettiin aihepiiriä koskevien säädösten tulkinnasta ja asiaa koskevista periaate- ja muista päätöksistä. Viime kädessä kyse oli valtion tehtävistä yhtäältä huolehtia yleisen edun näkökulmasta luonnonsuojelu- ja virkistysalueiden riittävästä ja toisaalta huolehtia valtion taloudellisista eduista maanomistajana. Mainittujen tehtävien asianmukaisen hoitamisen kannalta oli perusteltua valtion maiden kaavoittaminen suunnitelmallisen maankäytön järjestämiseksi, kunhan se tapahtui niin, että luonnonsuojelu- ja virkistystarpeet samalla riittävässä määrin turvataan.

Edellä mainituilla kaavoitusperiaatteilla on toimittu tähän asti. Johtuen mm. muutto-
noesta lainsäädännöstä, vanhojen luonnonsuojeluohjelmien toteutuksen päättymisestä ja uudesta Metsähallitusta koskevasta laista, on kaavoitusperiaatteet nyt päivitetty vastaamaan tulevien vuosien tarpeita. Kaavoitusperiaatteet on laadittu yhteistyössä ympäristöministeriön, maa- ja metsätalousministeriön ja Metsähallituksen kesken.

Vanhat ja nyt uudistetut kaavoitusperiaatteet koskevat erityisesti Metsähallituksen hallinnoimia ranta-alueita. Muita kuin ranta-alueita Metsähallitus kaavoittaa markkina-
lähtöisesti ottaen kaavoitusperiaatteet huomioon soveltuvin osin.

2. Lähtökohdat

Valtioneuvoston 21.7.1994 tekemän valtion maaomaisuuden vaihtokäytön lisäämiseksi suojeluohjelmien toteuttamisessa koskeneen periaatepäätöksen mukaan valtion ranta-alueita voidaan kaavoittaa tietyin edellytyksin. Periaatepäätöksessä todetaan, että valtion ranta-alueita kaavoitetaan ensi sijassa kohteissa, jotka liittyvät ennestään rakennettuihin alueisiin. Laajoja yhtenäisiä, rakentamattomina säilyneitä valtion rantakokonaisuuksia ei kaavoiteta. Edelleen valtioneuvosto edellyttää, että laadittavissa kaavoissa otetaan luonnonsuojelu- ja virkistysnäkökohdat korostetusti huomioon.

Laissa oikeudesta luovuttaa valtion kiinteistövarallisuutta (973/2002) säädetään valtion kiinteistövarallisuuden luovuttamisesta ja valtion maaomaisuuden vuokraamisesta. Laki koskee valtion virastoja ja laitoksia ja valtion liikelaitoksista annetussa laissa (1185/2002) tarkoitettuja liikelaitoksia.

Lain 4 §:ssä säädetään luovuttamisen edellytyksistä. Pääsäännön mukaisesti (1 momentti) valtion kiinteistövarallisuutta saadaan luovuttaa, jos luovuttamista on pidettävä taloudellisesti tarkoituksenmukaisena tai luovuttamiseen on erityinen syy, eikä ole olemassa perusteltua syytä pitää sitä valtion omistuksessa. Kyseisen pykälän 4 momentin mukaan rantavyöhykkeellä sijaitsevaa kiinteää omaisuutta saadaan luovuttaa yksityistä loma-asutokäyttöä tai lomarakentamista varten vain painavasta syystä. Painavan syyn vaatimus ei koske vuokrausta.

Vuoden 2005 alusta tuli voimaan uusi laki Metsähallituksesta (1378/2004), joka säätelee Metsähallituksen toimintaa kiinteän omaisuuden hoidon ja luovutusten osalta. Liikelaitoslain periaatteitten mukaisesti metsähallituslailla purettiin aikaisempi menettely, jossa liiketoiminnan tuloja käytettiin suoraan julkisten hallintotehtävien, erityisesti suojelualueiden hankinnan rahoitukseen (ristisubvention purkaminen).

Metsähallituksen ranta-alueiden käytön mitoitusta voidaan täsmentää Metsähallituksen strategian tarkistuksessa sekä poliittisissa prosesseissa, kuten esimerkiksi Metso-ohjelman päätöksenteon yhteydessä.

3. Tuloksellisuuden ja yhteiskunnallisten veloitteitten yhteensovittaminen kaavoituksella

Yleiset periaatteet

Metsähallitus hoitaa, käyttää ja suojeloo hallinnassaan olevia luonnonvaroja ja muuta omaisuutta kestävästi ja tuloksellisesti. Toiminnassaan Metsähallituksen on otettava huomioon luonnon monimuotoisuuden, virkistyskäytön ja työllisyyden edistäminen sekä saamelaiskulttuurin turvaaminen ja poronhoitolain veloitteitten täyttämisen. Metsähallituksen yhtenä strategisena pitkän aikavälin tavoitteena on liiketoiminnan tehokkuuden lisääminen ja kannattavuuden parantaminen yhteiskunnallisten veloitteitten antamissa rajoissa (Talouspoliittisen ministerivaliokunnan kannanotto

26.11.2005). Tämä linjaus yhdessä kaavoitusta ja valtion kiinteistövarallisuutta koskevan lainsäädännön kanssa muodostaa perustan Metsähallituksen kaavoitustoiminnalle.

Metsähallituksen yhteiskunnallisten velvoitteitten, toiminnan tuloksellisuuden ja muiden tavoitteitten yhteensovittaminen edellyttää kaavoituksen kautta tehtävää maankäytön suunnittelua. Rakentamiseen tarkoitetut alueet – myytävät, vaihdettavat tai vuokrattavat – pyritään kaavoittamaan ennen luovutusta tai vuokrausta (kaavoituksen ulkopuolelle voi jäädä esimerkiksi yhdyskuntien rakentamiseen tarkoitettuja raakamaana käypään hintaan luovutettavia alueita, yksittäisiä pieniä kohteita yms.) Kaavoituksen ja kiinteistökehityksen kautta pyritään myös kiinteistöjen arvon nostamiseen. Valtaosa Metsähallituksen ranta-alueista jätetään kuitenkin edelleen rakentamattomiksi.

Luonnonsuojelu- ja virkistysarvot

Kaavoituksella on varmistettava, että seudulliset ja valtakunnan tason luonnonsuojelija- ja virkistysarvot, kulttuuriarvot sekä jokamiehen käytön mahdollisuudet otetaan korostetusti huomioon valtion mailla. Rantojen kaavoituksen yhteydessä näihin on erityisesti kiinnitettävä huomiota. Laajoja, yhtenäisiä, rakentamattomina säilyneitä valtion omistamia rantakokonaisuuksia ei kaavoiteta rakentamiseen. Käsitteitä *laaja* ja *yhtenäinen* harkitaan aina tapauskohtaisesti erikseen. Eteläisessä Suomessa pienialainenkin rakentamaton alue voi olla virkistyskäytön kannalta merkittävä.

Omien kaava-alueiden tulee olla suunnittelun kannalta riittävän suuria tai järkevästi muodostuvia kokonaisuuksia. Tällöin rakennusoikeuksia voidaan keskittää alueille, joilla ympäristövaikutukset jäävät mahdollisimman vähäisiksi ja samalla säilytetään riittävän laajoja rakentamattomiksi jääviä alueita. Metsähallituksen aluetasolla päätetään erikseen yleiskaavoissa hyväksytyjen rantarakennuspaikkojen valmistelusta myyntiä varten.

Saamelaisten kotiseutualue ja poronhoitoalue

Saamelaisten kotiseutualueella Metsähallituksen kaavoitustoiminnassa huolehditaan siitä, että saamelaisten kulttuurin harjoittamisen edellytykset turvataan. Näilläkin alueilla voidaan valtion maa-alueita kaavoittaa rakentamiseen, mikäli se on tarpeen kuntien yleisen kehityksen ja elinkeinoelämän tarpeiden turvaamiseksi vaarantamatta saamelaiskulttuurin etuja.

Poronhoitolaissa (848/1990) tarkoitetulla poronhoitoalueella kaavoitustoiminnan on täytettävä poronhoitolaissa säädetyt velvoitteet. Poronhoitolain mukaan valtion viranomaisten on suunniteltaessa poronhoidon harjoittamiseen olennaisesti vaikuttavia toimenpiteitä neuvoteltava asianomaisen paliskunnan edustajien kanssa. Edelleen laissa edellytetään, että erityisellä poronhoitoalueella valtion maata ei saa käyttää sillä tavoin, että siitä aiheutuu huomattavaa haittaa porotaloudelle. Tavoitteen toteuttamiseksi poronhoitoalueilla noudatetaan Metsähallituksen ja paliskuntain yhdistyksen sopimia periaatteita rakennusmaan kaavoituksesta ja maan myynnistä.

Työllisyys ja aluetalous

Matkailun, elinkeinoelämän ja aluetalouden ja sitä kautta työllisyyden edistämisen kannalta valtion maat ovat merkittävässä asemassa etenkin pohjoisen Suomen matkailukeskusalueilla, joita kehitetään yhteistyössä kuntien kanssa. Metsähallitus pyrkii myös muilla alueilla ottamaan huomioon aluetalouden kehittämisen tarpeet.

4. Kaavamuoto ja painotukset

Maankäyttö- ja rakennuslain yhtenä tavoitteena on ollut poikkeuslupaan perustuvan rakentamisen vähentäminen. Poikkeuslupamenettelyä kautta tapahtuvaa valtion maan luovutusta, tai vuokrausta ei suosita vaan rakentamiseen tarkoitettujen alueiden tulisi olla kaavoitettuja. Metsähallituksen maiden kaavoituksessa yleiskaavoitus on keskeinen kaavamuoto erityisesti ranta-alueiden kaavoituksessa. Omia ranta-asemakaavoja voidaan käynnistää, mikäli ei ole edellytyksiä yleiskaavoitukselle tai se katsotaan taloudellisesti tai rakentamisen ohjaustarpeen kannalta järkeväksi. Matkailukeskusten taaja-asutusalueilla edellytetään asemakaavoitusta.

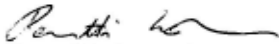
5. Kaavaprosessit ja kaavojen sisältö

Metsähallituksen kaavoitusta ohjaavana periaatteena on laadukas luonto-, virkistys- ja kulttuuriarvot korostetusti huomioonottava suunnittelu. Metsähallituksen tavoitteena on, että kaavahankkeet, joihin se osallistuu, ovat esimerkillisiä. Kaavoituksen tavoitteet sovitetaan yhteen kunnan maankäyttötavoitteiden kanssa. Kaavoitusprosessiin kuuluvat riittävän perusteelliset selvitykset esimerkiksi luontoa, maisemaa ja kulttuuriympäristöä koskevista asioista. Metsähallituksen paikkatietojärjestelmien tietoja hyödynnetään selvitysten lähtötietoina.

Metsähallitus on maanhaltijana kaavojen mitoituksessa samassa asemassa kuin muut maanomistajat, jos alueella ei ole näissä periaatteissa mainittuja kaavoituksen tehokkuutta alentavia tekijöitä. Käytännössä luonto-, virkistys- ja kulttuuriarvoja sisältävien kohteiden korostettu huomioon ottaminen johtaa kuitenkin siihen, että Metsähallituksen rantojen mitoitus jää yksityisten omistamia rantoja alhaisemmaksi. Tästä aiheutuvaa tappiota on mahdollista korvata tonttien paremman laadun mukaisella hinnoittelulla. Metsähallituksen rantojen alhaisempi mitoitus ei kuitenkaan saa johtaa rakennusoikeuksien ylimitoitukseen muiden maanomistajien mailla.

Rakennuspaikat sijoitetaan alueille, joissa ne aiheuttavat mahdollisimman vähän haittaa maisemalle, luonnonsuojelullisille arvoille ja yleiselle virkistystoiminnalle. Rakennusoikeuden siirroissa varmistetaan, että siirron kohteena oleva alue säilyy laadukkaana. Omissa kaavahankkeissa haetaan korostetusti osallistavan suunnittelun keinoin prosessiin mukaan eri intressitahojen näkemyksiä.

Metsähallituksen hallinnoimat maa-alueet sijaitsevat valtaosaltaan valtakunnan harvaan asutuissa osissa. Metsähallitus pyrkii kaavoituksellaan tukemaan näiden seutujen paikallistoloutta ja elinvoimaisuutta. Kaavoituksessa painotetaan perinteisen lomakäyttöön tarkoitettun rantarakentamisen lisäksi mahdollisuuksia yhteisrantaiseen loma-asumiseen ja matkailua palveleviin ratkaisuihin. Metsähallituksen maita voidaan kaavoittaa myös ympärivuotiseen asumiseen, mikäli se on yhdyskuntarakenteen ja kunnan kehittämisen kannalta järkevää. Rakennuspaikat pyritään yleisemminkin sijoittamaan siten, että kiinteistöt voidaan liittää keskitettyihin vesi- ja viemärijärjestelmiin.

Pentti Lähteenoja
hallituksen puheenjohtaja

Lausunnot

Lausunnonantajat:

BirdLife Suomi ry

Etelä-Savon luonnonsuojelupiiri ry

Etelä-Savon maakuntaliitto

Etelä-Savon TE-keskus

Etelä-Savon ympäristökeskus

Geologian tutkimuskeskus, Itä-Suomen yksikkö

Greenpeace

Heinäveden kunta

Hämeen ympäristökeskus

Ilomantsin kunta

Itä-Suomen Sotilasläänin esikunta

Joensuun Yliopisto, Metsätieteellinen tiedekunta

Kaakkois-Suomen rajavartiosto

Kerimäen kunta

Kontiolahden kunta

Kouvolan seudun ammattiopisto, luonnonvarayksikkö

Kuopion Matkailupalvelut Oy

Kymen riistanhoitopiiri

Kymenlaakson kalatalouskeskus ry

Lieksan kaupunki

Luonto-Liitto ry

Metsähallituksen Pohjois-Karjalan neuvottelukunta

Metsäkeskus Etelä-Savo

Nurmeksen kaupunki

Pohjois-Karjalan lintutieteellinen yhdistys ry

Pohjois-Karjalan luonnonsuojelupiiri ry

Pohjois-Karjalan maakuntaliitto

Pohjois-Karjalan rajavartiosto

Pohjois-Karjalan TE-keskus

Pohjois-Savon liitto

Pohjois-Savon luonnonsuojelupiiri ry

Pohjois-Karjalan ympäristökeskus

Punkaharjun kunta

Päijät-Hämeen liitto

Rantasalmen kunta

Rautavaaran kunta

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos

Savo-Karjalan luontopiiri ry

Savonlinnan kaupunki

Savonrannan kunta

Sonkajärven kunta

Sulkavan kunta
Suomen luonnonsuojeluliitto ry
Suomen Metsästäjäliitto, Pohjois-Karjalan piiri
Suomen Purjehtijaliitto
Suomen Veneilyliitto
Tiehallinto, Savo-Karjalan tiepiiri
Tiehallinto, Kaakkois-Suomen tiepiiri
Valkealan kunta
Valtimon kunta
Vapo Timber Oy

<i>Lausunto</i>	<i>Vastine</i>
<p>1. Etelä-Savon ympäristökeskus: Metsät ja monimuotoisuus: Luonnonvarasuunnitelmassa tulee ottaa huomioon kaikilla valtionmailla valtioneuvoston joulukuussa 2006 tekemä periaatepäätös Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön strategiasta vuosille 2006–2016. Lausunnossa viitataan myös joulukuussa 2007 valmistuneeseen METSO II valmistelutyöryhmän raporttiin, jonka mukaan metsäisten luontotyyppien ja metsälajien taantumisen pysäyttäminen ja luonnon monimuotoisuuden suotuisan kehityksen vakiinnuttaminen vaatii luonnon-suojeluverkoston parantamisen lisäksi talousmetsien luonnonhoidon ylläpitämistä ja kehittämistä.</p> <p>Erityisesti Etelä-Suomen korprien ja lettojen suojelutilanne on epätydyttävä. Kaikki luonnontilaiset suot tulee jättää turvetuotannon ulkopuolelle. Turvetuotanto tulee ohjata vain jo ojitetuille soille, joista ennallistamiskelpoiset monimuotoisuuden kannalta tärkeät suot tulee jättää turvetuotannon ulkopuolelle.</p> <p>Talousmetsistä kerättävät tiedot uhanalaisesta lajistosta tulee tallentaa ympäristöhallinnon HERTTA-järjestelmään.</p> <p>Metsähallituksen kehittämisstrategian mukainen luontopalveluiden toiminnan tuottavuuden parantaminen enemmän kuin valtionhallinnossa keskimäärin</p>	<p>Metsähallituksen oma ohjeistus (ympäristöopas 2004) ja tämä suunnitelma parantavat talousmetsien luonnonhoitoa ja se on suunnitelman keskeinen sisältö. Luonnon-suojeluverkosta parannetaan suunnitelmassa esitetyillä METSO II päätöksillä ja mm. rantametsien määrää lisäämällä.</p> <p>Korprien suojelu on otettu huomioon ekologisen verkon kehittämisessä ja talousmetsien hoidon ohjeissa.</p> <p>Turvetuotanto ohjataan pääsääntöisesti jo aikaisemmin ojitetuille soille. Tällä hetkellä Metsähallitus ei ole Itä-Suomessa toimijana turvetuotannossa. Soiden aktiivista ennallistamista tehdään lähinnä suojelualueilla tai niiden läheisyydessä</p> <p>Tämä ohje on nykyisinkin voimassa, ja toisaalta päinvastoin. Ainakin erityisesti suojeltavat ja valtakunnallisesti uhanalaiset lajit tulee tallentaa paikkatietojärjestelmään.</p> <p>Tuottavuuden parantamisen tavoite on nimienomaan saada entistä enemmän tuloksia aikaan suojelualueiden hoidossa ja ennallistamisessa.</p>

Lausunto

ei saa vaarantaa luonnonsuojelualueiden hoidon ja ennallistamisen lopputulosta.

Teillä on metsäluontoa pirstova vaikutus. Tavoite rakentaa uusia metsäautoteitä 30 km vuodessa on ylimitoitettu. Samoin tavoite saada turvemaita ja heikosti kantavia alueita paremman tiestön ja kesäaikaisen korjuun piiriin on metsäluonnon kannalta huono. Hakkuita tulisi pyrkiä tekemään enemmän lumipeitteen aikana, jolloin teitä ei tarvittaisi ja vauriot jäisivät vähäisemmiksi.

Etenkin lintujen pesimäaikaan hakkuita tulisi pyrkiä vähentämään.

Rantametsien käsittelyssä kulissimainen kapea, vain 5 metrin levyinen koskematon rantakaistale on riittämätön.

Luonnonsuojelualueet tulisi käsitellä suunnitelmassa omana kokonaisuutenaan, jolloin niiden tiedot eivät sekoittuisi osittain talousmetsien tietoihin.

Perinnebiotoopit ja kulttuuriympäristöt:

Metsähallituksen tulisi ottaa nykyistä vahvempi ote hallinnassaan olevista perinnebiotoopeista. Suunnitelmassa on jäänyt vähälle huomiolle Metsähallituksen omistama kulttuuriperintö. Kulttuuriperinnön, erityisesti rakennusperinnön ja maisemien, ylläpidon näkökulma tulisi lisätä suunnitelmaan.

Vastine

Tiestön kehittäminen on välttämätöntä lisääntyvän puutavaran ympärivuotisen hankinnan vuoksi. Samalla eri virkistyskäyttäjryhmät hyötyvät parantuneista kulkumahdollisuuksista. Myös mahdollisesta ilmaston lämpenemisestä johtuen kesäajokelpoisten teiden tarve kasvaa.

Metsähallitus toimii ympäristöoppaassa kuvatulla tavalla.

5 m on alaraja ja sen tarkoitus on mahdollistaa esimerkiksi maiseman avaaminen siihen soveltuviin harvoissa paikoissa ja harvennushakkuiden tekeminen rantoihin rajoittuvissa metsissä. Katso toimintaohjelma.

Kyseessä on valtion maa- ja vesialueiden kokonaissuunnitelma. Suunnitelmassa on erillisiä kuvauksia luonnonsuojelualueista. Katso myös liite 4

Itä-Suomen alueella hoidetaan valtionmailla 218 hehtaaria puustoisia ja 76 hehtaaria avoimia perinnebiotoopeja vuosittain. Pinta-alaan sisältyvät kaikki merkittävät valtionmailla sijaitsevat perinneympäristöt. METSO II -tarvearvion mukaan nykyistä hoitopinta-alaa ei ole tarpeen lisätä. Metsähallituksessa laadittavassa kulttuuriperintöstrategiassa esitetään päämäärät ja tavoitteet kulttuuriperinnön ylläpitämiseksi.

Vesiensuojelu:

Vesiensuojelua on käsitelty suunnitelmasa suppeasti. Metsänhakkuut sekä suotta kivennäismailla edellyttävät vesien-suojelun tehostamista. Suunnitellun vuotuisen 800 km:n kunnostusojituksen toteuttaminen vesiensuojelun huomioonottaen on suuri haaste.

Virkistyskäyttö ja luontomatkailu:

Virkistyskäyttöä kohdennetaan suunnitelman mukaan arvokkaimmille suojelu-alueille. Virkistyskäytön ja matkailun tavoitteiden painottaminen ei saa johtaa ristiriitaan ekologisen verkoston ja luonnonsuojelun kanssa.

Jokamiehenoikeuden valtionmailla tulee turvata.

Laajat yhtenäiset metsäalueet, rakentamaton rantaviiva ja kaikille avoimet metsästy- ja kalastusmahdollisuudet tulee turvata.

Kaavoitus:

Valtiollisella maanomistuksella tulee olla muita suurempi vastuu ja on nähtävä pidempi perspektiivi esimerkiksi vapaiden rantavyöhykkeiden muodostamisessa. Metsähallituksen maiden ja rantojen rakentaminen tulisi voida suunnata keskitemmin tietyille, tarkoitukseen sopiville alueille. Kaavoitus tulisi kohdistaa pääsääntöisesti alueille, joilla on rakentamista jo ennestään ja laajat yhtenäiset rakentamattomat valtion ranta-alueet jätettäisiin rakentamatta.

Suunnitteluhankkeissa korostettava ympärivuotinen käyttö ei saa johtaa ristiriitaan

Vesiensuojelu on yksi Metsähallituksen ympäristötavoitteista. Se on ohjeistettu Metsähallituksen ympäristö- ja laatujärjestelmässä. Toimenpiteet määritellään metsänhoito-ohjeessa.

Suojelualueilla voidaan harjoittaa jokamiehenoikeuksien virkistyskäyttöä, kun otetaan huomioon alueille säädetyt rajoitukset. Luontopalvelut ohjaa suojelualueiden virkistyskäyttöä kysynnän, alueiden vetovoimatekijöiden ja suojelutavoitteiden asettamien rajoitusten pohjalta. Suojelutavoitteet ovat ensisijaiset. Tavoitteet sovitetaan yhteen alueille laadittavissa hoito- ja käyttösuunnitelmissa.

Luonnonvarasuunnitelma ei vaikuta jokamiehenoikeuksiin eikä metsästy- ja kalastusoikeuksiin. Rantojen osalta katso Metsähallituksen maiden kaavoitusperiaatteet (liite 10)

Katso liite10 kaavoitusperiaatteet. Tuloksellisen toiminnan vaatimus edellyttää asianmukaista edunvalvontaa kaavoituksessa ja kiinteistökaupassa.

Lausunto

esim. saimaannorpan rauhallisten pesintäolojen turvaamisen kanssa.

Vajaasti tuottavien ja tuottamattomien alueiden kehittämisessä tulee olla maltillinen.

Metsähallituksen tulisi edistää kuntien ja kaupunkien mahdollisuuksia eheän yhdyskuntarakenteen synnyttämiseksi. Yhteiskunnan kehityksen kannalta olennaiset maa-alueet tulisi saada käyttöön kohtuullisilla kustannuksilla.

Kaavoitettuja rantoja tulisi pyrkiä käyttämään myös vaihtomaina suojelutarkoituksiin.

Muuta:

Lausunnossa esitetään parannuksia eräisiin suunnitelmassa käytettyihin termeihin.

Lausunnossa kysytään miten eri kanavien kautta kerätty palaute on otettu huomioon suunnitelmaratkaisuissa.

Samoin todetaan, että metsätalouden tavoitteena oleva hakkuumahdollisuuksien täysimääräinen hyödyntäminen, lisätä hakkuita noin 20 %, on ristiriidassa yhteistyöryhmän kantaan, että valtion maiden ja vesien käytössä tulee ottaa tasavertaisesti huomioon monimuotoisuuden, metsätalouden, matkailun ja virkistystarpeet.

Vaihtoehtotarkastelussa työllisyydestä on arvioitu vain välittömät vaikutukset, eikä lainkaan välillisiä vaikutuksia. Metsien monikäytön lisääntymisen vaikutuksia työllisyyteen tulisi kuitenkin arvioida myös välillisten työpaikkojen osalta.

Vastine

Parannukset on tehty suunnitelmaan.

Metsähallitus on tehnyt päätökset omistajan määrittämien reunaehtojen ja tavoitteiden puitteissa. Kaikki palaute on otettu huomioon. Suurin painoarvo on annettu yhteistyöryhmän kannanotolle.

Metsätalouden tavoitteena on hakkuumahdollisuuksien täysimääräinen hyödyntäminen muiden käyttömuotojen aiheuttamien reunaehtojen puitteissa.

Välillisten työpaikkojen arviointiin, kaikilla tarvittavilla sektoreilla ei ole käytettävissä riittävän luotettavaa tietoa.

2. Pohjois-Karjalan ympäristökeskus:

Koska yhteistyöryhmä piti tärkeimpänä mittarina ekologisen verkoston pinta-alaa ja sen kehitystä, ympäristökeskus ei voi sitoutua ekologisen verkoston täydentymiseen vain 2 800 hehtaarilla.

Ekologisen verkoston täydentymistä kahdella prosentilla ei voi pitää erityisen merkittävänä.

Suojelualueiden luontomatkailun kehittäminen ei saa merkitä "Lapin taudin", hotellin ja muun rakentamisen leviämistä Itä-Suomen suojelualueille.

Lausunnossa huomautetaan suunnitelma-ainnasta yksityisten suojelualueiden ennallistamisen ja luonnonhoidon suunnittelun ja toteutuksen siirtymisestä luontopalveluiden vastuulle tämän vuoden alusta.

Luvusta 7.6. jää hieman epäselväksi, missä määrin ja millä alueilla uusia kaava-hankkeita pannaan vireille.

Vesiensuojelu ylipäättensä ja pienvesien, lähteiden, norojen ja purojen huomioon ottaminen metsätaloudessa on jäänyt vähälle huomiolle tai kokonaan huomiotta

3. Metsäkeskus Etelä-Savo:

Alue-ekologista jakoa Järvi-Suomeen ja Savo-Karjalaan olisi voinut käyttää laajemminkin kuvaamaan tulevien toimenpiteiden kohdistamista ja vaikutuksia.

Katso vastaus nro 18 luontojärjestöille.

Metsähallituksen tavoitteena on kestävä luontomatkailu. Suurin osa suojelualueista on rauhallisia. Esim. Kolin kehittäminen matkailukeskuksena on ollut Pohjois-Karjalan maakunnan tahto, myös ympäristökeskus on ollut kehittämässä mukana.

Metsähallitus hoitaa yksityisten suojelualueiden hoitotehtäviä ympäristöministeriön tulosohjauksen mukaisesti.

Metsähallituksen omien hankkeiden vireilepano riippuu ympäristökysymysten ja kiinteistömarkkinoiden kulloisestakin tilanteesta.

Vesiensuojelu on ollut Metsähallituksen metsätalouden tärkeä ympäristötavoite jo yli 10 vuoden ajan. Pienvesien huomioon ottaminen on ohjeistettu hyvin ja toteutusta seurataan jatkuvasti. Koulutusta annetaan vuosittain yrittäjille ja henkilökunnalle.

Alueiden käytön yleisen suunnitelman luonteen vuoksi on päädytty nykyiseen tapaan. Toimintaohjelmahan "jalkautetaan" metsätiimeille, jotka ovat alue-ekologista jokoakin pienempiä yksiköitä.

Lausunto

Luonnonvarasuunnitelmassa Metsähallitus nähdään hyvin itsenäisenä toimijana, jonka ei tarvitse ottaa huomioon muita maanomistajia ja metsätalouden toimijoita. Etelä-Suomessa, jossa Metsähallituksen maat ovat hajapalstoja muun maanomistuksen seassa, olisi hyvä nähdä yhteistyön tarve ja tarkoituksenmukaisuus.

Luonnonvarasuunnitelmasta ei välity sellainen kuva, että Metsähallitus osallistuisi aktiivisesti alueellisten metsäohjelmien laatimiseen ja sitoutuisi yhtenä toimijana metsäohjelmien tavoitteisiin ja toteutukseen.

4. Pohjois-Karjalan maakuntaliitto: Virkistyskäyttö ja luontomatkailu:

Suunnitelma ei ilmene, mitä määrällisiä ja laadullisia tavoitteita on asetettu luonnon virkistyskäytön kehittämiseksi. Palvelurakenteiden kehittämisen on oltava suunnitelmallista, eikä se saa olla kokonaan riippuvainen hankerahoituksesta. Pitkän aikavälin tavoitteeksi tulisi asettaa kansainvälisen tason palvelutuotteiden kehittäminen.

Luonnonvarasuunnitelmaan tulisi asettaa tavoite tukea Saimaa-Pielinen -alue Unescon maailmanperintökohteeksi -hanketta.

Luonnonsuojelu:

Perinneympäristöjen lajien osuus uhanalaisista on kasvanut selvästi verrattuna edelliseen uhanalaisarvioon. Jotta saavutetaan tavoite luonnon monimuotoisuuden vähentämisen pysäyttämiseksi vuoteen 2010 mennessä, luonnonhoitotöiden osuutta Metsähallituksen hallinnoimissa perinneympäristöissä tulee lisätä huomattavasti.

Vastine

Suunnitelma koskee ainoastaan Metsähallituksen hallinnoimia maita.

Yhteistyöryhmässä oli mukana myös yksityismetsätalouden edustaja.

Metsähallitus osallistuu alueellisten metsäohjelmien laadintaan. Alueellisten metsäohjelmien ja luonnonvarasuunnitelman tavoitteet ovat hyvin pitkälle yhteneviä..

Virkistyskäytön ja luontomatkailun tavoitteet on kirjattu luonnonvarasuunnitelmaan puistoalueittain. Puistoalueiden sisällä, puistoaluekorteissa, aluekokonaisuuksien tavoitetila on määritelty. Metsähallituksen hallinnassa on jo nyt virkistyskäytön ja luontomatkailun kansainvälisen tason palvelutuotteita tarjoavia kohteita. Näitä painopistealueita kehitetään edelleen

Metsähallitus tukee ja on edistänyt omalta osaltaan hanketta. Lisätään sitä koskeva maininta suunnitelmaan.

Itä-Suomen alueella hoidetaan valtionmailla 218 hehtaaria puustoisia ja 76 hehtaaria avoimia perinnebiotooppeja vuosittain. Pinta-alaan sisältyvät kaikki merkittävät tällä hetkellä valtionmailla sijaitsevat perinneympäristöt. Itä-Suomen erikoisuus, kaskeaminen jatkuu entisessä laajuudessaan ja vuosittain kasketaan Linnansaaren ja Kolin kansallispuistoissa sekä Telkkämäen luonnonsuojelualueella. METSO II-tarvearvion mukaan nykyistä

Lausunto

Ympäristöhallinnon tuottavuusohjelman kautta Metsähallitukselle on siirtynyt yksityisten suojelualueiden hoitovastuu. Alueiden käytön sosiaalisen kestävyuden edistämiseksi ja luonnonsuojelun positiivisten sosioekonomisten vaikutusten lisäämiseksi yksityisille suojelualueiden omistajille ja paikallisille toimijoille olisi tarjottava mahdollisuus tehdä itse luonnonhoito- ja kunnostustyöt.

Metsätalous:

Osallistavaa suunnittelua tulisi käyttää luonnonsuojelun ohella myös metsätalouden toimenpiteiden suunnittelussa.

Kaavoitus:

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa rantarakentaminen tulee ohjata keskitetysti ympäristöarvot huomioon ottaen siten, että Koillisen luontovyöhykkeen (Pohjois-Karjalan maakuntakaava 1.vaihe) erämainen luonne säilyy.

Kulttuuriperintö:

Luonnonvarasuunnitelmasta puuttuu erityisesti rakennuserinnön ja maisemanhoidon sekä näiden arvojen ylläpidon näkökulma. Erityisesti Kolin kansallispuistossa on runsaasti kunnostettavia rakennuserintökohteita.

Ilmastonmuutos ja bioenergia:

Turvetuotanto Metsähallituksen hallinnoimilla mailla on ohjattava tarkistettujen valtakunnallisten alueiden käytön tavoitteiden mukaisesti vain jo ojitetuille soille.

Vastine

hoitopinta-alaa ei ole tarpeen lisätä.

Metsähallitus ostaa palveluja paikallisilta yrittäjiltä ja maanviljelijöiltä myös valtionmaiden hoitotoihin. Samaa käytäntöä voidaan harjoittaa myös yksityismailla, jos siihen osoitetaan rahoitusta.

On toivottavaa, että paikalliset tekevät omilla maillaan itse luonnonhoito- ja kunnostustyöt.

Osallistavaa suunnittelua käytetään luonnonvarasuunnitelman lisäksi harkinnan mukaan kohdekohtaisesti toimenpidesuunnittelussa.

Katso liite 10, Metsähallituksen maiden kaavoitusperiaatteet

Katso vastaus nro 1 Etelä-Savon ympäristökeskukselle

Turvetuotanto ohjataan ensisijaisesti ojitetuille soille ja ojittamattomat suot säilytetään pääsääntöisesti ojittamattomina.

5. Pohjois-Savon liitto

Esitetään lisäystä kohtaan 2.7. Virkistyskäyttö ja luontomatkailu: Pohjois-Savossa ympäristökeskus ja kunnat rakentavat virallistettua kelkkareitistöä. Tavoitteena on saada koko maakunnan kattava virallistettu reitistö.

Lisäys kohtaan 9. Luonnonvarasuunnitelma ja muuta alueelliset suunnitelmat: Pohjois-Savon maakuntakaavan osallistamis- ja arviointisuunnitelma sekä lähtökohdat ja tavoitteet hyväksyttiin v. 2007. Maakuntakaavaluonnos laaditaan vuoden 2008 loppuun mennessä ja ehdotus hyväksytään vuonna 2010.

6. Päijät-Hämeen liitto:

Päijät-Hämeen liitto pitää tärkeänä, että yhteiskunnan omistama maa pysyisi yhteiskunnan käytössä. Maa-alueita ei ole syytä myydä hajarakentamisperiaatteella. Metsähallituksen maiden kiinteistöjalostuskäyttöä tulisi tutkia yleiskaavataso suunnitelmissa ja etsiä ensisijaisesti sellaisia maankäyttömuotoja, joilla on yleishyödyllistä käyttöä. Päijät-Hämeen liitto esittää, että ainakin Päijät-Hämeen liiton alueella Metsähallitus osoittaisi maankäyttösuunnitelmissaan ranta-alueet yleiseen ja yhteiseen käyttöön eikä osoittaisi niille loma-asumista.

Lisäykset on tehty suunnitelmaan.

Metsähallituksen maiden kaavoitusperiaatteet, jotka koskevat myös ranta-alueita on ohjaavien ministeriöiden (maa- ja metsätalousministeriö ja ympäristöministeriö) kesken on päivitetty v. 2008. Metsähallituksen yhteiskunnallisten velvoitteitten, toiminnan tuloksellisuuden ja muiden tavoitteitten yhteensovittaminen edellyttää kaavoituksen kautta tehtävää maankäytön suunnittelua. Kaavoituksella varmistetaan, että seudulliset ja valtakunnan tason luonnonsuojelu- ja virkistysarvot, kulttuuriarvot sekä jokamiehen käytön mahdollisuudet otetaan korostetusti huomioon valtiomailla. Rantojen kaavoituksen yhteydessä näihin kiinnitetään erityistä huomiota. Laajoja, yhtenäisiä, rakentamattomina säilyneitä valtion omistamia rantakokonaisuuksia ei kaavoiteta rakentamiseen. Käsitteitä laaja ja yhtenäinen harkitaan aina tapauskohtaisesti erikseen. Eteläisessä Suomesa pienialainenkin rakentamaton alue voi olla virkistyskäytön kannalta merkittävä. (Katso liite 10, kaavoitusperiaatteet)

Lausunto

Metsätalouteen liittyen esitetään, että ranta-alueilla rantavyöhykettä syvennettäisiin ja että maiseman kannalta tärkeät näkyvät säilyisivät ehyinä.

7. Etelä-Savon TE-keskus:

Suunnitelmassa ei ole otettu kantaa Metsähallituksen mahdollisuuksiin vaikuttaa toimintapolitiikallaan siten, että metsäteollisuuden uudessa tilanteessa (Venäjän puutullit) raakapuun tarjontaa olennaisesti lisättäisiin. Yhtenä vaihtoehtotarkastelunäkökulmana olisi voinut olla hakkuiden merkittävä lisääminen ja sen vaikutukset

Metsähallituksen maankäyttöpolitiikan periaatteita olisi ollut syytä avata enemmän.

Suunnitelmassa on vain hyvin lyhyt kuvaus siitä, miten Metsähallitus toiminnallaan lisää energiapuun käyttöä.

8. Pohjois-Karjalan TE-keskus:

Osallistavaan suunnitteluun ja yhteistyöryhmään olisi toivottu kuntien edustajien lisäksi paikallistahoja.

Suunnitelman laadinnassa ja erityisesti sen toimeenpanossa ja toteutuksessa olisi hyvä lisätä tietoisuutta jo olemassa olevista kehittämissuunnitelmista ja pyrkiä sitä kautta syventämään yhteistyötä eri osapuolten välillä.

9. Joensuun Yliopisto/Metsätieteellinen tiedekunta:

Lausunnossa kiinnitetään huomiota vaihtoehtotarkastelulla tuotettujen vaihtoehtojen erojen vähäisyyteen. Jos aitoja strategiovaihtoehtoja ei voida tuottaa, on

Vastine

Luonnonvarasuunnitelman seurauksena retkeilyllisesti, maisemallisesti tai monimuotoisuuden kannalta tärkeille ranta-alueille jätetään leveämpiä rantavyöhykkeitä..

Suunnitelmavaihtoehdolla nro 2 selvitettiin metsä- ja luonnonsuojelulakien vaatimustason mukaisen toiminnan vaikutuksia. Yhteistyöryhmä ei kuitenkaan päätenyt kannattamaan tätä vaihtoehtoa.

Maankäyttöpolitiikka ilmenee kauden 2000–2007 arvioinnista ja nykytilan kuvauksesta.

Asiasta on meneillään erillinen selvitys, joka valmistuu tänä vuonna. Kysynnän mahdollinen lisääntyminen on tiedostettu.

Yhteistyöryhmän kokoa ei voitu kasvattaa toimivuuden kärsimättä. Paikallistahoilla oli mahdollisuus tuoda näkemyksensä esille yleisötilaisuuksien ja internetin kautta. Metsähallitus pitää tärkeänä säännöllistä vuorovaikutusta Metsähallituksen ja toimintaympäristön välillä. Tavoitteena on lisätä tietoisuutta eri toimijoiden suunnitelmista ja tavoitteista sekä sovittaa yhteen eri käyttömuotojen tarpeita.

Liikkumavaraa rajoittaa omistajaohjaus ja Metsähallituksen muut velvoitteet. Suunnitelmalaskelmissa on pari toisistaan selkeästi poikkeavaa strategista vaihtoehtoa (vaihtoehdot numero 2 ja 5).

Lausunto

suunnitteluprosessia syytä viedä kaikilla tasoilla taktiseen suuntaan, jossa pohditaan tarkemmin esim. metsätalouden toimintamalleja ja uusien virkistys- ja suojelualueiden sijaintia

Vaihtoehtotarkastelussa ja suunnitteluprosessissa ei ole tarkasteltu uusien metsänhoitosuosituksen käyttöönoton vaikutusta, vaikka se on vaihtoehtojen pieniin eroihin nähden erittäin merkittävä muutoksen aiheuttaja.

10. Geologian tutkimuskeskus:

Virkistyskäyttö ja luontomatkailu:

Geologian matkailulliseen tuotteistamiseen liittyy Itä-Suomen alueella huomattava hyödyntämätön potentiaali. Potentiaalisten geologisten kohteiden ja geotooppien kartoitus tulisi sisällyttää luonnonsuojelualueiden hoito- ja käyttösuunnitelmiin.

Kiviainekset, luonnonkivet ja maankäyttö:

Kiviperäisten raaka-aineiden arvon ja käytettävyyden määrittämiseksi GTK:ssa pidetään tärkeänä, että luonnonvarasuunnitelmat pureutuisivat tarkemmin materiaalien todelliseen laatuun ja käytettävyyteen.

Pohjavesi ja turve:

Lausunnon mukaan pohjavesi ja turveasioihin kannattaa panostaa enemmän, niin raakaainepotentiaalini kuin myös suojelutarpeen ja maankäytön suunnittelun kannalta.

Tiestö:

Lausunnossa pyydetään kiinnittämään huomiota ilmaston muutoksen aiheuttamiin lisävaatimuksiin tienrakennusmateriaaleissa ja tien rakenteessa.

Vastine

Muut vaihtoehdot ovat lähinnä taktisia vaihtoehtoja nykytoiminnan tuntumassa.

Tapion uusiin suosituksiin perustuvat metsänhoitosuositukset on otettu käyttöön keväällä 2007.

Hoito- ja käyttösuunnitelmissa kuvataan alueen geologia ja geomorfologia. Metsähallitus on samaa mieltä GTK:n kanssa geologisen kohteiden hyödyntämisestä mm. luontomatkailussa ja alueiden opastusviestinnässä.

Käytettävyyden selvittäminen tehdään markkinalähtöisesti. Laajamittaisiin ennakoihin kartoituksiin ei ole taloudellisia mahdollisuuksia.

Turvepotentiaali selvitetään parhaillaan erillisen bioenergiaselvityksen yhteydessä. Selvitys pohjavesien hyödyntämisestä on myös käynnistetty.

Metsähallitus on ryhtynyt toimenpiteisiin tiestönsä kehittämiseksi seuraavan kymmenen vuoden aikana.

Lausunto

Muuttuneet ilmasto-olosuhteet aiheuttavat rakennusmateriaaleille korkeita laatuvaatimuksia. Laadukkaiden materiaalien saanti tulee varmistaa.

11. Tiehallinto, Kaakkois-Suomen tiepiiri

Lisääntyvät hakkuut lisäävät myös alemman tieverkon rasiitusta.

Metsätalouden toimintaohjelmassa todetaan, että "tieverkko pidetään metsätalouden toiminnan edellyttämässä kunnossa...". Tarkoitetaanko täällä Metsähallituksen omistamia yksityisteitä, yleisiä teitä vai molempia.

Uusien suojelualueiden muodostaminen voi vaikuttaa myös tiestölle asetettaviin vaatimuksiin. Matkailijamäärien lisääntyessä tien palvelutasolle asetetut tavoitteet voivat muodostua vaativammiksi.

12. Tiehallinto, Savo-Karjalan tiepiiri

Suunnitelmassa tulisi tarkastella myös valtionmaiden ulkopuolelle kohdistuvia vaikutuksia. Valtionmaiden määrästä, sijainnista, käyttömuodoista ja käytön intensiteetistä riippuen liikenteelliset ja muut ympäristövaikutukset vaihtelevat alueellisesti ja voivat paikallisesti kohdistua huomattavinakin ulkopuolisille alueille.

13. Itä-Suomen Sotilasläänin esikunta

Lausunnossa pyydetään ottamaan huomioon luonnonvarasuunnitelmassa Puolustus-

Vastine

Katso vastine nro 12 Savo-Karjalan tiepiirin lausuntoon

Suunnitelmatekstissä tarkoitetaan Metsähallituksen metsäautoteitä. Teksti on tarkennettu suunnitelmaan.

Suojelualueiden perustaminen voi vaikuttaa joko vähentävästi tai lisäävästi teiden käyttöön. Metsätalouden loppuminen alueella vähentää raskasta liikennettä. Jos alueesta tulee yleisökohte, niin alueelle tuleva liikenne lisääntyy. Tämä otetaan suunnittelussa huomioon. Yksityisteiden ja yleisten teiden rajapintaa suunnitellaan yhteistyössä tiehallinnon kanssa.

Suunnitelma koskee vain valtionmaita. Metsähallitus vaikuttaa omalta osaltaan niin, että yleinen tieverkko palvelee tulevaisuudessaakin puutavarakuljetuksia ja matkailuliikennettä.

Puolustusvoimien vuokra-alueilla puolustusvoimien toimintaedellytykset ja turvallisuusnäkökohdat määräävät ensisijaisesti

Lausunto

voimien tarpeet sekä turvaamaan toimintojen jatkuvuuden ja kehittämisen käytössä olevilla ampuma- ja harjoitusalueilla.

Kaavoituksessa tulee ottaa huomioon ampuma- ja harjoitusalueilla tapahtuva toiminta. Kaavoitusta ei tule ulottaa alueiden välittömään läheisyyteen, eikä niillä tapahtuvan toiminnan haitta-alueille, erityisesti meluhaitan vuoksi.

Kaavoitusta suunniteltaessa tulee ottaa huomioon ampuma- ja harjoitusalueiden laajennustarpeet.

Ampuma- ja harjoitusalueille tai niiden välittömään läheisyyteen ei tulisi suunnitella pysyvää tai pitempiaikaista jokamiehen-oikeuksiin tai virkistyskäyttöön perustuvaa toimintaa.

14. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos:

Muihin toimintoihin nähden metsästystä ja kalastusta kuvataan suunnitelmassa varsin yleisellä tasolla.

Luonnonvarasuunnitelmassa tulisi kiinnittää huomiota siihen, että kalanistutuksissa poikaset ovat lajiltaan, kooltaan ja geneettiseltä laadultaan kuhunkin istutuskohteeseen sopivia, jotta istutuksilla ei vaaranneta vesistöissä mahdollisesti esiintyvien luonnonvaraisten kalakantojen perimää.

Luonnonvarasuunnitelmassa tulisi varautua vesistöjen rehevöitymisen, yhdessä muiden ympäristökijöiden kanssa, aiheuttamaan hoitotarpeen ja -tapojen muutokseen

Vastine

alueiden käytön. Metsähallitus käyttää alueita normaalin metsätalouden periaatteilla siten, että puolustusvoimien toimintamahdollisuudet eivät heikenny eivätkä vaarannu.

Kaavoitusasioissa Metsähallitus pyytää ja ottaa huomioon puolustusvoimien kannan ennen kuin käyttää puhevaltaa kaavoitusasioissa. Tämä ei rajoita puolustusvoimien omaa edunvalvontaoikeutta.

Kuten lausunnossa todetaan riista- ja kalatalous on käsitelty suppeasti. Tämä siksi, että kyseessä on alueiden käytön yleinen suunnitelma. Suunnitelmaratkaisuja tehtäessä riista- ja kalatalouden sidosryhmiltä ja asiakkailta saatu palaute on ollut kuitenkin merkittäväällä painoarvolla mukana.

Kalakantojen perimä- ja terveydentila-asiat ovat Metsähallitukselle ensiarvoisen tärkeitä ja nämä asiat on kirjattu mm. ympäristö- ja laatu järjestelmäämme ja istutusten suunnittelussa ne otetaan huomioon. Suurissa vesistöissä valtio on vain osakkaana tai pienten osa-alueiden omistajan roolissa. Yhteishankkeissa nämä asiat tuodaan esille.

Kalakantojen hoitostrategiassamme on linjattu, että pyrimme panostamaan pelkien kalaistutusten sijasta enemmän vesistöelinympäristöjen hoitoon kokonaisuudessaan.

Lausunto

(mm. tehokalastus, kutu- ja poikastuotanto-alueiden kunnostus).

Suunnitelmassa tulisi varautua siihen, että Lieksanjoen EU-hankkeet saattavat vaatia muutoksia nykyiseen pyyntikokoisten kirjolohien ja taimenten istutuskäytäntöön sekä nykyiseen kalastuskäytäntöön Lieksanjoella.

Saimaan alueella esiintyvien uhanalaisten arvokalakantojen säilyttämisessä tarvittaviin toimenpiteisiin tulisi ottaa kantaa.

Kanalintukantojen kehityksen lisäksi olisi hyvä kuvata myös annettujen metsästys-oikeuksien määrän kehitystä.

Toimintaohjelmassa tulisi esittää, miten eläinten aiheuttamien vahinkojen syntyä rajoitetaan metsänhoidollisin menetelmin.

Vastine

Olemme varautuneet tarvittaessa olemaan mukana vesistöjen kunnostushankkeissa, jotka usein ovat monien vesialueiden omistajien yhteis-hankkeita. Valtion omia kunnostukseen soveliaita vesiä on hyvin rajallisesti Itä-Suomessa. Näiden kartoitus on aloitettu uuden VesiGis-järjestelmämme käyttöönoton myötä ja kunnostukseen soveliaat kohteet otetaan työn alle resurs-siemme puitteissa.

Metsähallitus on mukana Lieksanjoen järvi-lohihankkeessa. Hankkeen yhteydessä kaa-vaillut kalaportaat ovat tuskin ajankohtaisia LVS-kaudella. Jos kalaportaat myöhemmin rakennetaan, niin asia ratkaistaan yksityiskohtaisemmassa suunnitelmassa.

Saimaan uhanalaisten arvokalakantojen hoidossa olemme mukana omalla osuudellamme. Näiden asioiden koordinoituvastuu on muilla tahoilla (TE-keskukset, RKTL).

Suunnitelmassa on esitetty edellisen LVS:n mittareiksi valitut kohdat. Metsästyspaine lupametsästysalueilta saadaan Riistatalouden suunnittelu ja seurantajärjestelmästä, mutta vuokra-alueiden metsästyspainetta on vaikea selvittää tai arvioida vain valtionmaiden osalta. Siksi mittariksi edellisessä suunnitelmassa valittiin kanalintukannat.

Eläinten aiheuttamat tuhot ovat olleet valtionmailla pitkään vähäiset, eikä asiaa katsottu toimintaohjelmakysymykseksi.

15. Kymenlaakson kalatalouskeskus ry:

Järvilohen lisäksi tulisi kiinnittää huomiota myös muihin suojeltaviin kalalajeihin. Esi-merkiksi pienen vesistön eriytynyt luonnonvarainen taimenkanta voi olla geneettisesti arvokas ja ansaitsee tulla huomioituksi ja merkityksi suunnitelmiin.

Luonnonvarasuunnitelman seurantaan esitetään lisättäväksi "Kalavarat", suojelua vaativat kalalajit ja muodot (K), joiden kehitystä seurataan

Samoin esitetään seurantaan vesistöjen suojavyöhykkeen leveydelle tavoitetta.

Lieksan joen EU- hanke esitetään sen laajuuden ja merkittävyyden vuoksi. Jos tiedossa on tai tietoon tulee suojeltavia kalalajeja, tiedot tallennetaan Metsähallituksen paikkatietojärjestelmiin ja ne otetaan huomioon toimintaa suunniteltaessa.

Tarkastellaan luonnonvarasuunnitelman mittariston kokonaisuudistuksen yhteydessä.

Vesistöjen suojavyöhyke on useimmiten noin vallitsevan puuston mittainen, minimissään 5 m ja vaihtelee olosuhteiden mukaan. Keskimäärin se on ollut Itä-Suomessa 15 m ja sitä seurataan jatkuvasti vesien-suojelutoimenpiteiden laatusurannalla. Tavoitemetrimäärä asetetaan kullakin kohteella tarvittavalle, kohteen ominaisuuksista johtuvalle suojavyöhykkeelle, ja siihen verrataan toteutumaa.

16. Kymen riistanhoitopiiri:

Suojelualueilla tulee sallia aina metsästyksellei nimenomaan suojelun tarkoituksena oleva suojeltava kohde ole uhattuna.

Itäisen Suomenlahden kansallispuiston järjestyssääntö on aiheuttanut huolta paikallisten asukkaiden metsästysoikeuteen liittyvien epäselvyyksien takia.

Metson ohella myös teeren soidinpaikkojen säilymiseen olisi kiinnitettävä huomiota.

Metsähallitus sallii metsästyksen pääsääntöisesti myös suojelualueilla, ellei suojelualueiden perustamissääöksissä tule rajoituksia metsästykseen.

Järjestyssääntö uusitaan vuonna 2008 valmistuvan hoito- ja käyttösuunnitelman yhteydessä. Metsähallitus on tietoinen huolesta.

Teerien soidinpaikat ovat yleensä aukeita: avosoita, avokallioita, järvien tai lampien jäitä ja jopa uudistusaukeita. Nämä eivät ole yleensä ottaen vaarassa vähetä.

17. Suomen Metsästäjäliitto Pohjois-Karjalan piiri:

Lausunnossa esitetään, että Metsähallitus ottaisi huomioon metsästäjien tekemän luonnonhoitotyön metsästysvuokrasopimusten huojennuksina.

Luonnonvarasuunnitelman yhteistyöryhmää, jossa nyt on metsästäjien edustajana viranomaistaho, esitetään täydennettäväksi metsästäjien edunvalvonnasta vastaavalla Metsästäjäliiton edustajalla.

Suojelualueiden hoito- ja käyttösuunnitelmien tulee sallia alueella metsästäminen. Näin estetään alueelle muodostuvat eläinreservaatit, joiden mahdollisesti ympäristölle aiheuttamat vahingot voivat ulottua myös Metsähallituksen maiden naapureihin.

18. BirdLife Suomi ry, Etelä-Savon luonnonsuojelupiiri, Greenpeace, Luonto-Liitto ry, Pohjois-Karjalan lintutieteellinen yhdistys ry, Pohjois-Karjalan luonnonsuojelupiiri ry, Pohjois-Savon luonnonsuojelupiiri ry, Savo-Karjalan luontopiiri ry ja Suomen luonnonsuojeluliitto ry**Yleistä:**

Luonnonvarasuunnitelmaluonnos ei ota tasapainoisesti huomioon valtion maa- ja vesiomaisuudelle asetettuja tavoitteita. Monimuotoisuuden suojelun tehostaminen ja luonnon virkistyskäytön edistäminen saavat suunnitelmassa liian vähän painoarvoa.

Metsähallituksella on Itä-Suomessa n. 900 erilaista metsästysvuokrasopimusta, joissa on vuokralaiselle annettu oikeus suorittaa riistanhoitotyötä. Seurojen tekemä riistanhoitotyö on pääasiassa vaikutukseltaan lyhytkestoista ja hyöty siitä koituu vuokralaiselle. Vuokrahinnoittelu pohjautuu Metsästyslakiin ja MMM:n antamaan hinta-asetukseen, eikä niissä ole esitettyä alennusperustetta.

Yhteistyöryhmän kokoa ei nyt voitu kasvattaa toimivuuden kärsimättä. Kokoonpano harkitaan erikseen kussakin luonnonvarasuunnitelmassa.

Perustetuilla suojelualueilla metsästyksestä säädetään perustamislailla ja/tai asetuksella, ei hoito- ja käyttösuunnitelmilla. Useilla suojelualueilla, mm. soidensuojelualueilla metsästys on sallittu. Vierasperäisten pienpetojen (esim. minkki ja supikoira) metsästys on pääsääntöisesti sallittu.

Luonnonvarasuunnitelman ratkaisut noudattavat suunnitelman laadinnassa kiinteästi mukana olleen sidosryhmistä, asiakkaista ja viranomaisista koostuneen yhteistyöryhmän esitystä toiminnan painotuksista.

Lausunto

Vastaavasti tulevalla suunnittelukaudella painotetaan liikaa metsätalouden tavoitteita. Lopputuloksena on ekologisesti ja sosiaalisesti kestävämpää valtion maaomaisuuden käyttöä.

Suunnitelmaluonnoksen ulkoasu:

Lausunnossa kiinnitetään huomiota suunnitelman luettavuuteen ja terminologiaan.

Kauden 2008–2017 metsätaloustavoitteet:

Tulevan suunnittelukauden hakkuumääräksi kaavailaan 1 040 000 m³ /v. Hakkuusuunnitteen nosto edellyttää mm. päätehakkuiden määrän nostamista yli kolmanneksella päättyneen suunnittelukauden tasosta. Hakkuukertymästä yli kolmannes on kaavailtu saatavan turvemailta. On epävarmaa saadaanko turvemaiden laskennallisia hakkuumahdollisuuksia hyödynnettyä. Kaavailun laajuinen metsätalous suometsissä, aiheuttaisi huomattavia negatiivisia vaikutuksia pienvesi- ja suoluontoon.

Ekologisen verkoston kehitys:

Lausunnossa todetaan, että metsiensuojelualueverkoston puutteet, METSO-ohjelma sekä suojelujärjestöjen tekemissä luonto- ja lajistoselvityksissä todetut luontoarvot antavat perusteita mittaviin lisäsuojelutoimenpiteisiin. Lausunnossa todetaan mm. suojelualueiden ekologisesti ahtaat rajaukset, suunnittelualueen pohjoisrajalla kulkevan taigametsälajistolle tärkeän itä-länsisuuntaisen käytävän merkitys sekä itärajan myötäilevä Vihreä vyöhykkeen ylikansallinen merkitys. Lisäksi Itä-Suomen

Vastine

Suunnitelmaan on tehty luettavuutta parantavia tarkistuksia ja terminologia on yhtenäistetty.

Metsähallitus panostaa turvemaiden puunkorjuun kehittämiseen.

Vesiensuojelun osalta katso vastine nro 1 Etelä-Savon ympäristökeskuksen lausuntoon.

Suunnitelmassa puutteita verkostossa on korjattu perustamalla uusia suojelumetsiä 5 960. (Määrää on lisätty lausuntovaiheen jälkeen.) Kohteet on valittu niin, että verkoston tila paranee. Suurin osa kohteista sisältyy myös luontojärjestöjen ehdottamiin kohteisiin. Valtioneuvoston periaatepäätöksellä MH:lle annettiin tavoitteeksi koko Metso-alueelle perustaa 10 000 ha uusia suojelumetsiä. Itä-Suomen LVS:ssä tavoitteesta toteutetaan nyt 40 %. Metsät ja suot, metsämaa, kitumaa ja joutomaa

Lausunto

valtionmailla on monia linnustollisesti tärkeitä alueita (IBA- ja FINIBA-alueet), joita ei ole suojeltu linnuston kannalta tyydyttävästi.

Pääosa esitetyistä suojelumetsistä (5 500 ha) muodostuu kitu- ja joutomaiden soista sekä jo aiemmin metsätalouden ulkopuolelle siirretyistä alueista. Suunnitelmasta ei ilmene kuinka paljon uusiin suojelumetsiin sisältyy sellaista metsämaata, joka ei jo aiemmin ole ollut hakkuiden ulkopuolella. Metsähallituksen tapa laskea, jo käytännössä metsätalouden ulkopuolella olleet, kitu- ja joutomaat osaksi METSO II-ohjelmassa Metsähallitukselle asetettua 10 000 hehtaarin minimisuojausvelvoitetta on arveluttava.

Metsähallituksen sisäisesti päättämä yhtiömaltillinen lisäsuojelun taso on suojelutarpeisiin ja mahdollisuuksiin nähden riittämätön.

Lisäksi todetaan, että on valitettavaa, että Metsähallitus ei ottanut vakavaan harkintaan luonnonsuojelujärjestöjen pitkälle harkittua esitystä suojelu- ja ympäristöarvometsien lisäämisestä.

Luonnonvarasuunnitteluprosessi:

Luonnonsuojelujärjestöillä oli mahdollisuus osallistua luonnonvarasuunnitelman yhteistyöryhmätyöskentelyyn. Työ ei kuitenkaan tarjonnut kunnollisia vaikutusmahdollisuuksia itse suunnitelmaan. Luontojärjestöjen mielestä myös yhteistyöryhmä esitti laajempia vesistöjen suojavyöhykkeitä ja ekologista verkostoa, kuin mikä on Metsähallituksen valitsema linja.

Vastine

muodostavat perustettavilla suojelualueilla mosaiikin, jota ei ole järvevä pilkkoa osiin. Suurin osa perustettavien suojelumetsien pinta-alasta on metsämaata (80 %).

Täysin "uutta", suojeltua metsämaata on 2 950 ha. Aikaisemmin näillä mailla ei ole estetty hakkuutoimintaa metsätalouden omin rajoituksin. Koko METSO II esitettävä suojelumetsäala (n. 4040 ha) on tähän asti ollut metsätalouden taseessa.

Joutomaat eivät sisälly Metso II-lukuihin.

Päätös perustuu Valtioneuvoton periaatepäätökseen Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelmasta 2008–2016, (27.3.2008). Suojelumetsien perustaminen edellyttää omistajan päätöstä, jolla liiketalouden taseesta maata siirretään julkisten hallintotehtävien (luontopalvelut) taseeseen

Luonnonsuojelujärjestöjen esityksen vaikutukset laskettiin omana vaihtoehtonaan.

Luonnonvarasuunnittelmaprosessissa Metsähallitus tekee päätökset omistajan määrittämien reunaehtojen ja tavoitteiden puitteissa ottaen huomioon yhteistyöryhmän suosituksen ja muussa osallistamisessa kerätyn palautteen. Itä-Suomen luonnonvarasuunnitelmassa Metsähallituksen päätös on yhtenevä yhteistyöryhmän suosituksen kanssa.

Lausunto

Järjestöjen mielestä nykyisen kaltainen luonnonvarasuunnitteluprosessi on kulkenut tienensä päähän.

Järjestöt esittävät, että Metsähallitus ei hyväksyisi luonnonvarasuunnitelmaan nykyisältöisenä. Lisäharkintaa kaipaavat erityisesti ylikorkea hakkuusuunnite, suoje lumetsien alhainen määrä sekä ympäristöarvometsien täydellinen puuttuminen. Metsähallituksen tulee varautua Itä-Suomen alueella merkittäviin lisätoimiin, joilla lisätään metsien- ja soidensuojelualueiden määrää sekä ennallistetaan talousmetsissä sijaitsevia suo- ja pienvesikohteita.

19. Ilomantsin kunta:

Metsätalouden virkistyskäytön kannalta on tärkeää pitää tieverkosto kunnossa ja vahvistaa sitä kasvavien hakkuiden aiheuttaman tarpeen mukaan.

Hirvenpyyntilupien myöntämisperusteiden ja -käytäntöjen osalta suunnitelma on puutteellinen.

Metsästysmaan vuokraaminen hirvenpyyntiä varten on Metsähallituksen mailla merkittävästi kalliimpaa (v. 2007 0,61€/ha) kuin metsäyhtiöiden mailla (0,37 €/ha). Aluetaloudellisesti olisi perusteltua sitoa maksu alueella myönnettävien kaatolupien määrään.

Vastine

Luontojärjestöjen edustajilla oli tasapuoliset mahdollisuudet vaikuttaa.

Metsähallitus kehittää luonnonvarasuunnitelmaprosessia.

Metsähallituksen päätös on yhteistyöryhmän suosituksen mukainen ja suunnitelma toteuttaa Metso II -ohjelmaa ja Kansallista metsäohjelmaa. Suunnitelma hyväksymistä ei ole syytä lykätä.

Tavoite on otettu huomioon luonnonvarasuunnitelmassa.

Metsästysasiat ovat lain Metsähallituksesta mukaan viranomaistehtäviä. Hirvenpyyntilupien myöntämisperusteet perustuvat Metsästyslakiin. Metsähallituksen metsästyslupien ja vuokrausten hinnoittelu perustuu Metsästyslakiin ja MMM:n maksuasetukseen. Vuonna 2007 hirvenmetsästysoikeus Ilomantsissa Metsähallituksen mailla maksoi 0,41 €/ha (sis. ALV 22 %). Rajavyöhykkeen ja suurimpien avosoiden osalta hinta oli 0,12 €/ha (sis. ALV 22 %). Tämä hintataso on ollut voimassa koko 2000-luvun ja on edelleen voimassa.

Pohjois-Karjalan itäosissa (Ilomantsi, Lieksa, Nurmes, osa Valtimoa) on hinta halvempi kuin muualla Itä-Suomessa.

Lausunto

Luonnonvarasuunnittelussa on huomioitava kaivostoiminta ja maa-ainesten otto.

20. Kerimäen kunta:

Taloustmetsien käytössä tulisi huomioida riittävät suojavyöhykkeet vesistöjen rannoilla.

Kesäaikaiset hakkuut saarissa olevissa havumetsissä tulisi lopettaa. Metsätaloustoimet, jotka aiheuttavat ravinteiden vapautumista luontoon tulisi tehdä niin, ettei vesistöjen ravinnekuormitus kasvaisi. Vesistöihin rajoittuvilla rannoilla tulisi aloittaa rantojen niitto siellä, missä ruohottuminen on ollut voimakasta.

Metsähallituksen tulisi myös varautua lisääntyvään puunhakkuutarpeeseen ja sen vaatimiin tiestön parannustoimenpiteisiin.

21. Kontiolahden kunta

Puuntuotannosta saatavilla tuloilla tulisi kehittää suoraan Metsähallituksen muita alueella olevia toimintoja, kuten virkistyskäyttöä ja luontomatkailemista. Virkistys- ja luontomatkailemisen edellytysten kehittämisessä ja toimintojen suunnitelmassa tulee ottaa alueen matkailuyritysten tarpeet huomioon.

Metsänhoitomenetelmien monipuolistamiseksi esitetään otettavaksi käyttöön kokeiluluontoisesti ns. jatkuvan kasvatuksen metsänhoitomenetelmä, erityisesti sellaisissa taloustmetsissä, joilla on tärkeä merkitys virkistys- ja luontomatkailemiskäytössä.

Vastine

Kaivostoimintaa säätelee Kaivoslaki. Maa-ainesten otto on tarkasteltu luonnonvarasuunnitelmassa Metsähallituksen omasta näkökulmasta.

Metsähallituksen ohjeistus kiinnittää erityisen paljon huomiota siihen, että vesiensuojelun taso parantuisi. Vesiensuojelutoimenpiteiden onnistumista seurataan vuosittain. Hakkuut saarissa suunnitellaan erityisellä huolella. Suojelualueiden vesistökohteilla tehdään rantojen niittoa.

Metsähallitus panostaa voimakkaasti lähivuosisuunnitelmassa olevan tiestön kunnostukseen. Puuntuotantoa tehostetaan mm. metsänhoidollisin keinoin.

Metsähallituslain keskeisiä periaatteita on liiketoiminnan ja julkisten hallintotehtävien (mm. retkeilypalvelut) pitäminen erillään toisistaan. Julkiset hallintotehtävät rahoitetaan valtion talousarviossa erikseen osoitetuilla määrärahoilla. Yksityisten matkailuyrittäjien tarpeet otetaan mahdollisuuksien mukaan huomioon.

Erirakenteisten metsien kasvatus kuuluu keinovalikoimaan juuri lausunnossa kuvattujen kaltaisissa kohteissa. Katso Metsähallituksen ympäristöopas ja toimintaohjelma.

Lausunto

22. Lieksan kaupunki:

Lausunnossa todetaan, että Metsähallituksen ilmastonmuutosselvityksen tulokset tulee ottaa huomioon suunnitelmaa tarkistettaessa ja viimeistään, kun suunnitelma uusitaan.

23. Nurmeksen kaupunki.

Lisääntyvien puunkuljetusten vuoksi erityistä huomiota tulisi kiinnittää Savo-Karjalan alueen yleisten teiden ja rataverkon kunnon ja turvallisuuden parantamiseen. Ainoastaan metsäautoteiden kunnossapitoa ja lisärakentamista ei voi pitää riittävänä.

24. Punkaharjun kunta:

Lausunnossa todetaan, että muuttuvassa tuontipuun saatavuustilanteessa luonnonvara-suunnitelmassa on korostettava metsien talouskäytön painotusta. Siksi metsien suojelutoimet Itä-Suomessa ovat riittävät ja uusista suojeluhankkeista (esim. Saimaa-Pielinen maailmanperintöalue) tulee luopua. Metsähallitukselle tulevat lisämetsämaat tulee ohjata etupäässä talouskäyttöön.

Metlalta Metsähallitukselle siirtyneillä alueilla on turvattu tutkimustoiminnan tarpeet. Punkaharjun luonnonsuojelualuetta tulee voida käyttää aktiivisena suojelumääräysten mukaisesti. Hoito- ja käyttösuunnitelmassa sinne tulee laatia esteettömän liikkumisen kriteerit täyttävä polkuverkosto. Opastuskeskus tulee säilyttää Punkaharjulla ja sen palvelutaso vähintään nykyisellään ja vanha asemarakennus tässä käyttötarkoituksessa.

Vastine

Ilmastonmuutosselvityksen perusteella Metsähallituksen johto päättää tarvittavista toimista.

Metsähallitus vastaa hallinnassaan olevan metsäautotieverkoston kunnosta ja kehittämisestä ja yhtyy Nurmeksen kaupungin lausuntoon yleisten teiden ja rautateiden osalta.

Uusilla suojelualueilla toteutetaan valtioneuvoston 27.3.2008 periaatepäätöksen mukaista Metso-ohjelmaa.

Päätöksen mukaan Metsähallituksen on perustettava mailleen Metso-alueella vuoteen 2010 mennessä 10 000 ha uusia suojelualueita, joista Itä-Suomen luonnonvarasuunnitelmalla toteutetaan 4000 ha. Suunniteltu Saimaan - Pielisen maailmanperintöalue esitettyssä muodossa ei uhkaa ja rajoita alueella harjoitettavaa metsätaloutta.

Punkaharjun suojelualueelle vuosina 2008–2009 laadittavassa hoito- ja käyttösuunnitelmassa ratkaistaan alueen polkuverkoston, esteettömien ratkaisujen ja opastuksen kehittäminen. Tutkimustoiminnan edellytykset turvataan.

Lausunto

25. Rantasalmen kunta:

Luonnonvarasuunnitelmassa ei oteta kantaa Unescon maailmanperintökohdeasiaan, jolla saattaa olla suuriakin vaikutuksia suunnitelmaan.

Lausunnossa todetaan myös, että on sinänsä hyvä, että rakentaminen tapahtuu kaavoituksen ohjaamana, mutta kaavoittamattomalla alueellakin (esim. Linnansaaren alue) vähäinen lisärakentaminen on sallittu. Tulkintaan, mitä tarkoitetaan vähäisellä lisärakentamisella, toivotaan ohjeistusta.

26. Rautavaaran kunta:

Maa-ainesalueiden suunnittelussa tulisi ottaa huomioon alueellisen Poski-projektin tulokset.

Hakkuiden suunnittelu Metsäkartanon lähetyvillä tulee tapahtua yhteistyössä Metsäkartanon kanssa.

27. Savonlinnan kaupunki

Saimaannorpan suojeluun liittyvät tavoitteet tulisi kirjata tarkemmin.

Metsästyksessä (7.3.1) tulisi mainita tarhakarkulaislajien metsästys.

Tuodaan esille huoli kesäaikaisten hakkuiden aiheuttamista vaurioista ja eläinten pesinnän häiriintymisestä.

Vastine

Katso vastine nro 24 Punkaharjun kunnan lausuntoon

Linnansaaren kansallispuistoon ei voida rakentaa muuta kuin alueen hoitoa, valvontaa, tutkimusta, yleisön opastamista, retkeilyä ja alueeseen tutustumista varten tarpeellisia rakennuksia, rakennelmia ja polkuja.

Poski-projektin tuloksia käytetään suunnittelussa hyväksi yhtenä tietolähteenä muiden joukossa. Projektin tulokset eivät ole oikeusvaikutteisia.

Metsäkartanon lähimetsissä toiminnan suunnittelu tapahtuu yhteistyössä Metsäkartanon kanssa.

Saimaannorpan suojelutavoitteet on esitetty saimaannorpan suojelustrategiassa. Tavoitteet määritellään aluekohtaisesti laadittavissa hoito- ja käyttösuunnitelmissa. Tekstiä on tarkennettu ja tehty lisäyksiä.

Kappaleessa on esitetty Metsähallituksen itse tekemiä riistanhoitotoimenpiteitä. Metsähallitus mahdollistaa vierasperäisten pienpetojen metsästyksen lupametsästysalueilla myöntämällä pienpetolupia. Vuokra-alueilla pienpetojen metsästyksestä vastaa vuokralainen.

Nykyaikainen metsäteollisuuden puuhuolto vaatii ympärivuotisia hakkuita ja jatkuvaa tuoreen puun toimittamista.

<i>Lausunto</i>	<i>Vastine</i>
	Toiminta suunnitellaan ympäristöoppaan mukaisesti niin, että siitä aiheutuu mahdollisimman vähän haittaa. Katso Metsähallituksen ympäristöopas.
Vesien suojelemiseksi tehtyjen rakenteiden kunnossapito on tärkeää.	Käytetään kullekin kohteelle siihen sopivia tehokkaimpia toimenpiteitä.
Maa-aines- ym. toimintojen yhteensovittaminen tulisi tehdä jo kaavoitusvaiheessa.	Kaava-alueiden maa-ainestoiminnot suunnitellaan kaavoitusvaiheessa saatavissa olevien tarve- ja varantoarvioiden perusteella.
28. Savonrannan kunta:	
Koloveden ja Kakonsalon alueiden virkistyskäyttömahdollisuuksia on lisättävä.	Koloveden kansallispuiston virkistyskäytön edellytyksiä on viime vuosina kehitetty voimakkaasti yhdessä Etelä-Savon TE-keskuksen kanssa. Kakonsalon alue kuuluu samaan kokonaisuuteen. Vuonna 2008 valmistuvassa hoito- ja käyttösuunnitelmassa on edelleen kehittämistavoitteita. Koloveden kansallispuiston tärkein tavoite on kuitenkin turvata erittäin uhanalaisen saimaannorpan tulevaisuus alueella.
Talousmetsien hoitoa on kehitettävä hakkuumahdollisuuksien lisäämiseksi.	Metsänhoitoa kehitetään toimintaohjelman mukaisesti.
Rantatonttien määrää on lisättävä kaavoituksella.	Katso liite 10 kaavoitusperiaatteet.
Suojeluun varatut alueet ovat riittävät.	Suunnitelmassa perustetaan Savonrannalle Nahkiassalon 350 ha:n suuruinen suojelumetsä. Päätös toteuttaa osaltaan valtioneuvoston periaatepäätöstä (27.3.2008) Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelmasta (Metso).
Hirvenmetsästys tulee sallia myös Koloveden alueella.	Hirvenmetsästys on sallittu paikallisille asukkaille Koloveden kansallispuistossa. Metsästyksestä alueella päätetään kansallispuistolaisissa.

Lausunto

Kalastukselle ei tule asettaa lisärajoituksia ja kalastusmahdollisuuksia on lisättävä.

29. Vapo Timber Oy/Aaro Hiltunen

Yhteistyöryhmässä mukana olleena hyväksyy pääosin tehdyn kompromissiratkaisun. Kuitenkin erityisesti Itä-Suomen metsäteollisuuden näkökulmasta vaihtoehto 2 olisi ollut parempi.

30. Metsähallitus Pohjois-Karjalan alueen neuvottelukunta:

Rakennettujen palveluvarustusten ulkopuolella tulee ottaa huomioon myös omatoimisten luonnossa liikkujien tarpeet.

Myös Pohjois-Karjalan alueella oleviin arvokkaisiin lintuvesiin olisi syytä kohdistaa elinympäristöjä parantavia toimia.

Arvokkaissa elinympäristöissä tehtävien toimien yhteydessä tulee huomioida EU:n lintudirektiivin määräykset.

31. Suomen Purjehdusliitto ja Suomen Veneilyliitto

Luontokeskusten, -talojen ja -tupien aukioloaikoja ei tulisi supistaa nykyisestä. Olisi pohdittava, miten niitä voitaisiin hoitaa miehittämättöminä.

Vapaat rannat tulisi säilyttää, missä se vain on mahdollista, ja niiden käyttö jokamiesoikeuksien perustella olisi taattava.

Kaikkialla ei voi ylläpitokustannuksiin vedoten vähentää palveluja, vaan palvelujen tarjonnan tulisi olla suhteessa kävijämäärään.

Vastine

Suurimmat kalastusrajoitukset aiheutuvat saimaannorpasta ja uhanalaisista arvokalkannoista (saimaannieriä, järvilohi). Metsähallitus noudattaa voimassa olevaa lainsäädäntöä ja sen vaatimia rajoituksia.

Metsähallituksen päätös noudattaa yhteistyöryhmän suositusta. Ekologisen verkoston kehittäminen sekä virkistys- ja matkailukäytön edistäminen rajaavat hakkuumahdollisuudet valitulle tasolle.

Toimintaohjelman toteutus palvelee muun ohella jokamieskäyttöä, esimerkkinä tieverkon kunnossapito.

Metsähallitus on kohdistanut toimenpiteitä mm. Polvijärven Nisäjärvelle. Hoidettavat kohteet priorisoidaan suojeluarvojen, hoitotarpeen ja käytettävissä olevien resurssien perusteella

Kaikilla Natura-alueilla otetaan huomioon habitaatti- ja lintudirektiivin määräykset alueen luonteen mukaan (SCI, SPA).

Luontopalvelut käyttää valtion budjetista saamansa rahoituksen tulossopimusten mukaisesti mahdollisimman tehokkaasti ja keskittää sen virkistyskäytön painopistealueille. Saimaan suojelualueet sekä Koli-Ruunaa aluekokonaisuus ovat molemmat valtakunnallisesti merkittäviä luontomatkailukokonaisuuksia, joiden resurssointi pyritään turvaamaan. Niille molemmille laaditaan yhteistyössä alueiden matkailutoimijoiden kanssa luontomatkailusuunnitelmat.

Lausunto

Kaikki Metsähallituksen retkisarajat eivät ole venesatamatyöryhmän tiedossa ja valtakunnallisessa rekisterissä. Olisi luotava järjestelmä, jolla Metsähallituksen ylläpitämät satamat saataisiin luokiteltua ja sitä kautta merkittyä merikarttoihin.

32. Kouvolan seudun ammattiopiston luonnonvarayksikkö:

Lausunossa pidetään tärkeänä valtion metsien määrän säilymistä, jopa lisääntymistä suunnitelma-alueen eteläosissa. Pienetkin alueet ovat opetuksellisesti tärkeitä. Opetuksellisesti (esim. metsälain 10 § ja sertifiointi) olisi erilaisten käsittelymallien esiintyminen jopa samalla kohteella hyväksi.

33. Kuopion Matkailupalvelut Oy:

Metsästyslupien myöntäminen viranomaispäätöksinä hiertää matkailuyrittäjiä Itä-Suomessakin. Syksyn majoituksesta jää tällä hetkellä osa kokonaan myymättä tai se varataan erittäin myöhään lupamyynnin monimutkaisuuden vuoksi.

Vastine

Luonnonvarasuunnitelmassa ei oteta kantaa yksittäisten palvelupisteiden toimintaan ja resurssointiin.

Luonnonvarasuunnitelmalla ei kavenneta jokamiehen oikeuksia.

Metsähallituksessa ei ole tehty valtakunnallista retkisarajaluokitusta. Metsähallituksen ReiskaGis-tietojärjestelmään tallennetaan kaikki rakennukset, rakenteet ja reitit. Myös Metsähallituksen vastuulla olevat retkisarajat viedään järjestelmään. Niiden osalta työ on vielä kesken.

ReiskaGissiin tallennetut retkisarajat on nähtävillä omana karttatasonaan kartta-palvelussamme Retkikartta.fi. Retkeily-palvelujen paikkatietoaineistoa (Reiska) luovutetaan korvauksetta. Aineistot on lisättävissä eri karttoihin ja esim. paikannuspalveluihin. Metsähallitus tuottaa saman aineiston myös SYKE:n ylläpitämään VIRGIS-paikkatietoaineistoon

Näköpiirissä ei ole valtion maaomistuksen vähenemistä alueen eteläosissa.

Metsähallituksen ympäristöoppaassa on kuvattu erityishakkuiden käyttö. Toiminta-ohjelman mukaan uusia hakkuutapoja tullaan käyttämään sopivissa kohteissa.

Metsästysasioiden hoitaminen julkisina hallintotehtävinä perustuu lakiin Metsähallituksesta. Metsähallitus kehittää jatkuvasti metsästyslupien myyntiään lainsäädännön puitteissa.

34. Etelä-Savon maakuntaliitto

Toiminnan päälinjauksiin tulisi lisätä perustettujen suojelualueiden hoito- ja käyttösuunnitelmien laatiminen sekä valtion suojeluun ostamien maiden perustamispäätösten kiirehtiminen. Tavoite, että koko Itä-Suomen alueelle laaditaan vuosittain 4–6 Natura-alueen hoito- ja käyttö-suunnitelmaa vaikuttaa riittämättömältä.

Luonnonvarasuunnitelma on laadittu koko Itä-Suomen alueelle. Jatkossa maakunnan kannalta käyttökelpoisempia olisivat yhtä maakuntaa koskevat tarkemmat suunnitelmat. Ne olisi helpompi kytkeä aluekehittämis- ja maakuntakaavatyöhön.

Hoito- ja käyttösuunnitelmien laatimisesta on tehty yleissuunnitelmat (ympäristökeskuksittain), joissa suunnitelma-alueet on priorisoitu. Metsähallitus laatii suunnitelmat YM:n tulosohjauksen puitteissa. Suunnittelumenetelmiä kehitetään parhaillaan työn nopeuttamiseksi. Perustamissäädösten laadintaan ympäristöministeriö on asettanut projektin. Metsähallitus on projektissa mukana.

Aluejako on tehty Metsähallituksen toiminnallisista lähtökohdista käsin. Maakuntaliittojen näkökannat otetaan huomioon suunnitelmaprosessissa.

Aikaisemmin ilmestyneet Metsähallituksen metsätalouden julkaisut

- Nro 1 Rissanen Kalervo 1996. Vesiensuojelu kunnostusojituksen ja maanmuokkauk-
töiden yhteydessä 1995 – Länsi-Suomen ja Kainuun alueissa tehdyn selvityksen
loppuraportti. 26 s.
- Nro 2 Hokajärvi Taisto 1996. Sallan metsävaurioiden tervehdyttämislannoituskoel. 27 s.
- Nro 3 Hallman Erkki, Hokkanen Marja, Juntunen Heikki, Korhonen Kirsi-Marja, Raivio
Suvi, Savela Outi, Siitonen Paula, Tolonen Arto & Vainio Matti 1996. Alue-
ekologinen suunnittelu. 59 s.
- Nro 4 Keto-Tokoi Petri, Korhonen Ilkka, Paavonen Ahti, Seppänen Jussi & Vesterinen
Pekka 1996. Kurun alue-ekologinen suunnitelma. 49 s.
- Nro 5 Kukko Timo 1996. Luonnonvarojen seuranta kestävän metsätalouden kuvaajana.
187 s.
- Nro 6 Loikkanen Teppo 1997. Kainuun metsäkysely 1996. 46 s.
- Nro 7 Karvonen Lauri, Huusko Mauri, Itkonen Pertti & Prokkola Antti 1997.
Aalistunturin alue-ekologinen suunnitelma. Suunnittelun periaatteet Metsähalli-
tuksen Länsi-Lapin alueella. 95 s.
- Nro 8 Hiltunen Veikko, Kytövuori Tapio, Siira Jorma, Jorri Eeva-Liisa, Leskinen Aarne,
Leskinen Jarmo, Meriruoko Ari, Santala Eija, Tolonen Arto & Tolonen Jyrki 1997.
Kainuun alueen luonnonvarasuunnitelma. 76 s. + karttaliite.
- Nro 9 Korkalo Markku, Pouta Tapio, Valle Paulus, Kokkonen Pekka, Korpivuoma Jukka,
Itkonen Pertti & Ollila Tuomo 1997. Peurakairan alue-ekologinen suunnitelma. 91
s.
- Nro 10 Hokajärvi Taisto (toim.) 1997. Metsänhoito-ohjeet. 58 s.
- Nro 11 Pykäläinen Jouni 1997. Päättöanalyysimenetelmä Metsähallituksen alueelliseen
luonnonvarasuunnitteluun. 33 s.
- Nro 12 Heinonen Petri, Hallila Heikki, Koivurinne Jorma, Oikarinen Aimo, Saarikoski
Pekka, Salmi Oiva, Soinnie Hanna & Tanninen Timo 1997. Länsi-Suomen alueen
luonnonvarasuunnitelma. 111 s. + kartta.
- Nro 13 Rissanen Kalervo, Hirvonen Reijo, Mahosenaho Juhani & Ollila Heikki 1997.
Pyhännän alue-ekologinen suunnitelma. 71 s.
- Nro 14 Hokajärvi Taisto (toim.) 1998. Erikoispuulajien kasvat. 25 s.
- Nro 15 Koponen Matti, Sapattinen Auvo, Toivanen Alpo & Timonen Kalervo 1998. Ylä-
Keyrityn alue-ekologinen suunnitelma. 64 s.

- Nro 16 Kinnunen Ossi, Kokkonen Sakari, Kokkonieniemi Tuomo, Korpivuoma Jukka, Murtoniemi Sakari, Sandström Olli & Soinne Hanna 1998. Itä-Lapin luonnonvarasuunnitelma. 161 s. + liitekartta.
- Nro 17 Heinonen Petri 1998. Metsähallituksen alueellinen luonnonvarasuunnittelu. Prosessikuvaus. 42 s.
- Nro 18 Pitkänen Eija, Eisto Kaija, Toivanen Alpo, Kammonen Arto & Mustonen Seppo 1998. Valtimon alue-ekologinen suunnitelma. 66 s.
- Nro 19 Näpänkangas Jouni, Meriruoko Ari, Tolonen Arto, Vainio Matti, Jäntti Risto, Juntunen Heikki & Herttuainen Erkki 1998. Vuokin alue-ekologinen suunnitelma. 78 s.
- Nro 20 Helle Pekka, Lindén Harto, Aarnio Martti & Timonen Kalervo 1999. Metso ja Metsien käsittely. Tietoa käytännön metsätaloudelle. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos ja Metsähallitus. 25 s.
- Nro 21 Luhta Vesa 1999. Inarin havumetsävyöhyke, luonnonolot ja käyttö. 121 s.
- Nro 22 Sandström Olli, Vaara Ilkka, Kamula Pasi, Karvonen Lauri, Keränen Matti, Kokkonen Sakari, Murtoniemi Sakari, Partanen Tapani, Salmi Juha, Tormilainen Mikko & Vaara Marja 1999. Länsi-Lapin luonnonvarasuunnitelma, 220 s. + 2 liitekarttaa.
- Nro 23 Rissanen Kalervo 1999. Luonnonhoidon seuranta Metsähallituksessa 1994–1998. 43 s.
- Nro 24 Hokajärvi Taisto & Rissanen Kalervo 1999. Varttuneiden taimikoiden tila 1996 ja 1998. 30 s.
- Nro 25 Soikkeli Paavo 1999. Metsurityön ja metsäpalkkauksen kehittäminen. 40 s.
- Nro 26 Parikka Matti, Karila Hannu, Railo Airi, Pieniniemi Seija, Salmi Juha, Hytönen Mika, Joensuu Olavi & Rajasärkkä Ari 1999. Pohjanmaan luonnonvarasuunnitelma. 123 s. + liitekartta.
- Nro 27 Eskelinen Terhi 2000. Männyn luontainen uudistaminen Länsi-Lapissa. 55 s.
- Nro 28 Högnäs Tore 2000. Kohti kumppanuutta metsäalan konetyö- ja kuljetusurakoinnissa. Vaihdantakustannusteoriaan perustuva tarkastelu. 143 s.
- Nro 29 Pitkänen Eija, Eisto Kaija, Toivanen Alpo, Kammonen Arto & Mustonen Seppo 2000. Landscape Ecological Plan for State-owned Forests in Valtimo. 50 p. and 3 maps.
- Nro 30 Stolt Elina (toim.) 2000. Ympäristö ja tutkimus Ylä-Lapissa 1990-luvulla. 182 s.
- Nro 31 Siitonen Paula, Tanskanen Antti & Lehtinen Antti 2000. Metsien monimuotoisuuden arviointi. Osa 3. Pisteytys- ja optimointijärjestelmä MoniWin ja MoniOpti. Metsähallitus. 123 s.

- Nro 32 Siitonen Paula, Tanskanen Antti & Lehtinen Antti 2000. Lahopuun määrä ja laatu Ilomantsin Koitajoella. 44 s.
- Nro 33 Laitinen Juha, Kemppi Eero, Pitkänen Eija, Herranen Riitta, Ikonen Matti, Lipponen Helga, Pirinen Tapani, Salmi Juha, Sundman Rainer, Tikkanen Veijo, Tuhkalainen Kyösti, Turunen Satu & Väisänen Jarmo 2000. Itä-Suomen luonnonvarasuunnitelma 91 s + liitekartta.
- Nro 34 Hannelius Simo 2000. Metsähallituksen metsätilakaupat 1998. Myyjän muotokuva, kauppahintojen ja tilan hankinnan kannattavuuden arviointia. 57 s.
- Nro 35 Heikkuri Pertti, Stolt Elina & Seipäjärvi Mauri 2000. Ivalon alue-ekologinen suunnitelma. 53 s + 13 liitekarttaa.
- Nro 36 Karvonen Lauri 2000. Guidelines for Landscape Ecological Planning. 47 s.
- Nro 37 Högnäs Tore 2000. Towards Supplier Partnerships in Timber Harvesting and Transportation. 45 p.
- Nro 38 Sandström Olli, Vaara Ilkka, Heikkuri Pertti, Jokinen Mikko, Kokkonen Tuomo, Liimatainen Jari, Loikkanen Teppo, Mela Matti, Osmonen Olli, Salmi Juha, Seppänen Markku, Siekkinen Ari, Sihvo Juha, Tolonen Jyrki, Tuohisaari Olavi, Tynys Tapio, Vaara Marja & Veijola Pertti 2000. Ylä-Lapin luonnonvarasuunnitelma. Metsähallituksen metsätalouden julkaisuja 38. 246 s. + 2 liitekarttaa.
- Nro 39 Tore Högnäs 2001. A Comparison of Timber Haulage in Great Britain and Finland. Metsähallituksen metsätalouden julkaisuja 39. 31 p.
- Nro 40 Karvonen Lauri, Eisto Kaija, Korhonen Kirsi-Marja & Minkkinen Ismo 2001. Alue-ekologinen suunnittelu Metsähallituksessa. Yhteenvedoraportti vuosilta 1996–2000. Metsähallituksen metsätalouden julkaisuja 40. 128 s.
- Nro 41 Wallenius Pauli 2001. Osallistava strateginen suunnittelu julkisten luonnonvarojen hoidossa. Metsähallituksen metsätalouden julkaisuja 41. 346 s.
- Nro 42 Niemelä Juhani 2002. Männyn luontainen uudistaminen Savukoskella. Metsähallituksen metsätalouden julkaisuja 42. 41 s.
- Nro 43 Erkkilä Jorma & Kurkela Marjo 2002. Metsähallituksen metsätalouden talous- ja työllisyysvaikutukset Ylä-Lapissa. Metsähallituksen metsätalouden julkaisuja 43. 33 s.
- Nro 44 Joensuu Jussi & Rissanen Kalervo 2002. Vanhojen uudisojitusten aiheuttamat vesistövaikutukset. Selvitys Metsähallituksen vuosina 1979–1980 ja 1989–1990 toteuttamista uudisojituksista. Metsähallituksen metsätalouden julkaisuja 44. 76 s.
- Nro 45 Mattila Saija, Hallman Erkki, Hokajärvi Taisto, Leinonen Kari & Puttonen Pasi 2002. Koneellisten ensiharvennusten metsänhoidollinen tila. Kesän 2000 maastoinventoinnin tulokset. Metsähallituksen metsätalouden julkaisuja 45. 58 s.
- Nro 46 Pitkänen Eija 2003. Hanketason osallistava suunnittelu Metsähallituksessa. Metsähallituksen metsätalouden julkaisuja 46. 51 s.

- Nro 47 Asunta Anju, Hiltunen Veikko & Väisänen Merja 2004. Metsähallituksen luonnonvarasuunnittelu. Suunnitteluohje. Metsähallituksen metsätalouden julkaisuja 47. 72 s.
- Nro 48 Hannelius Simo, Koskinen Pasi & Lahtinen Lasse 2004. Metsähallituksen mesätälakaupat vuonna 2000. Metsäomaisuus kiinteistöarvioinnin kohteena. Metsähallituksen metsätalouden julkaisuja 48. 66 s.
- Nro 49 Etula Henna 2004. Metsien virkistysarvon määrittäminen Metsähallituksen luonnonvarasuunnittelussa. Metsähallituksen metsätalouden julkaisuja 49. 58 s.
- Nro 50 Hiltunen Veikko, Väisänen Merja 2004. Kainuun alueen luonnonvarasuunnitelma. Kausi 2002 - 2011. Metsähallituksen metsätalouden julkaisuja 50. 81 s.
- Nro 51 Suikka Tuomas 2004. Metsätyön kehittämisen vaikutukset metsureiden työhön ja työssä viihtymiseen. Metsähallituksen metsätalouden julkaisuja 51. 66 s.
- Nro 52 Korhonen Tarja, Leskinen Margit, Räisänen Heli, Väisänen Merja 2004. Kainuun metsäkysely 2003. Metsähallituksen metsätalouden julkaisuja 52. 47 s.
- Nro 53 Huuskonen Saija, Hynynen Jari ja Ojansuu Risto 2004. Ensiharvennuksen toteutuksen vaikutus metsikön tuotokseen ja tuottoon. Metsähallituksen metsätalouden julkaisuja 53. 58 s.
- Nro 54 Heinonen Petri, Kuokkanen Panu 2005. Talousmetsien luonnonhoitoprojekti - Loppuraportti. Metsähallituksen metsätalouden julkaisuja 54. 53 s.
- Nro 55 Karvonen Lauri 2005. Alue-ekologisen tarkastelun perusteet. Metsähallituksen metsätalouden julkaisuja 55. 68 s.
- Nro 56 Rantanen Tiia (toim.) 2006. Länsi-Suomen alueen luonnonvarasuunnitelma. Kausi 2004-2013. Metsähallituksen metsätalouden julkaisuja 56. 87 s.
- Nro 57 Sihvo Juha, Gröndahl Kimmo, Stolt Elina, Tuovinen Tarja, Salmi Juha 2006. Ylä-Lapin alueen luonnonvarasuunnitelma. Kausi 2006-2010. Metsähallituksen metsätalouden julkaisuja 57. 175 s.
- Nro 58 Hiltunen Veikko, Paalamo Päivi, Rautiainen Matti, Vaara Ilkka 2006. Itä- ja Länsi-Lapin alueen luonnonvarasuunnitelma. Kausi 2006-2015. Metsähallituksen metsätalouden julkaisuja 58. 107 s. ja 112 s.
- Nro 59 Kari Louhisalmi, Maarit Kaukonen, Hannu Lehtonen, Matti Parikka, Juhani Karjalainen, Jorma Siira, Mika Kempainen, Matti Keränen, Päivi Virnes 2007. Pohjanmaan luonnonvarasuunnitelma. Kausi 2007-2016. Metsähallituksen metsätalouden julkaisuja 59. 116 s.
- Nro 60 Juha S Salmi, Ari Holappa, Ari Meriruoko, Markku Tervonen, Iris Tolonen 2008. Kainuun alueen luonnonvarasuunnitelman välitarkastus 2008-20011. Metsähallituksen metsätalouden julkaisuja 60. 39 s.

Luonnonvara- suunnitelma

Itä-Suomen luonnonvarasuunnitelma vuosille 2008–2017 on Metsähallituksen maiden, metsien ja vesien käytön ja hoidon yleissuunnitelma. Siinä on määritelty muun muassa maankäytön ratkaisut sekä toiminnan mitoitus ja suuntaaminen. Suunnitelma on pohjana toiminnan yksityiskohtaiselle suunnittelulle.

METSÄHALLITUS

ISSN 1239-1670

ISBN 978-952-446-486-8

SÄHKÖINEN ISBN 978-952-446-687-5